

POLET

LIST ŽENSKOGA ĐAČKOGA DOMA SPLIT / BROJ 26, GODINA 2022.

Tema broja
Jezik

UREDNIŠTVO

Učenice

Kristina Ćuk,
Antonela Dominiković,
Smiljana Gudelj,
Ana Kaselj, Matea Munjiza,
Dora Pašalić
Mentorica
Durdica Kamenjarin, prof.

Vanjske suradnice, bivše učenice:
Ivana Lozančić,
Josipa Lozačić,
Kristina Udovičić,
Anita Vudrag

FOTOGRAFIJE

Naslovna stranica - Antea Bakotić, Jezik 70-ih
Portreti maturantica - Romina Pazarac
Ostale fotografije - Arhiva Doma

LEKTORICA

Maja Jelavić-Šako, mag. hrvatskog jezika i književnosti i mag. pedagogije

TISAK

Dalmacija papir Split

Travanj 2022.

Naklada 120 primjeraka

NAKLADNIK

Ženski dječki dom Split
Ćiril-Metodova 26
HR-21000 Split
Tel: 021 42 05 07
Internet adresa:
www.zenskidjackidom-split.hr/
e-mail:
zenski-djacci-dom@st-htnet.hr

ZA NAKLADNIKA

Ljiljana Buljubašić, prof.

SADRŽAJ

Impressum	2
Sadržaj	2
Uvodnik	3
Osobna iskaznica Doma	4
Malena mjesta srca moga	5
Marina moga djetinjstva	
Murter	
Domski dani	6
Dan ružičastih majica	
Dan sjećanja	
Dobro je činiti dobro	8
72 sata bez kompromisa	
Izrada lutnika za štićenike Doma za starije i nemoćne	
Lovret	
Kumstvo	
Zajedno za obitelj Kaurić iz Petrinje i Udrugu slijepih iz Siska	
Kreativno-humanitarni projekt „Lipi moj anđele“	
Briga o mentalnom zdravlju	11
Čudna ili čudesna	
Skolioza srca	
Jezikova juha	12
Živi ili mrtvi jezici	14
Hrvatski jezik u Školi za život	15
Koliko jezika znaš za toliko ljudi vrijediš	16
Zdravstvena prednost ljudi koji govore više stranih jezika	17
Intervju s domskim poliglotima	18
Bilingvinalne djevojke	20
Muke po lektiri	22
Jezik i govor	23
Ljudski jezik	25
Jezični savjeti	26
Pomoći na Internetu	
Digitalni pravopis	
Crtica iz pravopisa	
Jezik naš svagdašnji	29
Mi españa querida	31
Maturantice	34
Moje želje, moji snovi	36
Portret umjetnice: Frida	42
Jelena Kastaneti „Zaljubljena u ljubav“	44
Recenzija: Živjeti	45
Ubiti pticu rugalicu	46
Türkçeyi seviyorum	47
Sve naj o jezicima	47
Koreja – zemlja jutarnjeg mira	48
Pismo i jezik Koreje	
Prisvajaju li Hrvati elemente korejske kulture?	
Kako sam naučila Dalmatinski jezik?	50
Lokalni izrazi	
Dicte i sentence	54
Frazemi	54
Životinjski jezik	55
Kako papigu naučiti govoriti?	
Dora Maar	56
O jeziku zabavno i opušteno	58
Kviz	
Novo značenje interpunkcije	
Jesmo li ostavili kino u prošlosti?	60
Fotografija, univerzalni jezik	62

Drage čitateljice i čitatelji Poleta!

U vrijeme kada je većina domskih aktivnosti stavlje na čekanje zbog epidemioloških mjera, novinarska grupa vrijedno radi i redovito izdaje domski list Polet.

S nostalgijom se prisjećamo prijašnjeg domskog života, veselog i užurbanog ritma slobodnih aktivnosti, izleta, natjecanja i priredbi. Suština domskog života je druženje, zajedničko provođenje vremena, međusobno upoznavanje i zblizavanje, stvaranje zajedničkih uspomena. Neke se stvari ne mogu preseliti u online svijet, ali to ne znači da smo ih se odrekli. Za neke aktivnosti smo već pronašli način kako ih provoditi drugačije, za neke još tražimo. U tom traženju puno smo naučili o sebi, o drugima, o svijetu u kojem živimo. Ne odustajemo. Vjerujemo da su pred nama sretni dani.

U ovom broju Poleta posebno smo se bavili temom jezika. U svijetu ima oko tri tisuće živilih jezika i više tisuća dijalekata. Čovjek govori oko sto tisuća godina, piše oko pet tisuća godina, a zahvaljujući Guttenbergu, više od pet stoljeća tiska knjige. Jezik je proizvod

ljudske zajednice koji se stalno razvija i najsavršenije je sredstvo komunikacije. Promišljali smo o važnosti komunikacije na stranim jezicima, o jeziku koji se sve više koristi na društvenim mrežama i u online svijetu, o hrvatskom jeziku kao predmetu koji učimo u školi, o jeziku kao ljudskom organu, i o jeziku životinja.

Ostali smo vjerni nekim starim rubrikama kao što su: Domski dani, Dobro je činiti dobro, Malena mjesta srca moga, Preporuke za čitanje i Portret umjetnika.

Središnji dio Poleta rezerviran je, kao i uvijek, za maturantice. Mlade dame na koje smo iznimno ponosni, naše princeze koje su pred završetkom jednog životnog razdoblja i čiji nam savjeti i poruke puno znače. Želimo im sreću na životnom putu.

A vama, dragi čitatelji, želimo da uživate u Poletu barem onoliko koliko smo mi uživali stvarajući ga. Očekujemo vaše primjedbe, kritike i pohvale – to nam je putokaz za budući rad.

Uredništvo

Između doma i Doma, naši suputnici na kotačima

Osobna iskaznica Doma, školska godina 2021./2022.

Školske godine 2021./2022. u Domu je 145 učenica.
Pohađaju 19 srednjih škola od prvog do petog razreda.

ŠKOLA/RAZRED	I.	II.	III.	IV.	V.	Σ
I. gimnazija	2	3	2	2		9
II. gimnazija				1		1
IV. gimnazija „Marko Marulić“	1		1			2
V. gimnazija „Vladimir Nazor“		2		1		3
Srednja tehnička prometna škola	1	1	2	2		6
Prirodoslovna škola	4	2	3	1		10
Pomorska škola	1		1			2
Obrtnička škola	4	9	11	4		28
Ekonomsko-birotehnička škola	6	3				9
Zdravstvena škola	8	3	4	6	1	22
Dental centar Marušić	2	4		1		7
Graditeljsko-geodetska tehnička škola	3	1	1			5
Škola za dizajn, grafiku i održivu gradnju	7	1	3	3		14
Komercijalno-trgovačka škola	1			1		2
Turističko-ugostiteljska škola	5	1	4	1		11
Škola likovnih umjetnosti	2	3	3	1		9
Nadbiskupijska klasična gimnazija „Don Franje Bulić“		2		1		3
Srednja škola „Braća Radić“ Kaštela Štafilić				1		1
Gimnazijski kolegij Kraljica Jelena			1			1
Σ	47	35	36	26	1	145

ZASTUPLJENOST UČENICA PO ŽUPANIJAMA	
Splitsko-dalmatinska županija	91
Šibensko-kninska županija	10
Dubrovačko-neretvanska županija	36
Grad Zagreb	3
Primorsko-goranska županija	1
Brodsko-posavska županija	2
Varaždinska županija	1
IZ DRUGIH DRŽAVA	
Bosna i Hercegovina	1

Marina moga djetinjstva

Ako vas nekad put dovede u sam kraj Splitsko-dalmatinske županije, doći ćete u jedno malo mirno mjesto koje izgleda sasvim obično na prvi pogled. To je Marina (izgvara se s naglaskom na -i). Zaustavite svoje putovanje na trenutak i obidite je. Dvadesetak minuta bit će vam dovoljno za obilazak cijelog mjesta.

Prva stvar koja će vam zaokupiti pažnju je Marinska kula, povijesni spomenik Marine. Svojevremeno je služila kao obrana u ratu, a danas je šarmantan mali hotel.

Posebno mjesto u mom srcu ima jedna plaža malo uda-

Murter

Murter je otok koji je mostom povezan s kopnjem. Dok nije bilo mosta, na Murter se nije moglo doći automobilom. Izgradnja mosta omogućila je lakši pristup otoku, a samim time i veći broj turista i posjetitelja.

Volim Murter jer sam tu provela svoje djetinjstvo i početak tinejdžerskih godina. Moja je kuća uz more, i prvi pogled nakon buđenja predivan je pogled na more. Cijeli Murter proteže se na nešto manje od 18 km² pa je sve blizu. S balkona gledam na prijateljičinu kuću, možemo razgovarati i bez mobitela. Pored moje kuće je trgovina pa kada se zaželim čokolade, samo se spustim i kupim je. Do plaže imam pet minuta lagane šetnje, a do centra mjesta stignem za deset minuta. Kao i u svakom turističkom mjestu, u Murteru je najbolje ljeti. Zimi nema puno ljudi i snijeg rijetko pada, pa ništa posebno ne možemo raditi.

Za lijepog vremena gušt mi je popeti se na brdo Raduč (128 m nadmorske visine) s kojeg pogled doseže sve do Kornata, pa čak i do Italije. Murter je poznat po lijepim plažama. Plaža Slanica je najpopularnija među turistima,

a odmah iza nje su plaže Podvrške i Čigrađa. Po otoku su raštrkane i mnoge male skrivene plaže, jednako lijepe. S prijateljicama volim otići do ljučačke koja se nalazi na nekadašnjem rimskom naselju Colentum, omiljenom mjestu

ljena od centra. Na toj kamenitoj plaži, moji prijatelji i ja okupljamo se tijekom ljeta gotovo svakodnevno. Družimo se uz pizzu naručenu u "Konobi kod Duje". Na plaži smo proveli mnoge duge ljetne noći i stvorili nezaboravne uspomene. Oduvijek je ta plaža čuvarica naših malih tajni.

Ne smijem zaboraviti ni Marinske ljetne manifestacije. Mnogo je dogadanja tijekom ljeta: razne fešte, nastupi poznatih i manje poznatih pjevača i zabavljača, nogometni turniri. Nekad sam i ja bila dijelom tih manifestacija. Trenirala sam mažoret ples i nastupala na brojim feštama i turnirima. Obožavala sam nastupati. Zanimale su me i predstave. Uvijek sam nagovarala mamu da vodi moje prijateljice i mene. Nisam u njima sudjelovala ali sam ih s obožavanjem gledala. Prijateljice i ja sjedile bismo u prvom redu sa šećernom vunom ili sladoledom u rukama. Još osjećam onaj okus šećerne vune, sjećam se onih leptirića u trbuhi pred nastup, onog uzbudjenja dok gledam predstavu. To je Marina moga djetinjstva.

Danas Marina ima između tri i pet tisuća stanovnika. Malo nas je, svi se poznajemo. Svačijim odlaskom ili dolaskom mjesto se razvija i mijenja. I ja sam odnedavno otišla u Split u srednju školu. Ali Marina je dio mene i uvijek će biti sa mnom ma gdje bila. Ne bih je mijenjala za sve zlato na ovome svijetu.

Matea Munjiza

Jeste li znali?

U Murteru i ostalim naseljima na otoku sve do XVIII. st. njegovale su se glagoljica i bosančica.

Godine 1866. u Murteru je osnovana najstarija pučka knjižnica u Dalmaciji.

Osnovna škola i pošta otvoreni su 1877. g.

Otok Murter spominje se prvi put 1318. g. pod imenom „Insula Mortari“, prema kojem je kasnije nazvano i mjesto Murter. Od 1740. g. otok se naziva Murter.

izletnika. Ljeti odlazimo na Kornate gdje imamo kućicu. Volim ploviti bistrim morem, gledati ribe kako putuju s nama. Ponekad nam se pridruže i zaigrani dupini.

Murter je također poznat po „murterskim bakama“ ili ti maškarama. Kod nas se jako drži do maškara. Pripreme traju cijelu godinu i svi ulažu puno truda. „Male bake“ su uvijek nedjeljom prije pokladnog utorka, a na sam pokladni utorak su „Velike bake“. Kostimi su uvijek originalni ručni rad, nikada kupljeni u trgovini (pogledajte na <https://www.tzo-murter.hr/>). Pripreme za maškare imaju veliko značenje za turističke radnike, ugostitelje, kao i ostale stanovnike Murtera. Mjesecima se štedi za nabavu materijala za kostime i sve se radi u najvećoj tajnosti kako se ne bi saznao kako će tko biti maskiran.

Mnogo me lijepih događaja i uspomena veže za Murter i voljela bih da uvijek ostane ovakav kakav je sada.

Enia Turčinov

Dan ružičastih majica

Svake se godine zadnje srijede u veljači obilježava Dan ružičastih majica, tj. Dan borbe protiv vršnjačkog nasilja. O nekim pojavama u društvu potrebno je iznova govoriti iako se čini da ne donose odmah plodove. Tako je i s nasiljem, sveprisutnim u našem društvu i u cijelom svijetu. Potrebno je upozoravati na nasilje, govoriti o štetnosti i negativnim posljedicama koje ostavlja na žrtvu i na samog nasilnika, ukazivati na pozitivne načine rješavanja problema.

Odlučili smo Dan ružičastih majica obilježiti igrom. Igra oslobađa duh, pokreće tijelo, luči endorfin - hormon sreće, odličan je način borbe protiv dosade, uljuljanosti, pospanosti. Za početak šetnja do Sustipana. Samo ime mesta ima svoju priču o nasilju. Naime sv. Stjepan, po kojem je Sustipan dobio ime, završio je život nasilno, kamenovan je zbog ispovijedanja vjere u Isusa Krista.

Igranjem igara kao što su povlačenje konopa, vođenje slijepca, graničar i nošenje loptice u žlici, prisjetili smo se kako nas jednostavne igre mogu razveseliti i donijeti osmijeh na lica. Te zaboravljene igre, stavljenе u kutove naših umova koji su postali naviknuti na brzo surfanje po Internetu i bjesomučno odgovaranje na poruke ne mobitelu, kao da će svijet stati ako ne

Igra oslobađa duh, obilježavanje Dana ružičastih majica

odgovorimo odmah i sad, podsjetile su nas da je potrebno usporiti i igrati se poput djeteta.

Ono što puni duše i veseli srce su ljudi, međusobni odnosi, druženje, dijeljenje stvari, svakodnevice. Neka bude više ovakvih dana u kojima je prisutna igra i smijeh umjesto zabrinutosti i nasilja.

Dan ružičastih majica pokazuje nam da svaki čovjek može donijeti promjenu, poput dječaka iz Kanade koji su stali u obranu svoga prijatelja koji je bio zlostavljan. Budimo hrabri i odvažni u obrani pravih vrijednosti i ne zaboravimo se igrati.

pedagoginja, Ana Gizić, prof.

Marjan - obilježavanje Dana pješačenja

Dan sjećanja na žrtve Domovinskog rata i žrtvu Vukovara i Škabrnje

Učenice i odgajateljice ŽĐD-a na obilježavanju Dana sjećanja

Prije točno 30 godina, 18. studenog 1991., Vukovar je doživio najtragičniji dan u svojoj povijesti. Nakon 87 dana otpora srpskoj vojnoj sili pao je Grad Heroj. Tijekom okupacije Vukovara poginulo je oko 550 branitelja i 1770 civila. Osam tisuća Vukovaraca odvedeno je u logore, a još 800 njih se vodi nestalim. Istoga dana kada je pao Vukovar, u selu Škabrnja život su izgubile 84 osobe - 26 branitelja i 58 civila.

Vukovar je stari hrvatski grad bogate povijesti. Grad ponosnih ljudi kojima je rat oduzeo domove i sve najmilije. Ostavio im je bol, tugu i pitanje gdje su nestali članovi njihovih obitelji i prijatelji. Bezbrizne godine života prije rata nestale su kao sjene u tami. Usljedila je neizreciva patnja. Osjećaji straha, bespomoćnosti i gorčine zbog nanesene nepravde zavladali su u srcima Vukovaraca. Samo vjera i nada su ih održavali na životu.

Bio je ponедjeljak. Još jedan teški i tmurni dan u studenom. U hrvatskom biseru na Dunavu vrijeme je stalo. Strahovito zlo sručilo se nad gradom. Neprijatelj je zaposjeo grad i ugasio život u njemu. Prestravljeni ljudi bojali su se pomisliti što ih čeka. Njihov je voljeni grad pao u ruke nemilosrdnog neprijatelja. Civili su se

sklonili u bolnicu te su s bolesnima i ranjenima vjerovali da će biti sigurno evakuirani. Nažalost, njihova se nada nije ostvarila. Neprijateljska vojska stigla je do bolnice i odvela bolesnike i osoblje bolnice do logora Ovčara, gdje su ih zarobili i mučili. Njihovi očajnički vapaji nisu uslišani. Nije ostalo ni tračka nade. Zatočenici su 20. studenog surovo ubijeni i bačeni u masovnu grobnicu. Tako je 300 nedužnih ljudskih života ugašeno na okrutan i nehuman način.

Unatoč svoj patnji i nepravdi, odanost i ljubav prema domovini su pobijedili. Neprijatelj je uspio razrušiti grad, ali nije uspio uništiti njegov nesalomljivi duh. Vukovar je simbol borbe i herojstva, simbol hrvatskog zajedništva i teško stečene slobode. Usprkos svim žrtvama, mukama i boli, Grad Heroj podigao se iz pepela te i dalje ponosno stoji. Spomen na tu davnu 1991. nikada ne smije izblijedjeti. Hvala svim ljudima, živima i preminulima, koji su hrabro i nesebično branili našu Hrvatsku.

Sara Vrbatović

Dobro je činiti dobro

Svima je poznato da je dobro činiti dobro, a tu tvrdnju dodatno podupiru i činjenice koje nam dobročinstvo donosi. Navodimo samo neke, a sigurni smo da ih ima još:

Dobročinstvo smanjuje stres, stvara osjećaj zadovoljstva i zahvalnosti.

Dobročinstvo je poticajno za mentalno zdravlje. Volontiranje je povezano s blagostanjem i zadovoljstvom životom.

Dobročinstvo vodi k sreći. Ljudi koji sudjeluju u dobrom djelima samorealiziraju se i poboljšava im se zadovoljstvo životom.

Dobročinstvo nas motivira da ponovno činimo dobro. Zbog prisjećanja na prošla dobra djela osjećamo se nesebično i želimo pomoći još više.

Donosimo pregled nekih humanitarnih i volonterskih aktivnosti koje provodimo u Domu.

72 sata bez kompromisa

I ove je godine naš Dom sudjelovao u projektu 72 sata bez kompromisa. Taj međunarodni volonterski projekt okuplja mlade koji u raznim volonterskim akcijama beskompromisno pomažu potrebitima. Kao i svake godine prijavile smo se kao grupa, odabrale termine koji nam odgovaraju zbog škole i nestrpljivo čekale koja će nam volonterska akcija biti dodijeljena. Sv. Misa, kojom svake godine započinjemo project, ove je godine zbog vremenskih neprilika premještena s lokacije na Kampusu u crkvu sv. Josipa na Mertojaku, no to nam nije pokvarilo planove. Organizatori iz Studentskog katoličkog centra Split izvrsno su se snašli u novim okolnostima. Nakon sv. mise dobili smo zaduženja i majice, a mi smo bili akcija 9. Bilo je 50-ak akcija u kojima su volonteri pomagali na razne načine. Naš je zadatak bio branje maslina u Centru za odgoj i

obrazovanje „Juraj Bonači“. U petak nakon nastave, s odgajateljicom Jelenom i pedagoginjom Anom, otišle smo u maslinik. Prijavilo se nas 12, a dolazile smo kako je tko mogao, netko u petak, netko u subotu, a netko oba dana. Tamo su bili i ostali kojima je dodijeljena naša akcija, ekipa iz MIOC-a, dvije jako drage studentice s Pomorskog fakulteta i drugi. Voditeljica naše akcije bila je Sara koja nas je uputila u sve i mogli smo početi s berbom maslina. Navečer, nakon napornog rada, imali smo sv. misu za sve volontere. Skupilo se toliko volontera da je velika crkva Gospe od Zdravlja bila tjesna. Sljedeće jutro ponovno smo stigle u maslinik. Volonterima koji su bojali ogradu trebala je pomoći pa su djevojke iz našeg Doma uskočile. Uz gitaru i pjesmu završili smo zadatak. Nabrali smo 820 kilograma maslina. U nedjelju ujutro zatvorili smo ovogodišnji projekt 72 sata bez kompromisa uz sv. misu koju je na Kampusu predvodio nadbiskup Marin Barišić. Uslijedio je zajednički ručak i druženje. I dogovor da sve ponovimo i sljedeće godine jer – dobro je činiti dobro!

Ana Kaselj

Kumstvo

Zdenac znanja poznat je i po nazivu Kumstva. Začeo je 2007. g. Svrha mu je pomaganje siromašnoj djeci u školovanju i njihovom cjelokupnom razvoju. Provodi se u Africi i Južnoj Americi. Kumovi osiguravaju materijalnu pomoć za kupnju školskog pribora, i odgoj kroz izvanškolske aktivnosti u programu Odgoj u solidarnosti. Odgoj u solidarnosti obuhvaća aktivnosti sporta, likovne radionice, ples, pjevanje, ručne radove kao i potporu u svladavanju školskog gradiva. Kumovi novčanim doprinosom od 120 eura godišnje omogućuju provedbu programa.

Domska družina u akciji 72 sata bez kompromisa.

Dismans i Anamaria - naša kumčad

Dvije odgojne skupine Ženskog đačkog doma u projekt Kumstvo uključile su se od samih početaka.

Kumče druge odgojne skupine je devetogodišnja djevojčica Anamaria Aineramani i dolazi iz misije sestara Kćeri Božje ljubavi u Ugandi. Prije Anamarie druga odgojna skupina kumovala je Bugaye Ndabigengesere iz Burundije (2009.-2010.), Amini Ndiwakege iz Tanzanije (2010.-2015.) i Kennethu Barekye iz Ugande (2015.-2020.).

Kumče pete odgojne skupine je srednjoškolac Dismans Haule iz Tanzanije. Dismans živi u sirotištu Chipole o kojemu brinu časne sestre benediktinke. Prije Dismansa peta odgojna skupina brinula je o Carlosu Andresu Tapyu Guarochicho iz Equadora (2007.-2010.), te Peprtui Komba (2010.-2012.) i Chatira Yasiniyu (2012.-2016.) iz Tanzanije.

Izrada lutkica za štićenike Doma za starije i nemoćne Lovret

Briga o starijim osobama važan je dio našeg života. Domovi za starije i mnoge druge udruge ulaze veliki napor da starost učine što kvalitetnijom.

Starenje dovodi do mnogih promjena koje mogu utjecati na psihološko stanje osobe. Mi mladi ponekad ne razumijemo starije, ne uvažavamo ih koliko bismo trebali, i time im nanosimo nepravdu. Starijim osobama potreban je razgovor i druženje, osobito druženje

Lutkice za štićenice Doma za starije i nemoćne Lovre

s mladima. Mi imamo mladost i polet, oni imaju iskušto i mudrost koju donose godine. Mladost i starost, polet i mudrost, to mora biti dobitna kombinacija.

Moj je Dom odlučio podsjetiti Dom za starije i nemoćne Lovret. U sklopu naših kreativnih radionica odlučili smo napraviti nešto za njih. S odgajateljicama i pedagoginjom izradivali smo lutkice u raznim bojama sa željom da unesu radost i vedorinu u njihovu svakodnevnicu. Svaka je lutkica, kao poseban simbol naše pažnje, nosila ohrabrujuću poruku. Sudjelujući u ovoj aktivnosti, shvatila sam koliko je dobro nas mlade uvijek iznova poticati na humanitarne akcije i druga dobra djela. U stalnoj utrci s vremenom ne primjećujemo koliko ovakve sitnice znače starim ljudima. Vrijeme koje smo proveli s njima u druženju nije nam poremetilo svakodnevne obvezе, a njima je značilo mnogo. Njihova nasmijana lica sve su nam rekla. Zbog epidemiološke situacije nismo mogli ići u posjet svi koji smo sudjelovali u aktivnosti, ali odgajateljica nam je ispričala da je bilo jako lijepo i emotivno. Sama spoznaja da netko misli na njih štićenicima je bila dovoljna.

Cilj je ove aktivnosti bio približiti se usamljenima, pokazati im da nisu sami, da nisu zaboravljeni i ostav-

ljeni. Nakon druženja osjećala sam se ispunjeno. Od starijih možemo mnogo naučiti. Njihova volja za životom je zadržavajuća. Mi uzimamo zdravo za gotovo naše zdravlje. Nismo ni svjesni koliko nam je dobro jer nas ništa ne boli, jer netko brine o nama, prati nas i podupire. Ali uza sve to često smo u stresu, napeti, nervozni. Zato podsjećam sebe, a i vas, dragi čitatelji, da se trebamo veseliti životu jer imamo i više nego nam je potrebno. Kada bi svaki čovjek na svijetu usrećio barem jednog čovjeka, svijet bi bio bolji.

Radujem se novom susretu sa štićenicima na Lovretu. Ne ide nam u prilog situacija s Covidom ali to ne smije biti prepreka da ne mislimo na njih. I oni su nekada imali šesnaest, sedamnaest godina. Kada mi dođemo u njihove godine, sigurno ne bismo željeli biti usamljeni i zaboravljeni.

Smiljana Gudelj

Zajedno za obitelj Kaurić iz Petrinje i Udrugu slijepih iz Siska

Nakon potresa koji je pogodio Sisačko-moslavačku županiju ujedinili smo se da pomognemo onima kojima je pomoći bila potrebna. Prema preporuci volontera na tom području kontaktirali smo obitelji Kaurić i Udrugu slijepih. Iako u velikoj potrebi, oni su skromni, ponizni i ponosni ljudi. Zahvalni su na upitu i interesu, kažu da im ne treba ništa. Ali, znamo mi da im treba. Izgubili su skoro sve: kuću, posao, zdravlje.

Članovi Udruge slijepih iz Petrinje u gostima u Domu

Obitelji Kaurić pomagali smo materijalno, a dvadeset devet članova Udruge slijepih ugostili smo u Domu od 5. do 10. srpnja 2021.

Čovjek koji daje najviše dobiva.

Ravnateljica: Ljiljana Buljubašić, prof.

Kreativno-humanitarni projekt „Lipi moj anđele“

Nakon godinu dana stanke projekt „Lipi moj anđele“ nastavio je s radom.

U kreativnim radionicama izrađivali su se božićni ukrasi, anđeli, snjegovići, Olaf i likovi iz naše maste, šarenici, šeširići, broševi, božićna stabala od špaga i drva, žice i perlica, narukvice prijateljstva, mirisne svijeće.

U prosincu je dvorište Doma zablistalo i zamirisalo božićnim ugođajem. Iz palačinkarnice „Lipi naši“ širio se miris palačinki, vruće čokolade, čaja od jabuke i cimeta. U palačinkarnici, kao i na prodajnom štandu s kreativnim uradcima „Anđeli“, učenice su se izmjenjivale s radom.

Prihod od prodaje i zajednička pozitivna energija svih učenica Doma, poput duge dobrote slila se u donaciju Udrudi MoSt i obitelji Kaurić iz Petrinje.

Odgajateljice

Majda Barada prof. i Zrinka Šarić Mužinić prof.

Lipi moj anđele

„Volonteri nisu plaćeni ne zato što njihov rad nije vrijedan, nego zato što je neprocjenjiv.“

Sherry Anderson

Briga o mentalnom zdravlju

Piše: odgajateljica Vlatka Vladilo, prof.

Čudna ili čudesna

„Čudna ili čudesna“ projekt je namijenjen učenicama 2. razreda. Ciljevi su očuvanje mentalnog zdravlja, kreativno izražavanje i kvalitetno provođenje slobodnog vremena. Voditeljica je psihologinja Davorka Kovačić Borković iz NZJZ-a Splitsko-dalmatinske županije. Do sada je održano 5 susreta tijekom kojih su učenice upoznale i vježbale razne tehnike opuštanja i nošenja sa stresnim situacijama kojima su svakodnevno izložene.

Unutar projekta djeluje i skupina pod Fotolovci koji izrađuju fotografije na zadane teme. Obradili su teme: stres, ljubav, sreća, zdravlje, zahvalnost i Čudna ili čudesna.

U nadi da će epidemiološka situacija dopustiti nastavak aktivnosti, u planu su još mnoge opuštajuće i kreativne radionice.

Skolioza srca

Zbog sjedilačkog načina života, usmjerenosti mlađih na digitalnu tehnologiju i provođenje velikog dijela slobodnog vremena uz zaslone pametnih telefona, tableta, računala, sve više djece ima probleme s držanjem ili deformacije kralježnice, koji se mogu odraziti na zdravlje i kvalitetu života u odrasloj dobi.

Projekt „Skolioza srca“, u suradnji Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije, Ženskog đačkog doma, Poliklinike za rehabilitaciju osoba sa smetnjama u razvoju i Centra manualnih tehnika, usmjeren je na prepoznavanje nepravilnih držanja i skolioza među učenicama Ženskog đačkog doma te na poticanje učenica na promjenu dosadašnjih navika.

Voditeljica projekta, mr. sc. Josipa Glavaš, dr. med., spec. školske medicine pregledala je 85 učenica, nakon čega su roditelji svake pojedine učenice dobili izvješće o obavljenom pregledu te daljnje preporuke. U nastavku je učenicama održano interaktivno predavanje „Mi smo ono što neprestano ponavljamo“ od strane fizioterapeuta iz Centra manualnih tehnika koji su u Domu gostovali u 3 termina. Učenicama su prezentirali tzv. flow vježbi koje mogu svakodnevno raditi te su održali interaktivno predavanje kako bi ih motivirali na povećanje kretanja i vježbanja u svakodnevnom životu.

Treća faza projekta obilježena je radionicom „Patiš li od akutnog rutinitisa“ koju vodi koordinatorica projektnih aktivnosti, odgajateljica Vlatka Vladilo. Cilj je radionice osvijestiti pasivnost u kretanju te promijeniti dosadašnje navike. U tijeku je i posljednja projektna aktivnost pod nazivom „Teorija malih koraka“ čiji je završetak planiran za ožujak.

Jezik je u samoj svojoj srži potreba da se povežemo s drugim bićima. Unatoč povremenim nesporazumima, to nam je do sada najbolji pokušaj.

Jezikova juha

Piše: Kristina Ćuk

Crteži: Lorena Dropulić

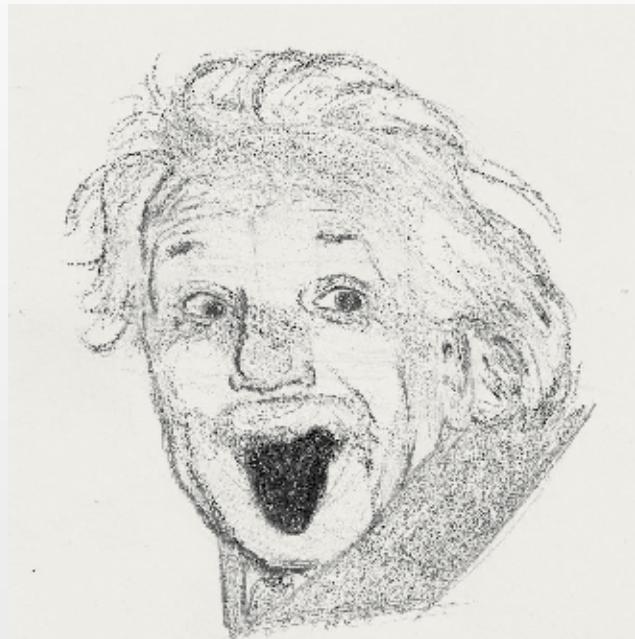
Valja li da sam bez dlake na jeziku ili ćeće mi reći da skratim jezičinu jer ču u protivnom dobiti jezikovu juhu? Britak jezik potentno je oružje i često je razlog prijepona, ali što to „jezik“ znači uopće? Kao u romantičnoj komediji - komplikirano je. Kada kažemo da netko ima jezik oštar poput britve, jasno da ne mislimo kako je osoba organom koji joj se nalazi u ustima sposobna brijati bradu, već se u toj frazi imenica „jezik“ odnosi na nešto metafizičko, neopipljivo ali sveprisutno i stvarno.

Iz lingvističke perspektive

Jezik je složeni skup pravila i znakova koji služe po najprije za komunikaciju. Lingvistika je relativno mlađa znanost, razvila se tek u 20. stoljeću, mada je interes za jezik star koliko i prve civilizacije. Sjetimo se samo priče o Kuli babilonskoj i mitskom odgovoru na pitanje o postanku i razvoju različitih jezika. Lingvisti ili jezikoslovci znanstvenici su koji proučavaju jezik, njegove oblike, razvoj, funkciju i značenje za širu ljudsku zajednicu. Korištenje govorom i pismom ili pak značkovnim jezikom proteže se u sve sfere života i nužno je svima bez obzira na dob, zanimanje, etničku, rasnu i religijsku pripadnost. Dijete u vrtiću i devedesetogodišnjak na samrtnoj postelji, trgovачki putnik i profesor, kemičar i keramičar imaju isti zadatok: pravilno protumačiti tuđu i iskомуunicirati vlastitu misao koristeći se jezikom. To je univerzalna ljudska vještina.

Znakovni jezik

Pravilna upotreba jezika u svrhu smislene komunikacije nešto je čemu se kao djeca učimo slušajući i imitirajući druge. Sama potreba za komunikacijom nam je urođena. Jedan od dojmljivih dokaza te potrebe jest znakovni jezik koji su gluhonijema djeca razvila u 1980.-ima u Nikaragvi. Naime, po prvi put okupljeni zajedno u školi, skupina gluhonijemih učenika, koja nikada prije nije učila znakovni jezik, već je usvojila osnovne komunikacijske vještine čitajući s usana ukucanima koji su mogli govoriti, stvorila je spontano družeći se vlastiti jezik. Kako bi mogli komunicirati, dijelili su znakove koje su razvili kod kuće i tako učili jedni od drugih. Uskoro je jezik razvio i vlastiti vokabular, sintaksu i gramatiku i jedini je jezik čiji smo

razvoj imali priliku pratiti od samoga začetka. Budući da su prvi govornici ovoga jezika još uvijek živi, oni mogu uvelike pomoći jezikoslovциma da razotkriju tajne nastanka jezika.

Jezik preskače barijere vremena i prostora

Posebnost ljudskog jezika i ono po čemu se on razlikuje od životinjskih „jezika“ jest mogućnost izricanja misli izvan neposrednog sada i ovdje jer mi ljudi jezikom možemo putovati kroz vrijeme. Kako? Možemo ispričati što nam se dogodilo jučer, prekjučer ili prije deset godina osobi koju smo upravo sreli, možemo naslikati prizor u njezinoj glavi koristeći isključivo riječi. Ne moramo ispred sebe imati tanjur pun hrane i pokazivati na njega prstom da bismo kazali kako upravo jedemo, kako ćemo jesti ili smo završili s jelom, već možemo tu informaciju vrlo lako, koristeći tek jednostavan glagol, prenijeti i osobi koja je od nas kilometrima daleko. Možemo čak i špekulirati o budućnosti, razmišljati i razgovarati o nemogućim pogodbama (Što bi bilo kad bi bilo..., Da sam ja pas..., Da smo barem sada zajedno...) Za izražavanje takvih ideja u zavisnim rečenicama koristimo i posebne glagolske oblike - kondicional i konjuktiv. Osim imaginarnih hipoteza,

jezikom se mogu izražavati i emocije i unutarnja psihofizička stanja (Tužna sam, gladna i nervozna.) Jezik je moćan jer, osim što preskače barijere vremena i prostora, gradi svjetove. Ruši granice realnoga. Često se zna reći da slika govori tisuću riječi, no i riječi sadrže enormnu količinu slike. Već stoljećima autori svoje izmaštane svjetove, radnju i likove stavlju na papir i tako ih dijele s čitateljima oslikavajući u tuđim glavama viziju koju su sami kreirali, riječima, bez boje, filma i kista. Jezik je mali spremnik za snove i jedna od njegovih najvažnijih karakteristika jest to što se njime ti isti snovi mogu širiti dalje.

Lingvistički relativizam

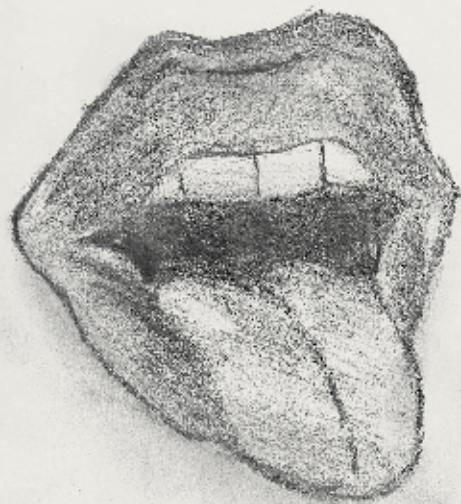
Neka zamisao se može čak i „dekodirati” i iz jednoga se ljudskog jezika na elegantan način prenijeti u drugi. Harry Potter jest napisan na engleskom, ali i preveden na hrvatski, nizozemski ili portugalski. Fiktivni svijet koji je J. K. Rowling izgradila i dalje zadržava svoje temeljne postavke. Harry Potter i dalje je dječak s munjom na čelu, a Hogwarts je i dalje u glavama svih tinejdžera na svijetu isto mjesto. Ipak, ako ste jednako dični korištenju i hrvatskim i engleskim ili nekim drugim stranim jezikom, mogli biste reći kako se ipak puno gubi u prijevodu. Jednostavno kao da duh jezika, prave riječi pa čak i pravi suglasnici i samoglasnici na pravome mjestu, ritam i dinamika, također pridonose temeljnomy značenju rijēči. Neki lingvističari idu čak toliko daleko da predlažu teoriju po kojoj jezik na kojem razmišljamo oblikuje naše misli. Ako ste ikada osjetili kako vam „I love you.”, „Je t'aime.” i „Volim te.” nemaju istu energiju, niste prva osoba koja je iskusila takvo što. Taj fenomen opisan je još 1929.

Ipak, mi ljudi nismo jedina bića u prirodi koja međusobno komuniciraju, dapače to vrlo efikasno čini većina životinjskih zajednica. Pčele, na primjer, složenim plesom zatkot mogu zajednici prenijeti informaciju o tome gdje se nalazi nektar baš kao što dupini, kitovi, ptice ili mačke mogu zvukovima koje proizvode jedni druge upozoriti na opasnost, pozivati na parenje ili braniti teritorij. Ipak, nijedan od životinjskih komunikacijskih sustava nije ni približno složen kao ljudski.

godine i teorija je nazvana lingvistički relativizam, a za njezin razvoj zaslужan je židovski jezikoslovac Edward Sapir i njegov učenik, Amerikanac Benjamin Whorf, inače inspektor vatrogastva i inženjer kojemu je hobi bio proučavanje jezika američkih Indijanaca. Svoju je hipotezu razvio baveći se jezikom naroda Hopi koji vrijeme ne poima linearno i uopće nema priložne oznake vremena ni bilo kakve gramatičke indikatore za prošlost, budućnost, sadašnjost niti trajanje, kao uostalom ni jezik Maya.

Jezik - poveznica s drugim bićima

Bez zadrške, ja sam preko ušiju zaljubljena u jezike. Zašto? Zato što smatram da je jezik divno oruđe koje možemo koristiti na sto različitih načina. Često nismo ni svjesni koliko smo protkani jezikom, nismo svjesni u kolikoj mjeri oblikuje naš život i u kolikoj mjeri mi, koristeći se jezikom, utječemo na druge. Jezik je jednakodjelotvoran u nanošenju štete, u svrhu manipulacije i emotivnog zlostavljanja na primjer, koliko i za mirnodopsko povezivanje s drugima, za upućivanje komplimenata i pružanje podrške i utjehe. Parola protiv vršnjačkog nasilja s kojom smo se upoznali još u osnovnoj školi, popularna „Riječi bole.”, apsolutna je istina. Vjerujatnije je da će se dijete koje je bilo meta zlostavljača sjećati uvreda koje su mu bile upućivane, ogovaranja i verbalnog zlostavljanja, nego da će se sjećati kada su ga lupili po glavi, a kada po stražnjici. Na drugom kraju spektra kaže se „Ljubav ide kroz želudac”, ali ja sam uvjerenja da ide kroz uši. Bilo da se radi o laskanju ili o zanimljivoj konverzaciji i nadmudrivanju, svoga ćemo sugovornika puno prije smatrati potencijalnim partnerom ako dobro barata jezikom. To ima savršenog smisla jer jezik je u samoj svojoj srži potreba da se povežemo s drugim bićima. Unatoč povremenim nesporazumima, mislim da nam je to do sada najbolji pokušaj.

Živi ili mrtvi jezici

Sigurno često čujete učenike koji se žale što moraju učiti mrtve jezike, a ako ne idete u školu u kojoj se ti jezici uče, sigurno poznajete nekoga tko ide. Znate li uopće zašto su to mrtvi jezici? Jeste li sigurni da ih je ispravno tako zvati? Jesu li oni stvarno mrtvi? Zašto učimo jezike kojima nitko ne govori?

Jezici koji žive u ostalim svjetskim jezicima

Piše: Ana Kaselj

Ilustracija: Marija Smolić

Mrtvi su jezici oni koji više nemaju izvornih govornika, tj. govornika kojima je taj jezik materinski. Razlikuju se mrtvi jezici koji su nam nepoznati zbog toga što nemaju nikakvih pisanih ostataka i oni koji su nam ostavili pisane izvore i možemo utvrditi da su postojali. Mnogi su se jezici izgubili iz upotrebe nakon što su izumrli svi govornici tih jezika ili zbog toga što su narodi, preselivši se na novo područje, preuzeli jezik tamošnjih starosjedioca, a svoj u potpunosti zaboravili. Postoje primjeri u kojima jezik izumre, ali jezici koji su se razvili iz njega i dalje se koriste.

Jezici kao što su starogrčki i latinski su, iako u govornom smislu mrtvi, živi u gotovo svim evropskim jezicima. Više od milijun engleskih riječi preuzeto je iz grčkog jezika. Latinska abeceda postala je osnova za pisanje mnogih suvremenih jezika. Veliki broj ljudi našeg planeta pozna latinski jezik iako ga nitko ne govori

kao svoj. Latinski je jezik najdublje od svih svjetskih jezika utjecao na druge jezike, jezik je medicinske terminologije, iz njega su se razvili romanski jezici, a odigrao je i važnu ulogu u širenju kršćanske religije.

Primjer jezika iza kojeg ne postoje pisani ostatci je jezik tamboran kojim su se stanovnici južne Indonezije koristili više od 1000 godina, ali nakon jakе vulkanske erupcije nestali su svi govornici tog jezika kao i sam jezik.

Frizijski je bio natjecatelj njemačkog jezika, a danas postoji samo u životu malog grada zvanog Saterland.

Shuadit su govorili francuski Židovi u 11. stoljeću. Zbog religioznog zatočeništva stvorili su svoje zajednice u kojima je čitav govor bio na tom jeziku. Nakon stjecanja vjerske neovisnosti Židovi su otišli u različite zemlje, a shuadit se na kraju pretvorio u mrtvi jezik.

Hrvatski jezik u Školi za život

Piše: Antonela Dominiković

Ilustracija: Antea Bakotić

Školska godina 2017./2018., prvi razred.

Užasno sam se bojala učiteljice iz Hrvatskog jezika (i nisam se samo ja nije bojala). Čini mi se da sam najviše učila taj predmet, i to iz straha. Već tada se počelo govoriti o novom projektu koji je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda a koji će se zvati Škola za život. Taj je program trebao obuhvatiti i moju generaciju na polovini srednje škole. Zvučalo je kao nešto laganini i nije stvaralo baš nikakav stres. Mislili smo da su dvije godine do tog programa cijela vječnost.

Školska godina 2018./2019., drugi razred.

Drugi razred, drugi profesor iz Hrvatskog jezika. I za njega su govorili da je strog i zahtjevan, ali ja sam ga doživljavala zabavnim. Bilo mi je smiješno kako ga se svi boje. Za mene je taj drugi razred prošao potpuno bez učenja, dovoljno je bilo biti prisutan na satu i iznijeti vlastito mišljenje o djelu koje smo obrađivali. Meni to nije predstavljalo problem, zapravo mi je i odgovaralo.

Školska godina 2019./2020., treći razred.

Treći razred, treći profesor, tj. profesorica. Najblaža u povijesti svih mojih dosadašnjih profesora/ica iz Hrvatskog jezika. U paketu s njom došla je Škola za život. Meni osobno nimalo zanimljivo. Uopće nisam motivirana za učenje Hrvatskog jezika jer je plan i program monoton. Za razliku od prijašnjeg, ovaj program ne zadaje nikakav stres u smislu da je prezahtjevan, ali i ne naučimo nešto posebno. Sada shvaćam koliko je onaj „stres“ iz prvog razreda bio koristan: najprije sam se tresla zbog stroge profesorice, pa onda i zbog gradiva kojeg je bilo u ogromnim količinama.

Što se tiče dobivenog znanja, puno je bolji prijašnji program. Udžbenici koje imamo u programu Škole za život nisu kao prijašnji. Po mome mišljenju u njima se nalaze stvari koje ne bi trebale biti u udžbeniku već bi

ih učenici trebali obrađivati kroz istraživački rad, prezentacije, debate i slično. Dobri stari udžbenik „Književni vremeplov“ bio je puno pregledniji i jasniji.

Tri profesora Hrvatskog jezika u tri godine, novi program koji se počeo primjenjivati nakon završenog drugog razreda ... Je li trebalo tako biti? Može li se smanjiti povijest književnosti na manje lekcija? Mislim da zbog preskakanja i izostavljanja gradiva koje su prijašnje generacije učile nastaje još veća praznina u obrazovanju. Sve se temelji na osobnom doživljaju učenika na pročitano, što ne bi trebalo. Ako moram pročitati Božanstvenu komediju, onda je moram pročitati cijelu, a ne samo neke dijelove. Mislim da je kvalitetno činjenično i teorijsko znanje podloga za kritičko promišljanje i osobni doživljaj, a ne da su mišljenje i doživljaj temelj programa. Da je program više baziran na poznavanju teorije, a ne na osobnom doživljaju, možda bih do sada bolje shvatila pisanje -ije i -je tako da odgajateljica i lektorica ne moraju ispravljati moju svaku drugu riječ.

„Quot linguas calles, tot homines vales.“

Koliko jezika znaš, toliko ljudi vrijediš

Piše: Antonela Dominiković

Ove riječi Karla V. nisu daleko od istine, naime u koju god državu da dođete, ako poznajete jezik te države, osjećat ćete se kao kod kuće. Danas kada je sve dostupno online, nemoguće je ne poznavati nekoliko riječi stranih jezika. Trenutno učim pet jezika i mogu reći da svi jezici imaju u sebi korijene klasičnih jezika. Koliko god absurdno zvučilo, grčki i latinski daju temelje za sve druge jezike. Poznavajući njih, učenje svakog novog stranog jezika je sve lakše. Ako vam neki jezik slabo ide, to ne znači da vam svi jezici slabo idu i da trebate uništiti svaku želju za učenjem nekog drugog jezika. Dapače, nađite neki koji nitko ne zna i krenite ga učiti.

U prvom razredu srednje škole išla sam na produžnu nastavu iz Engleskog jezika. U školi u kojoj svi padaju Grčki i Latinski jezik ja sam pala Engleski jezik. Ali to me nije spriječilo da naučim neki novi jezik. U drugom razredu upisala sam Talijanski jezik, i bio mi je odličan. To mi je dalo krila. U trećem razredu upisala sam Njemački jezik i također sam bila zadovoljna uspjehom toliko da sam ga i kao maturantica upisala uz Talijanski jezik. Želim još naučiti španjolski, francuski i korejski jezik. Razmišljam i o ruskom,

ali mi izgleda poprilično zahtijevan pa će ga ostaviti za neko vrijeme u budućnosti kada će mu se u potpunosti posvetiti. Ne mislim da imam poseban dar za jezike, sklonija sam vjerovati da smo svi sposobni naučiti strani jezik, barem osnovne fraze i izraze. Ne moramo biti najbolji u onome što učimo, važno je truditi se i nešto naučiti, nešto što nam je dovoljno da hodamo drugom državom sami s osmijehom na licu, jer znamo reći: „Oprostite, gdje je trgovina, banka, hitna ili toalet?“

To baš svi mogu svladati, ne mora biti gramatički točno jer će vas ljudi razumjeti, bez obzira na gramatiku. I naravno bit će im dragو što barem „nabadate“ njihov jezik. Tako se otvaraju mogućnosti za sklapanjem novih poznanstava.

I još jedan savjet: ako želite učiti jezike iz zabave, upišite u tražilicu <https://www.mylanguageexchange.com/>, aktivirajte svoj profil, navedite jezik koji poznajete i jezik koji želite naučiti. Naći ćete osobe iz različitih dijelova svijeta koji kao i vi imaju neutaživu želju za učenjem novog jezika. Potpuno je besplatno i zavorno!

The screenshot shows the homepage of mylanguageexchange.com. The top navigation bar includes links for Home, Penpals, How to, Search, Word Games, Lessons, Teachers, Edit Your Data, Member, Notepad, Club Library, Bulletin Board, and Translations. The main content area features a banner stating "Your Online Language Exchange Community!" and "Over 3 million members from over 175 countries, practicing 164 languages!". Below this, there are sections for "How to do a language exchange", "Member's search tool", and "Lesson plans". A "New Users" section provides answers to common questions like "What is a language exchange?", "Why do a language exchange?", and "How to do a language exchange?". The "Features" section highlights "Penpals - International penpals for exchange of language and culture!" and "Language Teachers - Find a language teacher to suit". The bottom of the page shows standard browser controls and a Windows taskbar.

Zdravstvena prednost ljudi koji govore više stranih jezika

Piše: Dora Pašalić

Ako želite usporiti starenje, učite strane jezike. Znanstvenici su otkrili višestruku prednost ljudi koji znaju više stranih jezika. Ako uz materinski govorite još neki strani jezik, sporije starije i manje su vam šanse da ćete dobiti demenciju ili Alzheimerovu bolest.

Učenje jezika omogućuje bolje zdravlje mozga

Stručnjaci Centra za kognitivno starenje i kognitivnu epidemiologiju na Sveučilištu u Edinburgu provedeli su istraživanje kojim su došli do spoznaje kako osobe koje govore barem jedan strani jezik demencija pogada četiri do pet godina kasnije nego osobe koje poznaju samo materinski jezik. Novi su rezultati dokazali kako stariji ljudi koji govore više jezika bolje rješavaju kognitivne testove od onih koji su poznavali samo jedan jezik. Zaključak je bio da učenje drugog jezika omogućuje bolje zdravlje mozga u starijoj dobi.

Učenje jezika utječe na mentalne funkcije

Centar za kognitivno starenje i kognitivnu epidemiologiju prilikom studije koristio je podatke dobivene tijekom ispitivanja 853 Škota koji su prve testove inteligencije rješavali 1947. g. kada su imali samo 11 godina. Zatim su istu skupinu podvrgnuli drugom testiranju između 2008. i 2010. godina, dakle u dobi od 70 godina.

Od njih 853, svega 262 je naučilo još jedan jezik uz materinski engleski. Većina njih naučila je strani jezik do punoljetnosti, a njih 90 aktivno se koristilo drugim jezikom do 2008. g.

Gledajući rezultate testova inteligencije iz 1947., osobe koje su naučile strani jezik bile su i u starim danima bolje u čitanju, govoru te općenito u inteligenciji od onih koji nikada nisu naučili drugi jezik. Podjednake rezultate znanstvenici su zapazili i kod 65 osoba koje su naučile drugi jezik nakon 18. godine života.

Poliglot

Izraz poliglot potječe od latinskog *polyglottus*, koji pak potječe od grčkog πολύγλωττος (*polýglottos*), sastavljen od riječi πολύς (*polýs*, što znači „mnogo“, i γλώσσα ili γλώττα (*glóssa* ili *glótta*), što znači „jezik“. Poliglotom se smatra osoba koja komunicira na više jezika i to na višem stupnju komunikacije. Osoba koja se služi dvama jezicima naziva se bilingualnom a osoba koja komunicira na tri jezika je trilingualna. Osobe koje se služe s više od tri jezika se nazivaju polilingualnim ili multilingualnim.

Jeste li znali ...

Ivan Mažuranić (1814. - 1890.), hrvatski ban, pjesnik, jezikoslovac i političar govorio je deset jezika: hrvatski, talijanski, latinski, njemački, francuski, engleski, ruski, češki, poljski i mađarski.

Nikola Tesla (1856. - 1943.), izumitelj, fizičar, strojarski i elektro inženjer govorio je hrvatski, srpski, češki, engleski, francuski, njemački, mađarski, talijanski i latinski.

Antun Radić (1868. - 1919.), hrvatski znanstvenik, književnik, prevoditelj, publicist, sociolog, etnograf i političar znao je devet jezika: hrvatski, latinski, njemački, francuski, talijanski, češki, bugarski, poljski i ruski jezik.

Intervju s domskim poliglotima

S obzirom na to da je tema ovogodišnjeg Poleta „Jezik“, odlične sugovornice bile su domske poliglotkinje, odgajateljice Jelena Ćubić i Vlatka Vladilo, i pedagoginja Ana Gizić. U nastavku pročitajte što su nam rekle.

Piše: Dora Pašalić

Kada se rodila vaša ljubav prema jezicima?

Vlatka Vladilo: Na samom početku ovog već sad ugodnog razgovora zahvaljujem na pozivu.

Ljubav prema jezicima, točnije engleskom jeziku, rodila se već u djetinjstvu gledajući crtiće na Cartoon Networku. Bilo je dana kada mojim roditeljima nije bilo baš jasno što ja to mrmljam sama sa sobom po kući, ali tijekom vremena se sve uspjelo artikulirati u nešto razumljivo.

Ta je ljubav trajala i za vrijeme osnovne škole, a utjecala je i na izbor srednje škole gdje sam uz engleski jezik učila i njemački. Međutim, prava se prekretница dogodila u razgovoru s tadašnjim ravnateljem Ženskog đačkog doma, gospodinom Milivojem Vuksićem kada smo komentirali moju želju da se jednog dana u Dom vratim kao odgajateljica. On mi je na to odgovorio da je upis Filozofskog fakulteta prvi korak da ostvarim svoje snove. I onda mi je sinulo kako bi bilo dobro završiti 2 jezika i tako jednog dana raditi u Domu.

Spletom okolnosti, upisala sam pedagogiju i talijanski jezik, i nisam ni trena požalila. Do diplome sam shvatila da imam još jednu ljubav koja je postala i moj poziv – pedagogija.

Jelena Ćubić: Hvala na pozivu i sve pohvale za izbor teme ovogodišnjeg Poleta.

Moja ljubav prema stranim jezicima rodila se u srednjoj školi kad sam uz engleski počela učiti njemački i talijanski jezik. Što sam više upoznavala strane jezike i kulture, to je više raslo moje zanimanje i ljubav prema njima. Žao mi je što smo za vrijeme osnovne škole učili samo jedan strani jezik koji se uvodio prično kasno, odnosno tek u 4. razredu. Znamo koliko je važno što ranije početi s učenjem stranih jezika. Danas je situacija ipak drugačija.

Ana Gizić: Na početku hvala na prilici da kažem nešto o jezicima.

Za mene jezik predstavlja bogatstvo i važno obilježe zemlje i naroda. Još u osnovnoj školi imala sam veću sklonost prema učenju jezika i humanističkih predmeta od prirodnih, pa mi je bilo prirodno odbarati smjer studiranja jezika. U osnovnoj školi sam uz engleski jezik učila francuski jezik kao izborni predmet i taj mi je jezik jedan od dražih. Čak sam se i bavila mišljom da studiram francuski, ali sam se ipak na kraju odlučila za pedagogiju uz engleski jezik. U srednjoj školi sam učila talijanski jezik koji pokušavam i dan danas propričati, pa se nadam uspješnom savladavanju toga jezika. A gledajući španjolske sapunice kroz osnovnu školu, zavoljela sam i španjolski jezik koji je jako meliodiozan.

Koliko jezika trenutno govorite?

Vlatka Vladilo: Osim materinjeg hrvatskog, kojeg govorim i previše (ako pitate moju odgojnju skupinu), govorim engleski i talijanski. „Nabadam“ njemački, najčešće kad sretnem kolegicu Jelenu Ćubić.

Jelena Ćubić: Trenutno govorim tri strana jezika – njemački, talijanski i engleski.

Ana Gizić: Uz hrvatski naravno, govorim engleski i francuski, dok talijanski i španjolski pokušavam propričati.

Jeste li prije govorile jezik koji ste odlučile studirati ili ste se uputile skroz u nepoznato?

Vlatka Vladilo: Upis talijanskog na Sveučilištu u Zadru za mene je definitivno bio put u nepoznato. Nisam ga učila ranije, završila sam ubrzani tečaj u 4. srednje, ali je to ipak bilo premalo za pripremu za faks tako da je uslijedilo ljetno dodatnih priprema i učenja, a onda srećom i upis na fakultet.

Jelena Ćubić: Završila sam srednju Turističko-ugostiteljsku školu u kojoj sam učila tri strana jezika, a uz to sam kontinuirano pohađala i tečajeve stranih jezika tako da je kod mene to bio logičan izbor.

Ana Gizić: Za mene nije bila nepoznanica upisati engleski jezik jer sam ga učila u osnovnoj školi.

Odgajateljica Jelena Ćubić na Oltaru domovine u Rimu

Odgajateljica Vlatka Vladilo ispred dvorca Feltrinelli

Je li vam bilo teško, koliko je to zahtijevalo rada i truda?

Vlatka Vladilo: Zahtijevalo je jako puno truda. Bilo je tu i sada smiješnih, ali u to doba i neugodnih situacija za mene. Na prvom predavanju iz jezičnih vježbi profesor me poslao da donesem nešto iz druge prostorije. Ja sam se uredno vratila u predavaonici i rekla da nikog nije bilo u prostoriji. (ha,ha,ha). On mi je tad objasnio da me poslao po nešto s police iza vrata. Zaključak – bilo je teško!

Ali, imala sam dvoje izvrsnih kolega s kojima sam i danas jako bliska i koji su mi puno pomagali za vrijeme fakulteta. Ovim putem šaljem veliki pozdrav mom „bratu“ Mili Spahiji i Ivani Vidučić (naravno da će im poslati ovaj primjerak Poleta).

Jelena Ćubić: Bilo je zahtjevno studirati dva strana jezika, posebno na početku. Ali ako hoćete uspjeti na bilo kojem području, važno je redovito raditi, ustrajati i ne odustati čak i kad ne ide sve onako kako smo očekivali. Svakako su mi vjetar u leđa znali dati i neki profesori koji su se trudili ne samo prenijeti nam znanje, nego probuditi u nama istinski interes za učenje jezika i književnosti.

Ana Gizdić: Jezik je živi organizam i potrebno ga je neprestano obnavljati i učiti. Učenje jezika zahtijeva vrijeme i trud i ponekad se dogodi da se obeshrabrimo ako nam usvajanje jezika ne ide brzo i efikasno. No potrebno je ustrajati i učiniti strani jezik dijelom naše svakodnevice da ga usvajamo nesvesno, kao što je to bio i slučaj s materinskim jezikom. Smatram da učenje jezika ne bi trebao biti dosadan proces već prirođan, stoga je potrebno okružiti se tekstovima iz stvarnog života, što više slušati izvorne govornike na internetu i slično.

Jeste li ikad požalile što ste to odabrale?

Vlatka Vladilo: Iako je bilo teških dana, nekad i toliko teških da je bilo lakše odustati, nisam požalila jer je želja da ostvarim put do odgajateljskog poziva ipak bila jača od svega. Danas, nakon što neko vrijeme radim u Domu, samo mogu potvrditi da nemam žaljenja. *I did it my way.*

Jelena Ćubić: Ne bih rekla da mi je žao, iako nisam sigurna bih li se ponovo odlučila za isti studij. Ali kako sam već rekla, volim strane jezike i sigurna sam da bi i u nekoj drugoj kombinaciji uvijek bili važan dio mog života i obrazovanja.

Ana Gizdić: U svemu što radimo postoje i usponi i padovi, no uvijek moramo težiti naprijed i podizati se bez obzira koliko bilo teško. Trud se uvijek isplati.

Traže li učenice u Domu pomoći od vas po pitanju učenja jezika? Koliko ste zadovoljne s obzirom na to da obavljate funkciju odgajateljice u Domu, a uz to ste kao i „profesori 1 na 1“?

Vlatka Vladilo: Učenice se javljaju za pomoći kod domaćeg rada ili pomoći u pripremi za odgovaranje. Ne mogu reći da je to baš u velikoj ili zahtjevnoj mjeri, a jezik se i zaboravlja ako ga zapostavite. Ali zadovoljna sam što uz iskustvo svega što traži mjesto odgajatelja mogu nekad odraditi i ovu profesorsku zadaću i ostati u kontaktu s talijanskim jezikom.

Jelena Ćubić: Mogu reći da traže iako talijanski i njemački, za razliku od engleskog, nisu dio programa svih srednjih škola i nisu toliko zastupljeni. Zato me posebno veseli što je ove školske godine nekoliko učenica izrazilo želju za učenjem novog stranog jezika, pa tako sada imamo malu grupu za njemački jezik. Prošlih godina sam s nekoliko učenica radila talijanski jezik. Nije nas omela čak ni online nastava, pa smo se redovito sastajale virtualno. Nekad zna biti izazovno uskladiti rasporede i obvezе, ali dragو mi je da uz odgajateljski posao mogu učenicama prenijeti i znanje stranog jezika i nadam se da će takvih prilika biti još i više.

Pedagoginja Ana Gizdić u svetištu Lourdes

Ana Gizdić: Učenice u Domu imaju potrebu za instrukcijama iz engleskog jezika i baš mi je dragoo kad netko od njih ispravi ocjenu i uspije savladati gradivo. Svatko se želi osjećati uspješno i kretati se prema naprijed.

Jeste li posjetile državu čiji materinji jezik govorite? Kakva je bila vaša komunikacija?

Vlatka Vladilo: Italiju sam posjetila dva puta. Prvi put tijekom ekskurzije u četvrtom razredu srednje škole, ali vrlo kratko, u prolazu, a drugi put na drugoj godini diplomskog studija. Tjedan dana smo proveli u Gargnanu, gradiću na zapadnoj obali Gardskog jezera. Imali smo bogat program predavanja o svemu vezanom uz Italiju, ali su nam i pružili priliku da posjetimo mala okolna mjesta, a napisljetu i Veronu gdje smo naravno posjetili i Julijinu kuću u ulici Via Capello. Ostavili smo i poruke na zidu ljubavi. Što se same komunikacije tiče, tekla je dosta dobro. Prvih dana smo svi bili malo sramežljivi, ali morali smo se brzo opustiti jer smo u svim aktivnostima, na predavanjima, šetnjama bili primorani razgovarati na talijanskom.

Jelena Ćubić: Posjetila sam u nekoliko navrata Njemačku i Italiju. Upoznavanje drugih zemalja i jezika uvijek je zanimljivo, ali naravno da je znalo biti situacija kad sam bila „izgubljena u prijevodu“ pa bih krivo shvatila upute ili bih nešto rekla i onda vidjela podignute obrve i upitnike nad glavama svojih sugovornika. Ali ljudi su u većini slučajeva bili spremni pomoći i bilo im je dragoo što netko uči njihov jezik.

Ana Gizdić: Posjetila sam države u kojima se govori francuski, talijanski i španjolski jezik, ali ne i zemlju u kojoj je engleski materinski jezik. Ponekad su izvorni govornici govorili prebrzo i dijalektom koji mi nije bio poznat pa ih ne bih razumjela, ali čim su vidjeli dobru

volju za savladavanje njihovog jezika, usporili su i ponovili izgovoreno.

Koji biste savjet dali djevojkama koje razmišljaju studirati neki strani jezik?

Vlatka Vladilo: Savjet svima koji žele studirati neki jezik, ali iskreno i svima koji žele studirati je da nikada ne odustanu. Što se samog jezika tiče, meni je puno pomagalo slušanje glazbe na talijanskom i engleskom, tako da bih to svakako preporučila.

Jelena Ćubić: „Okružite“ se jezikom koji namjерavate studirati - čitajte knjige, novine, slušajte glazbu, radio, gledajte filmove i iskoristite svaku priliku za komunikaciju s izvornim govornicima. Informirajte se o studijskim programima, sadržaju pojedinih kolegija i mogućnostima zapošljavanja. Za vrijeme studiranja svakako pokušajte preko nekog od programa studentke razmijene boraviti u zemlji čiji jezik odaberete. Ništa ne može zamijeniti učenje jezika među izvornim govornicima. I naravno, budite uporne i ne odustajte. Svima bih preporučila da prije svega njeguju ljubav prema materinskom jeziku, ali i da uče i usavršavaju strane jezike jer je to uvijek ulaganje u sebe i svoju budućnost. I tu se ne radi samo o učenju vokabulara i gramatike nego prije svega o putovanju u jedan potpuno novi svijet, njegovu kulturu, običaje i način razmišljanja.

Ana Gizdić: Svakako slijedite i idite za onim što vam se svida jer se čovjek ostvaruje kroz svoj posao i interes. Čak i ako studiranje jezika nije moderno, ako se nekome sviđa, to će raditi s predanošću. Učenje i studiranje jezika je uvijek dobro i korisno i nikad ne zastarijeva budući da je jezik živ način prenošenja misli i osjećaja. Čak i ako ga nećete studirati, uvijek možete učiti neki jezik i upoznati drugu kulturu i narod.

Bilingvinalne djevojke

Piše: Antonela Dominiković

U Domu imamo nekoliko djevojaka koje od rođenja komuniciraju dvojezično. Naime, njihovi roditelji imaju različite materinske jezike, i one su od rođenja govor usmjeravale na dva jezika.

Antonela Dominiković razgovarala je s njima (na hrvatskom jeziku).

Gdje si rođena?

Amélie Franka Carl Vadnjal: Rodila sam se u Rijeci, 8.9.2003. u 23:25

Katarina Tudor: Rodila sam se u Splitu, u KBC-u Firule.

Nina Ivelja: Rođena sam u Splitu.

Jesi li živjela izvan Hrvatske?

Amélie Franka Carl Vadnjal: Živjela sam u Njemačkoj, u Nürnbergu i Münchenu. U Nürnbergu imam baku pa često odlazim preko praznika.

Katarina Tudor: Nisam nikad živjela izvan Hrvatske.

Nina: Nisam nikad živjela izvan Hrvatske.

Koje sve jezike govorиш?

Amélie Franka Carl Vadnjal: Pored hrvatskog govorim njemački, a počela sam i talijanski. No njemački mi je prioritetan jer planiram studirati u Njemačkoj.

Katarina Tudor: Govorim hrvatski, slovenski, engleski i pomalo talijanski.

Nina Ivelja: Hrvatski, francuski, talijanski i engleski jezik.

Koji ti je jezik materinji?

Amélie Franka Carl Vadnjal: Njemački i hrvatski.

Katarina Tudor: Slovenski i hrvatski, mama je Slovenka iz Ilirske Bistreće.

Nina Ivelja: Hrvatski i francuski.

Koji bi jezik voljela naučiti?

Amélie Franka Carl Vadnjal: Talijanski sam počela učiti, imam dosta poveznica s njim, ali mi nije najdraži. Voljela bih naučiti ruski, on mi je jako zanimljiv. Zanimljiva mi je ruska književnost.

Katarina Tudor: Njemački, španjolski, danski.

Nina Ivelja: Voljela bih naučiti turski, zapravo ga već pomalo i govorim, učim ga uz turske serije koje obožavam. Turski jezik mi je lijep i melodičan.

Na kojem jeziku razgovaraš s roditeljima?

Amélie Franka Carl Vadnjal: S mamom i bratom pričam njemački, a s tatom hrvatski.

Katarina Tudor: Razgovaramo na hrvatskom.

Nina: S mamom hrvatski, a s tatom francuski.

Koji si jezik prvi naučila?

Amélie Franka Carl Vadnjal: Njemački.

Katarina Tudor: Prvo sam naučila hrvatski jezik.

Nina: Francuski.

Jesi li imala loša iskustva s jezicima?

Amélie Franka Carl Vadnjal: Smiješne su situacije kada profesori ne znaju reći nešto na njemačkom i onda se sjete da ja govorim njemački pa kažu nešto da ispadnu pametni, a zapravo kažu skroz pogrešno.

Katarina Tudor: Općenito, nisam imala problema s jezicima, ali bih se nekad teže sporazumjela s ljudima, doduše na kraju bih se više-manje snašla.

Nina: Nisam imala loša iskustva, samo lijepa.

Kakve su reakcije prijatelja kad saznaju da znaš drugi jezik?

Amélie, Nina i Katarina u domskoj knižnici

Amélie Franka Carl Vadnjal: Različite su reakcije, često osjetim ljubomoru, ali ima i ljudi koji misle da je to još jedan dar.

Katarina Tudor: Prijatelji znaju da govorim slovenski pa mi nekad u šali kažu: „Ajde mi to prevedi na slovenski“. Uglavnom su to pozitivne reakcije.

Nina: Uglavnom pitaju kako znam taj jezik i onda im objasnim da je moj tata rođen i proveo djetinjstvo u Montrealu u Kanadi. Imam rođake koji i dalje žive u Kanadi.

Bi li htjela govoriti jezikom koji nitko ne poznaje i zašto?

Amélie Franka Carl Vadnjal: Iskreno, njemački je bio jezik kojim sam govorila, a nitko me nije razumio. Ja čak i razmišljam na njemačkom jer imam osjećaj da ljudi čuju moje misli na hrvatskom. Ne želim da netko zna o čemu razmišljam pa to koristim kao „ogradi“ u svojim mislima.

Katarina Tudor: Zapravo, oduvijek mi je bila želja znati životinjski jezik.

Nina Ivelja: Da, bilo bi moćno razgovarati s najboljom prijateljicom jezikom koji nitko drugi ne razumi. Mogle bismo govoriti svašta, a da to nitko ne zna.

Muke po lektiri

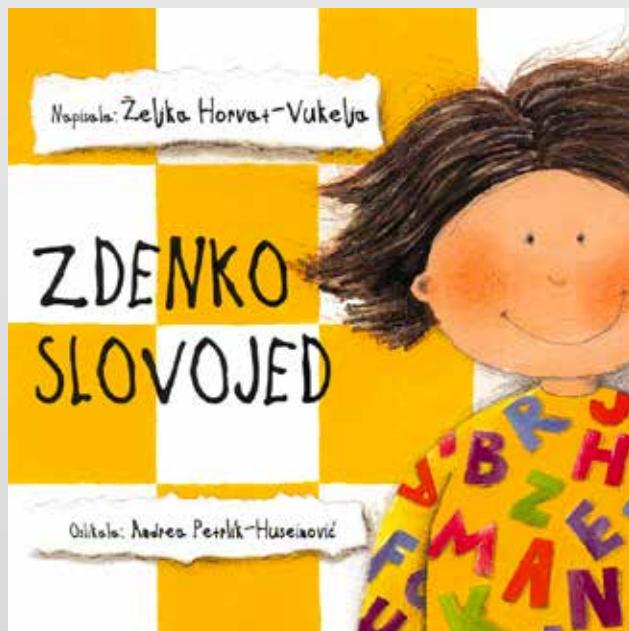
Piše: Antonela Dominiković

Mislim da smo svi prošli fazu kada nismo voljeli čitati lektire jer smo mislili da su knjige suhoparne i nezanimljive. Većinom je to zastupljeno među starijim osnovcima kada sami moraju čitati lektire kao što je npr. Družba Pere Kvržice. To je zato što su djeca navikla još od nižih razreda da im roditelji čitaju.

Sjećam se svoje prve lektire, bila je to Zdenko Slovojed. Problem je bio taj što je u riječi bilo neko drugo slovo ili je nedostajalo slovo pa bi sama riječ izgubila smisao. Da stvar bude gora, mislila sam da je problem u meni, a ne u knjizi. Kao mala voljela sam čitati i nikada nisam dozvoljavala da mi netko drugi radi domaću zadaću. To je bio isključivo moj zadatak, a roditelji su smjeli provjeriti samo ako sam bila dobre volje i to im dopustila. Možda zvuči kao san svakog roditelja, ali nisam sigurna koliko je bilo milo učitelju jer je u mojoj domaćoj zadaći bilo puno više grešaka nego u zadaćama onih učenika kojima su roditelji pisali.

Kao dijete bila sam potpuno „na svoju ruku“. Na primjer, mrzila sam popodnevno spavanje -nevjerljatno svima koji me sada poznaju i znaju da je popodnevni *pižolot* obavezan! Dakle, dok je moja majka popodne uspavljivala mlađu sestru, ja sam na TV-u pratila „Fifi i cvjetno društvo“.

No, da se vratim na lektiru: negdje u šestom razredu uhvatila me faza nečitanja. Ne znam što mi je tada

bilo u glavi, ali sjećam se onog adrenalina na satu kada se obrađivala lektira koju nisam pročitala – Hoće li mene prozvati? Kako će se izvući? Nisam bila svjesna koliko su čitanje i lektira zapravo važni. Sada znam. A znam i da nikada nije kasno početi čitati. A evo i zašto:

Čitanjem razvijamo i obogaćujemo vokabular, učimo nove riječi kojima se možemo ljepše izraziti. Također razvijamo kritičko mišljenje koje je zapravo jako važno osobito u tinejdžerskim godinama jer već razmišljamo o vlastitim interesima i budućim zanimanjima.

Razvijamo maštu i koncentraciju. Naime, u knjigama nemamo slike kao na televizoru pa u glavi smisljamo scene koje su opisane u knjizi, a paralelno nam raste koncentracija jer se koncentriramo na knjigu i okolina nam postaje nebitna.

Čitanjem odlazimo na različita mjesta i u drugo vrijeme i to nam pomaže da naučimo više o nekom mjestu ili razdoblju.

Razvijamo empatiju, počinjemo suosjećati s ljudima u različitim životnim situacijama i ono najvažnije, stvaramo u glavi svoje ideale pomoću likova koje smatrano svojim idolima.

Čitanjem učimo „čitati između redova“ jer pisci često koriste stilske figure kako bi dočarali čitatelju određene trenutke i potaknuli ga na razmišljanje.

Razvijamo duhoviti cinizam koji nam pomaže da postavljamo različita pitanja o društvu u kojem živimo.

Mislim da nam je svima najgore ono iščekivanje. Na primjer, ja zbog tog iščekivanja moram knjigu pročitati isti dan jer me uznemiruje neizvjesnost. Moja cimerica je to osjetila više puta kada je svjetlo ostajalo upaljeno do jutarnjih sati jer sam morala knjigu pročitati do kraja.

Knjige su važne kao samoterapija jer nas potiču na razmišljanje o nama samima i o postupcima koje bismo učinili da smo na mjestu lika iz knjige.

Što misle o lektiri?

Pitala sam djevojke iz druge odgojne skupine što misle o lektiri i čitanju i evo njihovih odgovora:

Ana Kaselj: Knjige su vrelo mudrosti.

Enia Turčinov: Čitanje je važno jer proširujemo vokabular. Treba čitati s razumijevanjem. Mislim da učenicima ne treba davati previše lektira i ne treba ih siliti da čitaju ako to ne žele. Profesori nas baš natr-

paju i očekuju da mi sve možemo shvatiti, npr. daju nam pjesme i mi u njima kao moramo shvatiti što se tu događa.

Marija Lončar: Previše lektira je dosadno, zanimljive su samo one sa suvremenim temama. Mislim da je čitanje važno za obogaćivanje rječnika.

Anamaria Roso: Neki su lektirni naslovi dosadni. Osobito je teško čitati lektiru na narječju koje ne razumijemo, npr. na kajkavskom teško čitati a još teže shvatiti radnju. Čitanje je važno iz više razloga: razvijamo vještine, obogaćujemo vokabular, knjiga nas vodi na mnoga mesta.

Andrea Rubčić: Ja čitam samo zato što moram. Htjela bih čitati više, ali nemam dovoljno slobodnog vremena zbog školskih obveza. Mislim da je čitanje stvarno super, ali isto mislim da nam profesori daju previše lektira, a ne možemo u njima uživati jer ne stignemo i uglavnom to površno čitamo i obrađujemo. U srednjoj su to često neke „dubokoumne teme“ koje ne razumijemo, za razliku od lektira u osnovnoj školi kada su teme bile puno zanimljivije. Većina djela je na isti kalup što nas ni najmanje ne zanima.

Laura Škaro, Tatjana Bilandžić, Ivana Pastuović: Potpisujemo sve što su naše cimerice rekle! Još bismo

dodale da knjige poboljšavaju komunikaciju i komunikacijske vještine, poučne su, i iz knjiga možemo naučiti više nego iz filmova.

Cecilija Jedretić: Čista glupost! Najradije bih to ukinula. Najbolje je čitati ono što sami želimo. Čitanje je dobro za sve. Jako je važno da čitatelj uživa dok čita neko djelo, a ne da čita kako ne bi dobio negativnu ocjenu.

eLektire.skole.hr

<https://lektire.skole.hr/e-lektire>

Portal e-lektire nastao je na inicijativu Ministarstva znanosti i obrazovanja, a projekt su realizirali Hrvatska akadememska i istraživačka mreža – CARNET i Bulaja naklada.

Na portalu se nalazi više od 370 književnih djela, 160 zvučnih knjiga, 52 literarna kviza, 52 audiomamca i 5 videomamaca. Pristup lektirnim djelima u potpunosti je besplatan za korisnike obrazovne zajednice ali i za sve ostale zaljubljenike u knjige i čitanje.

Jezik i govor

Jezik je sustav dogovorenih simbola kojima osobe izražavaju svoje potrebe, misli i osjećaje, dok je govor jedno od mogućih sredstava prijenosa tih poruka. Djeca i odrasli mogu imati teškoće u obliku različitih jezično-govornih poremećaja.

Piše: Dora Pašalić

Nepravilnosti u govoru

Razvojni jezični poremećaj okarakteriziran je velikim individualnim razlikama kod svakog pojedinog djeteta. Jezične poteškoće je ponekad teško prepoznati s obzirom na to da se često simptomi pripisuju dječjoj nezainteresiranosti i/ili lijenosti. Razvojni jezični poremećaj javlja se u razdoblju usvajanja jezika (do treće godine). Poremećaj se očituje u fonološkoj, morfološkoj, semantičkoj, sintaktičkoj te pragmatičkoj sastavnicima jezika.

Neki od simptoma razvojnog jezičnog poremećaja su: otežan i usporen jezično-govorni razvoj, kasnija pojava prve riječi i rečenice, izostavljanje veznika, zamjenica, pomoćnih glagola, prijedloga, pogreške u

rodu, broju i padežu, teže usvajanje vremenskih i prostornih odnosa, teškoće u prepričavanju.

Kod razvojnog jezičnog poremećaja izrazito je važno rano otkrivanje i prepoznavanje simptoma, a nakon toga uključivanje djeteta u logopedsku terapiju.

Specifične teškoće učenja: disleksija, disgrafija, diskalkulija

Disleksija je opći pojam za primarni poremećaj čitanja. Dijagnoza se zasniva na intelektualnoj, obrazovnoj, govornoj, zdravstvenoj i psihološkoj procjeni. Liječi se ponajprije obrazovnim postupcima koji se sastoje od podučavanja prepoznavanja riječi i sukladnih umijeća. Disleksija se može očitovati zakašnjelim učenjem govora, tegobama prilikom oblikovanja glasova i poteškoćama kod prisjećanja imena slova, brojeva i

Nikol Huljić, Efata - otvorite se

boja. Djeca često imaju tegoba prilikom stapanja zvukova, rimovanja riječi, određivanja položaja zvukova u riječima i rastavljanju riječi u izgovorne sastavnice. Mogu izmijeniti redoslijed zvukova u riječima. Kašnjenje ili okljevanje kod izbora riječi, zamjena riječi ili davanje imena slovima i slikama predstavlja rani znak disleksije. Često je kratkotrajno slušno pamćenje i poteškoće pri redanju slušnih podražaja. Neki brkaju slova i riječi sličnog izgleda ili imaju tegoba prilikom izbora ili otkrivanja obrazaca slova i njihovih skupina (d postaje b, m postaje w, h postaje n, was postaje saw, on postaje no).

Disgrafija je stabilna nesposobnost djeteta da svlada vještinsku pisanja (prema pravopisnim načelima određenoga jezika) koja se očituje u mnogobrojnim, trajnim i tipičnim pogreškama. Pogreške nisu povezane s neznanjem pravopisa, i trajno su zastupljene bez obzira na dovoljan stupanj intelektualnog i govornog razvoja, normalno stanje osjetila sluha i vida te redovito školovanje. U velikom broju slučajeva disleksija i disgrafija su u djeteta istodobne.

Diskalkulija je djelomičan poremećaj u procesu usvajanja matematike koji se može pojavljivati u svim ili samo određenim matematičkim područjima. Dijete pri tome napreduje u usvajanju matematike, ali mnogo sporije od svojih vršnjaka i neadekvatno svojoj mentalnoj dobi.

Govorni poremećaji

Artikulacijsko fonološki poremećaj javlja se u djece zbog manjkavih motoričkih vještina potrebnih za izgovor određenog glasa i manjkavih jezičnih vještina.

Motorički govorni poremećaji su govorna apraksija i dizartrija.

Govorna apraksija je neurološki dječji govorni poremećaj u kojem su oštećene preciznost i konzistentnost govornih područja bez neuromišićnih oštećenja koji bi mogli utjecati na refleksu ili mišićni tonus. Djeca imaju potrebnu snagu za pokretanje govornih organa, ali dolazi do problema kada ih treba u mozgu isplanirati za govornu produkciju. Pojavljuje se u 1

do 2 slučaja na 1000 djece, a 3 do 4 puta je češća kod dječaka nego kod devojčica. Lijeći se s više različitih logopedskih terapijskih pristupa.

Dizartrija je motorički govorni poremećaj uzrokovani neurološkim oštećenjem živaca koji sudjeluju u oblikovanju glasa. Dizartrija ukazuje na neku neurološku bolest ili oštećenje centralnog ili perifernog živčanog sustava koji dovodi do slabog i sporog mišićnog tonusa i govornog poremećaja. Liječenje dizartrije podrazumijeva postupke i vježbe artikulacije te oblikovanja glasa koje provodi logoped. U terapiju dizartrije uključeno je ojačavanje ili opuštanje govorne muskulature koje se može provoditi kroz različite govorne tehnike i komunikacijske strategije.

Afazija je gubitak ili poremećaj govora koji uključuje smanjenu mogućnost razumijevanja ili izražavanja riječi, odnosno njihovih neverbalnih ekvivalenta. Posljedica je oštećenja funkcije centra za govor u korteksu i bazalnim ganglijima, odnosno u bijeloj tvari kroz koju prolaze putovi koji te centre povezuju. Dijagnoza se postavlja klinički a često i uz pomoć neuropsihološkog testiranja (CT/ MR) kako bi se utvrdio uzrok poremećaja. Prognoza ovisi o uzroku i obimu oštećenja. Nema specifične terapije, no govorna terapija može znatno ubrzati oporavak.

Poremećaji tečnosti govora

Mucanje je sindrom brojnih manifestacija na govornom, jezičnom, psihološkom, fiziološkom, tjelesnom i socijalnom području. Govor u osoba koje mucaju karakteriziran je čestim ponavljanjima dijelova riječi (glasova i slogova) i kratkih, jednosložnih riječi, produžavanjima glasova, zvučnim ili bezvučnim pauzama/blokadama i govor obilježen sveopćom napetosti ili naporom pri izgovaranju.

Brzopletost je poremećaj tečnosti čiji su segmenti konverzacije u govornikovom materinskom jeziku zamijećeni kao jako brzi, neregularni ili oboje.

Poremećaji glasa

Disfonija je poremećaj fonacije govora uzrokovani oštećenjem ili poremećajem vokalnih organa (grkljan). Jedan od najčešćih uzroka disfonije je laringitis, a može biti uzrokovani i tumorom, traumom ili drugim bolestima koje mogu zahvatiti grkljan.

Afonija je simptom koji predstavlja bezvučnost glasa, nemogućnost govora. Velik broj bolesti može uzrokovati afoniju. Neke od njih su: paralize rekurense, konverzivne neuroze, miastenia gravis (paraliza laringealnih (grkljanskih) i faringealnih (ždrijelnih) mišića), amiotrofična lateralna skleroza, botulizam (paraliza mekog nepca i/ili mišića larinks-a) i dr. Lijeći se osnovno oboljenje koje je uzrokovalo afoniju.

Ljudski jezik

Jezik je mišić koji se nalazi na dnu usne šupljine a služi za prevrtanje hrane, gutanje, okus i govor.

Piše: Dora Pašalić

Građa jezika

Čovjekov jezik građen je od vanjskih i unutarnjih mišića, vanjski ulaze u jezik s okolnih kostiju i mijenjaju mu položaj, a unutarnji počinju i završavaju u njemu i svojim mu stezanjem mijenjaju oblik. Kod zatvorenih usta i u mirovanju jezik je hrptom naslonjen na nepce, a rubovima na zube. Na jeziku se razlikuju vrh, trup i korijen koji je od trupa odvojen završnom brazdom u obliku slova V. Ispred brazde se nalaze karakteristične jezične bradavice (papillae) s osjetnim pupoljcima, a osjetnih bradavica ima i po cijelome hrptu jezika. Na njima se razlikuju četiri okusa: slatko, slano, kiselo i gorko.

Jezik - ogledalo zdravlja

Najčešće bolesti jezika su upale. Česta je pojавa i bjelkasto obloženog jezika što je mogući znak gljivične infekcije. Zločudna bolest je rak jezika.

Glositis - upala jezika. Akutni glositis nastaje obično sa stomatitisom kod zaraznih bolesti zbog trovanja ili zbog alergije. Konični glositis javlja se kod avitaminosa (npr. tijekom pelagre – nedostatak vitamina B3), anemije, nekih autoimunih bolesti te traumatski zbog pritiska nepriladne Zubne proteze. Liječenje se usmjerava prema uzročnom čimbeniku, uz higijenu usne šupljine.

Kandidoza (mlječac, kandidijaza, monilijaza) – razmjerno česta gljivična bolest ljudi i domaćih životinja uzrokovana gljivom *Candida albicans* koja živi na koži te na sluznicama usta, vagine i probavnoga sustava. U određenim uvjetima kao što su upala sluznice, bakterijske infekcije, slabljenje otpornosti organizma, endokrini poremećaji, manjak vitamina, česta i dugotrajna upotreba antibiotika, *Candida albicans* može uzrokovati bolest sluznice, organa, pa i opću infekciju. Obično se javlja kao upala sluznice usta i

ždrijela s bjelkastim naslagama (soor). Kandidoza se liječi protugljivičnim lijekovima antimikoticima.

Rak jezika je vrsta raka nastala zločudnom preobrazbom stanica jezika. Postoji više tipova raka jezika ovisno o vrsti stanica, no u većini slučajeva pogoda pločaste stanice, stoga se naziva planocelularnim karzinom. Općenito je za tumore glave i vrata, uključujući onda i rak jezika, karakteristično da se javljaju u starijih osoba zbog dugotrajne izloženosti rizičnim čimbenicima poput pušenja i konzumacije alkohola. U starijih osoba 70% oboljelih čine muškarci. Proteklom se godina uočio porast broja oboljelih u mladih od 45 godina te veća zahvaćenost ženske populacije koja uglavnom ne puši i ne pije.

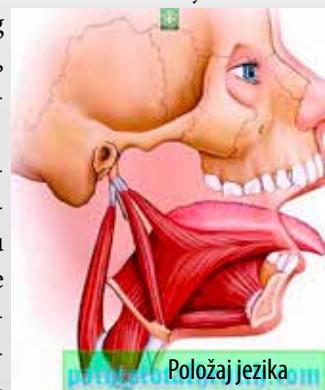
Rizični čimbenici koji su potencijalni uzročnici raka jezika su: pušenje (čak 5 puta veća mogućnost), konzumacija alkohola, HPV (tipovi 16 i 18), neadekvatna higijena usne šupljine, loši zubi, genetska predispozicija kod mladih osoba.

Simptomi, dijagnoza i liječenje

Postoje dva tipa raka jezika koja se razlikuju po svojoj lokaciji: a) rak oralnog dijela jezika – zahvaća prednje dvije trećine, može biti kvržica koja se najčešće nalazi postranično, kvržica koja je nalik na ranicu sivkasto-roskaste boje, kvržica koja lako krvari na dodir, i b) rak baze jezika – zahvaća korijen jezika prema grlu, gotovo bez simptoma u ranim stadijima, a uključuje bol, osjećaj punog grla, poteškoće gutanja, osjećaj knedle u grlu, promjene glasa, bol u uhu.

Liječnik obično posumnja na rak jezika samim pregledom pomoću malog zrcala. Zatim se pacijent šalje na CT snimanje glave i vrata, a konačnu dijagnozu potvrđuje biopsija jezika pri kojoj se uzima malo uzorka tkiva iglom ili kirurškim nožićem za patohistološku dijagnozu stanica.

Prvi izbor je kirurško uklanjanje kancerozne tvorbe te zahvaćenih limfnih čvorova ako postoje. Veći tumori zahtijevaju opsežnije operacije nakon kojih slijede rekonstruktivne tehnike kako se ne bi narušila mogućnost govora i gutanja. Zračenje i kemoterapija su dodatne mjere koje sprječavaju daljnju diobu zločudnih stanica raka te njihov rast. Ponekad predstavljaju alternativu kirurškom zahvatu kako bi usporili rast tumora ili smanjuju rizik relapsa nakon operacije.

Položaj jezika

Jezični savjeti – pomoć na internetu

Pripremila: Kristina Udovičić

Koliko poznajete materinski jezik i poštujete li norme hrvatskoga standardnog jezika u pisanoj i govornoj komunikaciji?

Bilo da komunicirate javno ili privatno, to bi trebao biti vaš prioritet. Osim usmenog komuniciranja svakodnevno komuniciramo i pismeno: e-mailovima, tekstnim porukama, komentarima na društvenim mrežama, školskim esejima i dr. Poštivanje normi vlastitog jezika govori o našem obrazovanju i stručnosti te o našoj zainteresiranosti za vlastiti jezik.

Uz pomoć internetskih stranica namijenjenih jeziku lako možete riješiti gotovo svaku jezičnu nedoumici. Što se tiče ostalih, dobro je u užem krugu poznanih imati stručnog znalca.

Naša bivša učenica Kristina Udovičić, sada mag. inf. et math., za čitatelje Poleta predstavlja nekoliko web stranica koje će vam pomoći u svladavanju jezičnih izazova.

<https://ispravi.me/>

Ispravi.me je korisničko sučelje aplikacije za računalnu provjeru pravopisa koja je do 2016. bila poznata pod imenom Hascheck (Hašek) na web adresi hascheck.tel.fer.hr, kada mijenja naziv (i web adresu)

Fotografija - Romina Pazarac, Jezični savjeti

u ispravi.me, a Hašek ostaje pogonski mehanizam za obradu teksta. Hascheck je kratica za *Hrvatski akademski spelling checker*.

Ispravi.me djeluje kao javna i besplatna usluga pravopisne provjere teksta pisanih hrvatskim jezikom još od 1994. Svake se godine dodatno razvija, a iza svega stoe profesori i studenti s FER-a (Fakultet elektrotehnike i računarstva). Korištenje je iznimno jednostavno, sve što trebate je upisati ili kopirati tekst u veliko svijetlo polje i kliknuti na plavu ikonu. Sustav će analizirati cijeli tekst, crvenom i žutom bojom označiti pogreške te vam ponuditi alternative, a kada odaberete neku od njih, riječ će se označiti zelenom bojom da znate da je ispravljena. Ostale opcije istražite sami i olakšajte si pisanje/tipkanje uz ispravi.me.

<https://hjp.znanje.hr/>

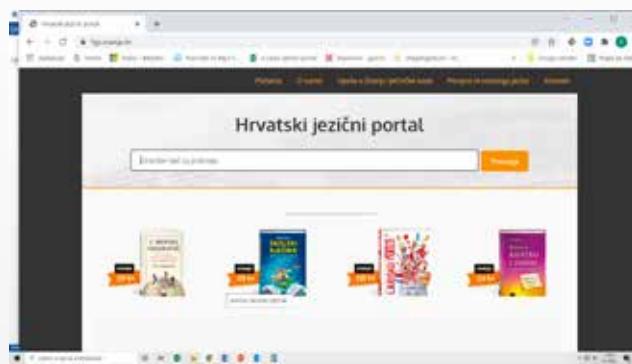
Hrvatski jezični portal (HJP) je rječnička baza hrvatskog jezika, besplatno dostupna od lipnja 2006., čiji su autori nakladnička kuća Znanje i Srce (Sveučilišni računski centar).

HJP je jedinstveno znanstveno referentno djelo u Hrvatskoj, na kojem je radio niz stručnjaka iz područja lingvistike, društveno-humanističkih i prirodnih znanosti. Kada unesete željenu riječ, osim definicije u nastavku optionalno dobijete primjer sintagme, frazeologije, onomastike i etimologije. Izuzetno jednostavan za korištenje, ovaj portal riješit će mnoge nedoumice oko (ne)poznavanja raznih termina. Svakako preporučujem da bude brzo dostupan na mobitelu, bilo da ste učenik srednje škole, student ili osoba koja voli brzo razjasniti nepoznanice.

<https://pravopis.hr/>

Prva pomoć za pravopisne dileme, osnovni priručnik u koji bi trebalo zaviriti kada se nađete u bilo kakvoj jezičnoj dilemi, svakako je Hrvatski pravopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovje.

Sastoji se od tri dijela: pravila, rječnik i pojmovnik. Među pravilima vrlo lako možete pronaći ono što vas zanima, bilo da je riječ o pisanju č i Ć, malom i velikom slovu u nazivima ili pisanju bibliografskih jedinica. Pravopisni rječnik sadrži samo one riječi s kojima je povezan nekakav pravopisni problem, a u pojmovniku možete naći pojmove vezane isključivo uz jezik. Što se tiče ostalih pojmoveva, za njih koristite prethodno spomenutu ili sljedeću web stranicu.

<https://www.enciklopedija.hr/>

Danas, kada se broj izvora znanja umnožio, količina informacija silno povećala, ali se njihova relevantnost i pouzdanost smanjila, profesionalne enciklopedije postale su vodič koji sređuje i sistematizira ukupno znanje te čuva leksikografske standarde.

Mrežno izdanje Hrvatske enciklopedije profesionalno je uređivana enciklopedija besplatno dostupna i komunikacijski otvorena korisnicima, a temelji se na tiskanom izdanju od jedanaest svezaka.

Enciklopedija je otvorena za komunikaciju s korisnicima i za njihove inicijative, prijedloge i doprinose, a ispunjava svoju temeljnu zadaću – sadrži istinitu, pouzdanu, uravnoteženu i razumljivu informaciju o svemu relevantnom.

<https://knjizevne-kriticarije.com/>

Blog simpatičnog naziva, čije su urednice Željka Jeličanin i Barbara Tolić, magistre kroatistike i pedagogije, namijenjen je književnim kritikama, promišljanjima o književnosti i jeziku, razgovorima s onima koji književnost vole i razumiju – ukratko, uživanju u svemu što umjetnost pisane riječi nudi i otkrivanju njezinih brojnih potencijala.

Raznolik sadržaj bloga možete pratiti na Facebooku, Instagramu i TikToku, a ako želite biti aktivniji tu je privatna Facebook grupa za promociju domaće književnosti: @citamdomace.hjzasve.

<https://www.kontekst.io/>

Tražilica sličnih riječi i sinonima u suvremenom srpskom, hrvatskom i slovenskom jeziku. Za pretraživanje hrvatskih riječi odaberete skraćenicu HR i upišete željenu riječ. Ako se riječ nalazi u bazi, dobijete popis sinonima. Ako pišete važan rad ili samo želite izbjegići ponavljanje riječi i izraza, ova web stranica bit će vam jako korisna.

Digitalni pravopis

Mnogi od nas imaju posao koji je izravno vezan uz tipkovnicu i ekran ili provodimo značajan dio vremena na društvenim mrežama. Zato je dobro znati osnovna pravila digitalnog pravopisa. Ponekad ne obraćamo dovoljno pažnje na to kako pišemo ne misleći pri tom kako to puno govori o nama, htjeli mi to ili ne. Zato je važno da osim pravopisa kojeg smo učili u školi, naučimo i digitalni pravopis. To je najvažniji dio digitalne pismenosti, ponekad nepravedno zanemaren. Većina razumije tehničke stvari, pa će lako prilagoditi, uploadati i downloadati slike, albume, videoi-sjećke i sl., dok u digitalnom pravopisu malo podbace.

Ako se ne pridržavamo osnovnih pravila, malo je vjerojatno da će nas drugi doživljavati kao obrazovanu osobu ma što da smo napisali. Pravila digitalnog pravopisa nismo učili u školi, netko ih zna, a netko ne zna. Dobra je vijest da se može naučiti puno brže i lakše nego klasični pravopis.

Na početku ono najvažnije: **naučite koristiti tipku razmaknicu** (tipka SPACE)

- nakon svake riječi upisuje se jedan razmak
- iza interpunkcijskih znakova (: ; , . ? ! ...) uvijek je jedan razmak
- iza zatvorene zagrade ili zatvorenih navodnika uvijek je jedan razmak
- razmak se NE STAVLJA prije znaka interpunkcije, prije zatvorene zagrade, prije zatvorenog navodnika, iza otvorene zagrade, iza otvorenog navodnika

Navodnike ne upisujte kao dva zareza ili dva apostofo, za njih postoji kombinacija na tipkovnici.

Što s **crticom tj. srednjom linijom?** Ako je koristimo za razdvajanje dijelova rečenice, upisujemo razmak ispred i iza, a ako je spojnica ne pravimo razmak.

(npr. 70-ih godina u UN-u je bilo ... ili Sve je bilo dobro dok se nije pojavio nitko drugi već – Antonio Banderas.)

Isto je i s **kosom crtom**: ako razdvajamo dvije riječi ne upisujemo razmak, a ako razdvajamo fraze od nekoliko riječi stavljamo razmak (npr. došli su učenici/učenice ili Engleski jezik / English language)

Crtica iz pravopisa

Kristina Ćuk navodi kratki pregled pogrešaka koje i izvorni govornici hrvatskoga jezika neprestano čine u govoru i pismu. Većinom su to iritantne sitnice koje ne utječu uvelike na značenje same rečenice jer se ono često može iščitati iz konteksta, ali svejedno, ovakve su jezične pojavnosti gramatički ili leksički neispravne.

Zato jer

Ovo je često viđena konstrukcija koja se smatra vezničkim pleonazmom. Pleonazam inače podrazumijeva gomilanje riječi koje ne pridonose značenju, na primjer „sitna kišica” ili „mala anketica”. **Zato jer** veznički je pleonazam baš kao i „no, međutim” ili „stoga, dakle” jer i riječ „zato” i riječ „jer” označavaju uzrok. Točno je reći „zato što” ili jednostavno „jer”.

Vi iz poštovanja

Pisanje zamjenice **Vi** iz poštovanja malim slovom česta je greška kako kod samih učenika, tako i kod roditelja kada se obraćaju profesorima svoje djece. Govoriti jednoj osobi „Vi” znači u pisanoj komunikaciji obraćati joj se s „Vi”, a ne „vi”. „Vi” s malim početnim slovom rezervirano je isključivo za drugo lice množine, tj. skupinu ljudi.

Pošto ≠ budući da / pošto = nakon što

Čini se da veznici govornicima hrvatskoga jezika uzrokuju najviše problema. Naime, „pošto” ne znači isto što i „budući da”. „Pošto” ima značenje vremenjskog veznika, a ne uzročnog i ima značenje kao „nakon što”. Stoga, ako kažemo: „Pošto sam se ustala, napravila sam doručak.”, ne znači da sam napravila doručak jer sam se ustala, nego nakon što sam se ustala.

Upotrijebite sva naša slova (š, č, ž, č) i nikada ne pišite podrezanom latinicom (s, c, z, c).

I za kraj nešto što nije vezano za pravopis već za kulturu ponašanja: kada pišete velikim slovima (CAPS LOCK), to je kao da vičete na nekoga.

Prednaglasnice i zanaglasnice

Prednaglasnice i zanaglasnice malo su kompleksniji problem i to ne samo „govornicima-laicima”, već i prevoditeljima. Bezbroj me je puta netočan red riječi u rečenici natjerao da sklopim knjigu i odustanem od čitanja. Je li osjećaj za rečenični ritam prokletstvo ili blagoslov, ne znam, ali znam da mi je dosta: „Žena u crvenom kaputu je prošla ulicom” ili „Naša srednja škola je osnovana u 17. stoljeću”. Ne čujete što tu ne štima? Naime, u naglasnom sustavu hrvatskoga jezika postoje naglašene i nenaglašene riječi te postoji nešto što se zove naglasna cjelina. Naglasna cjelina obuhvaća naglašenu riječ i riječi koje joj pripadaju; prednaglasnice i zanaglasnice. Nenaglašeni oblici glagola biti i htjeti (*si, je, sam, smo,bih, bi, bismo*, itd.), zamjenica (*joj, mu, mi* itd) i čestica *li* nalaze se obavezno iza naglašene riječi!

Sukladno tomu ne bismo trebali reći „Naša škola je otvorena”, već „Naša škola otvorena je.” jer je riječ „je” zanaglasnica. Nije ispravno reći „U WC školjci se trebaju naći samo tri stvari., već „U WC školjci trebaju se naći samo tri stvari.“

Ovo je jedno od pravila standardnoga hrvatskog jezika koje je vjerojatno najteže usvojiti. Nasreću, pogreške u pisanju proklitika i enklitika na eseju iz hrvatskog na maturi ne smatraju se kardinalnim greškama kao na primjer pisanje vlastitog imena malim početnim slovom. Ipak, ako želite poraditi na svojoj pismenosti, savjetujem da usvojite ovu normu. Meni je najlakši način bio da jednostavno podijelim rečenicu na naglasne cjeline i vidim može li naglasna cjelina predikatom, (u ovom slučaju to je imenička riječ i pomoćni glagol), funkcioniрати kao početak rečenice. Da pojasnim: ako dio rečenice „Naša - škola - je otvorena...” podijelimo na naglasne cjeline, zateknemo se s predikatom u naglasnoj cjelini „je otvorena”, a njome ne možemo započeti rečenicu. Zato bismo trebali reći „Naša škola otvorena je...”. U toj rečenici zanaglasnica je na pravome mjestu i tako bismo, naglasnom cjelnom „Otvorena je...”, mogli započeti rečenicu.

Bih/bi/bismo

„Profesorice, bili bih Vam bio problem ako bi test pisali u pondjeljak?“

Ako ste ikada izgovorili ili napisali ovu rečenicu, vrijeme je za promjene.

Ja bih, ti bi, on/ona/ono bi, mi bismo, vi biste, oni bi. Uistinu je jednostavno: aorist pomoćnog glagola htjeti. Uz ovih šest oblika glagola ne postoje alternativne varijante i kombinacije poput „ja bi“ ili „mi bi“ ili „ti bih“.

Hrvatski standardni jezik nikomu nije materinski, ali ipak, jednostavno nema razloga da, pogotovo u formalnom izražavanju, grijesimo zbog ovako lako savladivih sitnica.

Instrumental i s/sa

Sedmi padež u hrvatskom jeziku nerijetko tjeran je obrazovane govornike da grijese. Često ćemo čuti da netko „piše s olovkom“ ili „odlazi na posao s autom“. To je netočno jer prijedlog s(a) ispred instrumentalata dolazi jedino ako imenica u instrumentalu označava društvo, a ne sredstvo. To u praksi znači da ćemo reći „Nalazim se sa sestrom.“ (društvo), ali „Na posao idem vlakom.“ (sredstvo), a ne „Na posao idem s vlakom.“

Postupno, ne postepeno

Postupno dolazi od hrvatske riječi „stupanj“, a postepeno od srpske riječi „stepen“. Sjetite se da, kada malo pretjerujete, ne kažete „Vani je 200 stepeni“, nego „Vani je 200 stupnjeva.“

Jezik naš svagdašnji

Piše: Dora Pašalić

Digitalni svijet

Svjesni smo da su globalizacija i urbanizacija, pa tako i digitalizacija, već promijenile svijet. Brzo širenje informacijskih i komunikacijskih tehnologija nezauzajljiva je sila koja ulazi u gotovo svaku sferu života, od ekonomije preko društva do kulture i oblikovanja svakodnevnog života. Svima nam je jasno da se to ne odnosi samo na odraslu (radno sposobnu) populaciju, već na sveukupnu populaciju, „od kolijevke pa do groba“ što bi se reklo. Od trenutka dolaska na svijet postaje se dijelom stalne struje digitalne komunikacije i povezanosti. Od načina na koji tek rođene bebe primaju medicinske usluge do postavljanja slika bebinih prvi dragocjenih trenutaka na internet. Kako djeca rastu, raste i mogućnost digitalizacije da oblikuje njihove živote, nudeći naizgled neograničene mogućnosti učenja i druženja. Danas su rođena djeca od prvog dana svog života online, poneki već i od trenutka začeća. Tehnologiju koriste od najranijih dana, od gledanja crtića pa nadalje. Mnogi već u prelasku iz vrtića u osnovnu školu dobivaju svoj prvi smart phone. I već tada se javljaju naznake problema: znaju li oni što i kako pretraživati, kako komunicirati preko društvenih mreža, kako se zaštiti od opasnosti na internetu. Neka su istraživanja pokazala da je 42% djece naučilo samo

istraživati internet, 39% ih je to naučilo od vršnjaka, a tek 19% je onih koji su edukaciju dobili od strane odraslih.

Usporedno s njihovim uplovljavanjem u dubine svijeta tehnologije, njihova komunikacija uživo sve je teža, škrtija, plića. Sve zajedno se odražava na pismenosnost, vokabular im postaje siromašan, teško oblikuju svoje misli u rečenice, dolazi do „kvarenja“ poznavanja materinjeg jezika.

Kratice koje koriste mladi u svakodnevnoj komunikaciji

Većina kratica koje mladi koriste danas dolaze iz engleskog jezika. Neke od njih su:

LOL znači *laugh(ing) out loud* (Glasno se smijem)

TNX znači *Thanks* (Hvala)

OMG znači *Oh, my god!* (O moj Bože!)

BRB znači *Be right back* (Važna skraćenica u razgovorima preko chata, posebno ako vam nešto iskrse i morate hitno otići, npr. - izgori vam krumpir)

BTW znači *By The Way* (Onako usput - koristite kada želite nekom nešto provući kao neobavezno, a zapravo je jako bitno i obično na njegovu štetu; usput)

ROFL znači *Rolling on Floor Laughning* (Valjate se od smijeha)

BFF znači *Best Friends Forever* (Zauvijek najbolji prijatelji)

PLS znači *Please* (Molim te)

BYE (Ćao)

IDK znači *I don't know* (Ne znam)

IDC znači *I don't care* (Ne zanima me)

Pisanje riječi bez samoglasnika

Među generacijama rođenima nakon Milenijalaca (od 1995. godine pa dalje) postalo je uobičajeno pisati riječi bez samoglasnika. Takav je način pisanja rado prihvaćen jer ga smatraju bržim a brzina je nešto što se cjeni u današnje vrijeme. Naravno da nije isto ako umjesto osam slova napišeš četiri, ili ako riječ od deset slova skratiš na tri. U mladim je to jako popularno i svaki dan se produciraju neke nove skraćenice, no pitanje je koliko je to poznato odraslima, našim roditeljima, učiteljima. Sigurno svaka majka ostane u čudu kada dobije poruku na WhatsAppu u kojoj piše: „Ej mama, nzm kad cu dns točno doći iz šk, imam neke planove s prijateljima, vjv će to biti nešto oko 4ipo. Xoxo.“

Neke od riječi bez samoglasnika koje koriste mladi:

Dns - danas

Včrs - večeras

Vjv - vjerojatno

Nznm - ne znam

Stvr - stvarno

Bzvz - bez veze

Odl - odlično

Nmp - nemam pojma

Tmn - taman

Tkd - tako da

Ktb - kod tebe

Bmb - boli me briga

Ćb - ćao, bok

Dog - dogovoriti, dogovaramo

Dosl - doslovno

Mrm - moram

Msm - mislim

Hvl - hvala

Podrezana latinica - pisanje bez dijakritičkih znakova

Također u suvremenijem svijetu i naravno uvrježenje je kod mladih pisati riječi „podrezanom latinicom“. Mislim da za to dio odgovornosti snose mobiteli, laptopi i tipkovnice računala koji u sebi nemaju

ponuđena sva slova abecede, to jest izostavljena su slova s kvačicama (š, đ, č, ě, ž), ili ako su ponuđena, moraš duže držati pritisnuto slovo c, d, s ili z da ti izbaci slovo s kvačicom (č, ě, đ, š, ž). Da se ne komplikira, jednostavnije je podrezati latinicu. Iako u svakom pogledu nije ispravno i gramatički točno, svi su već naučili na to i bezbrižno podrežuju latinicu.

Kuci, veceras, hlace, papuce, proljece, kruska, sljiva, andeo, zvucnik ...

Kada znak zamijeni riječ - emoji i emotikoni

Emoji je unikod, znak vizualnog tipa kojim se prenosi neko značenje. Još uvjek taj prikaz nije standardiziran na svim računalnim sustavima. Za razliku od emojija koji je jedan znak, emotikon (smiješak ili smajlić) obično je napisan pomoću nekoliko znakova. Npr. skraćena inačica smiješka ima dva znaka :) ili :-). Prvi mobitel koji je imao emojije napravljen je u Japanu 1997.

Neki od emojija koji mijenjaju riječ su:

zagrljaj

proslava, zabava

mislim se, razmišljam

lice pametnjakovića, štreber

glasno plakanje

ljutnja, bijes, durenje

Mi españa querida

Piše: Kristina Ćuk

Zbog silne znatiželje i brzine kojom bih se kao mala sprijateljila sa strancima, moji bi roditelji često govorili: „Ona bi s ciganima otišla!“ Shvaćala sam da su te riječi više pogrda nego kompliment, no svejedno mi se već kao djevojčici svđalo kako zvuće: divlje, odmetnički, veselo i opasno. Ni sada s osamnaest godina nemam snažan osjećaj pripadnosti naciji ni državi, obitelji ni domu, nisam vezana za jedno mjesto, popularno zvano „rodnu grudu“. Možda mi je suđeno da vječno lutam nepoznatim stazama. Ne znam. No ipak, jedno sam shvatila - ako bih otišla s „ciganima“, bilo bi to s onim andaluzijskim.

Andaluzija - dragulj Španjolske, nekoć najosvajaniji dio Pirenejskog poluotoka

Andaluzija je pokrajina na samom jugu Španjolske. Središte pokrajine je Sevilla, grad bogate kulturne baštine usred kojeg стоји Giralda, visoki toranj, danas zvonik katedrale, a izgrađen je u 12. stoljeću kao minaret. Andaluzija, dio Španjolske koji mi je najviše prirastao srcu i koji bih prvi posjetila, poznata je i po prekrasnim plažama i planinama, pitoresknim bijelim seocetima, koridi, flamencu i ostacima arapske arhitekture kao što su Alhambra i Mezquita de Córdoba (džamija u Kordobi). Ovo će zvučati pristrano s obzirom na to da gajim fanatičnu ljubav prema dotičnoj zemlji, no Španjolska je bez dvojbe najraznolikija država zapadne Europe. Teritorij današnje Španjolske u povijesti naseljavali su Feničani, Kartagani, Grci, Rimljani, Vizigoti, Arapi, Židovi, Romi. Ključ moje očaranosti Španjolskom leži upravo u njezinoj kulturnoj raznolikosti, burnoj povijesti, arhitekturi, klimi, gastronomiji i naravno u melodioznom španjolskom jeziku koji se još naziva i castellano (po pokrajini Ca-

stilla koja je s pokrajinom Aragón u 15. stoljeću tvorila temelje buduće Španjolske).

Hablas español

Zašto je španjolski moja najveća ljubav među jezicima može se objasniti jednostavnom sintagmom: „rebanada de pan“, što znači: kriška kruha. Ni šnita, ni feta, ni kriška, ni „slice“ ne mogu parirati riječi „rebanada“. Ako želiš osvojiti djevojku, šapni joj na uho „kriška kruha“. Ali na španjolskom. Španjolski jezik je melodiozan, zvučan, ulazi u uho i zato ga se može učiti slušajući glazbu i gledajući sapunice, a i puno ćete ga prije „progovoriti“ nego na primjer njemački. Utjelovljenje ljubavi prema nekoj zemlji za mene je upravo u predanom učenju jezika koji se tamo govori, no španjolski se jezik naravno ne govori samo u Španjolskoj. U Španjolskoj je nastao, ali varijante španjolskog u zemljama Južne Amerike, (koja cijela izuzev Brazila govori španjolski), razlikuju se od španjolskog u Španjolskoj. Razlike su u izgovoru nekih glasova, na primjer „ll“, dvostrukog l. U riječima u kojima će Španjolci reći

Ilustracija, Kristina Ćuk

glas sličan „lj” ili „đ”, kao u riječi „pollo” što znači pile, Argentinci će reći „š” [pošo], a u Središnjoj Americi čut ćete glas „i” [poio].

Osim izgovora, razlikuju se i značenja pojedinih riječi. Dobar primjer za to jest glagol „coger”. Ako u Španjolskoj kažete „cogo el autobus”, to znači da hvataćete autobus, no tu istu rečenicu ne možete ponoviti u Meksiku. Naime, tamo glagol „coger” znači spolno općiti.

Jezici Španjolske

Pored španjolskog i portugalskog jezika, Iberski poluotok dom je i mirandeškom (regionalni jezik kojim se govori u Portugalu), galješkom (govori se u Španjolskoj iako ima zajedničko podrijetlo i više sličnosti s portugalskim), baskijskom (mistični jezik nepoznatog podrijetla koji se govori na granici Francuske i Španjolske), katalonskom (bliski rođak španjolskog) te različitim regionalnim jezicima koji se vode kao dijalekti španjolskog. Posebno zanimljiv jezik koji se govorio u Španjolskoj u prošlosti jest ladino.

Ladino je jezik španjolskih Židova koji se nazivaju Sefardi. Oni su živjeli u Španjolskoj dugi niz stoljeća, čak i pod muslimanskim vlašću, sve dok ih Los Reyes Católicos u 15. stoljeću nisu protjerali iz zemlje. Los Reyes, Isabela i Fernando, moćni su kraljevski par koji je, ujedinivši svoja dva kraljevstva Castillu i Aragón, udario temelje Španjolskoj državi. Između ostalog, njih dvoje poznati su po tome što su financirali Kolumbov put u Ameriku. Uz njihovo ime veže se i zloglasna španjolska inkvizicija, pojам koji predstavlja vjersku nesnošljivost, progone i zabranu svih religija osim kršćanstva. Ladino je utemeljen na španjolskom, ali leksik mu je obogaćen riječima grčkog, arapskog i hebrejskog podrijetla. Od doba kada su Židovi protjerani iz Španjolske pa do danas praktički se nije mijenjao. Zanimljivo je kako je ladino iz daleke Španjolske migracijama stanovnika došao čak i na Balkan. To je poslužilo kao inspiracija i spisateljici Gordani Kuić za Miris kiše na Balkanu, popularnu knjigu po kojoj je kasnije snimljena i serija o obitelji sefardskih Židova koji u 17. stoljeću doseljavaju u Sarajevo. Iako danas nažalost izumire, ladino je savršen primjer kako jezik služi kao svojevrsni povijesni izvor, čuvar priča i uspomena.

Primjer povezanosti kultura kroz jezik vidimo i u samom španjolskom koji je jako puno riječi preuzeo iz arapskog, njih čak 4 000 što je oko 8%. Prepoznat ćete

ih čak i u hrvatskom, to su riječi koje počinju s „al“ jer „al“ je član u arapskom: alkohol, algebra, algoritam, alkemija... Jezik pamti sudbine ljudi, a u Španjolskoj sudbine ljudi nisu bile lake, kako došljaka tako i domorodaca. A tko je uopće došljak, a tko domorodac teško je reći s obzirom na to da naziv Španjolska niti ne potječe od imena nekoga plemena koje je tu živjelo prvo, već riječ na jeziku drevnih Feničana znači „zemlja kunića“.

Nema Španjolske bez Španjolaca

Španjolci su na glasu kao strastven, srdačan i temperamentan narod. Neustrašivi i pomalo ludi trče pred bikovima da bi se kasnije s njima borili u areni (arena, usput rečeno, na španjolskom znači pjesak), sviraju, pjevaju i plešu stalno i posvuda. Uvijek se nešto događa. Španjolske ulice ni u pola noći nisu prazne. Ipak, teško se da naslutiti koliko emocija, tuge, boli, jada i apsurda kriju krajolici pričama bogate Španjolske. Jedna od meni omiljenih anegdota jest ona o posljednjem kralju Granade. Arapi su se u Španjolskoj bili zadržali gotovo osam stoljeća. Pod njihovom se upravom razvio i kulturni život i gospodarstvo Španjolske. Boabdil el Chico (el chico inače znači dječak) napustio je Španjolsku 1492. godine predavši ključeve grada novim vladarima, Isabeli i Fernandu. Nakon toliko godina u Španjolskoj, bilo mu se teško rastati od zemlje koju je sada smatrao svojom, i Muhammed XII., tj. Boabdil napuštao je grad plačući. Tada mu je njezina majka prema legendi rekla: „Sada placi kao žena za onime što nisi znao braniti kao muškarac.“ Postoji i pjesma o ovome događaju i tužnome duhu kralja koji noću luta zidinama, a zove se „Llorando por Granada“, tj. Plaćući za Granadom.

Epizoda koja također dočarava osebujnost Španjolaca jest priča o „svetom“ pijancu iz Leona. Dotični se gospodin imena Genarín 1929. godine na Veliki petak uputio kući bauljajući ulicama grada, međutim toliko se bio napisao da ga je pregazio kamion za smeće. Do dana današnjeg u njegovu se čast svake godine na Veliki petak održava procesija i ljudi iz cijele Španjolske dolaze kako bi sudjelovali u povorci i nazdravili u njegovo ime.

Još je jedna osebujna skupina ostavila trag na španjolskoj kulturi, a to su Romi. Narod bez zemlje, čijom se zemljom podrijetla smatra Indija, mada su krivo prozvani „gypsies“ jer se smatralo da dolaze iz Egipta. U Španjolsku su došli polovicom 15. stoljeća i uvelike utjecali na percepciju Španjolaca u svijetu. Fla-

menco gitara, ples i pjesma, zanesenost, spontanost, crne kose i tamna put te šarene, lepršave haljine i kastanjete prvotno su bila obilježja andaluzijskih Roma. S vremenom to su postale prve asocijacije na Španjolsku općenito. Mislim da je svima poznata i glazbena skupina Gypsy Kings i njihove pjesme poput Bamboleo ili obrada pjesme Volare, no malo ljudi zna da su Gypsy Kings ustvari potomci Roma koji su za vrijeme Španjolskog građanskog rata (1930. - 1936.) izbjegli u Francusku.

Umjetnost i kultura

Ne smijem zaboraviti ni iznimne Španjolce u svim područjima umjetnosti. Od slikarstva tu su stari majstori: Velazquez, Goya, Rubens, El Greco (koji je podrijetlom bio Grk, a el Greco mu nije bilo ime, već el Greco znači Grk na španjolskom). Neizostavan je Picasso, utemeljitelj novog umjetničkog pravca kubizma (el cubo (španj.), cubus (lat.) znači kocka, a Picasso jest slikao geometrijski) i osim što je bio slikarski genije i sakupljač afričkih artefakata, bio je i ženskaros te sebična, destruktivna i pokvarena osoba. Ali ga volimo. Zatim tu je nadrealist Dali sa svojim luckastim brkovima i istopljenim satovima (slika "Postojanost pamćenja"). On je, ako to niste znali, osmislio i logo za Chupa-Chups lizalice.

Španjolska filmografija s druge strane ne može se baš pohvaliti iznimnim uspjesima poput primjerice francuske, no ipak ima dobrih ostvarenja. Recimo: Panov labirint (redatelj Guillermo de Toro koji je napisao i Shape of water), filmovi Pedra Almodovara još od doba madridske "movide" (movida je doba preporoda društva nakon smrti diktatora Franca 1975. godine), More iznutra, prekrasan film o čovjeku koji je 30 godina paraliziran od struka nadolje i bori se za pravo na eutanaziju ili Divlje priče, crna komedija o razornoj silini bijesa i pomahnitalosti koju osjeća čovjek suočen s nepravdom.

U svijetu književnih velikana Španjolsku predstavljaju Garcia Lorca, pjesnik iz Andaluzije, kojeg su zbog političkog opredjeljenja i seksualnosti frankisti strijeljali, i naravno Miguel de Cervantes sa svojim Don Quijoteom (kojega bih silno htjela cijeniti koliko i književna kritika, ali mi se uopće ne sviđa). Od modernih španjolskih pisaca preporučila bih svakako Javiera Mariasa čiji se stil, dovitljivost i intrige ne daju opisati, kao i Zafóna i njegovu fantazmagoričnu Sjenu vjetra.

Što se glazbe tiče, španjolski je jezik sam po sebi divan, ali uz instrumentalnu je pratnju još deset puta

bolji. Osim španjolske pop scene (Enrique Iglesias, C. Tangana, Rosalía i drugi), poznata je i glazba novog vala (70.-e, 80.-e). Tada se u Španjolskoj počinje čuti glas mlađih, vraćene su osobne slobode, lakše se diše i opuštenije živi. U glazbi se ta promjena osjeća i na sceni su mahom rock bendovi kao što su Alaska y Dinirama i Alaska y Pegamoides, Radio Futura, Mecano i drugi. Ipak, izvođači koji po meni imaju autentično španjolski štih su pjevači Juanito Valderama i Antonio Molina, gitarist Paco de Lucia (čije taktove čujete i u Woody Allenovom filmu „Vicky Cristina Barcelona“) ili Govi koji ustvari uopće nije Španjolac, ali sklapa fantastične skladbe inspirirane Španjolskom.

Madrugada

Iskreno rečeno, ponekad se i ja sama zapitam što ima tako posebno u toj Španjolskoj da sam posljednje četiri godine potrošila čitajući članke i knjige, gledajući videa o kulturi i jeziku, a manija još ne prestaje te sam prilično sigurna kako će španjolski jezik i studirati. Zapitali su se to više puta i moji roditelji, prijatelji, poznanici i svi nasumični sugovornici kojima bih u razgovoru usputno spomenula da je „madrugada“ prekrasna riječ (u fotografiji označava trenutak točno prije izlaska prvih zraka sunca, a u svakodnevnom govoru vrijeme nakon ponoći, a prije svitanja i ne može se točno prevesti). Pogledali bi me upitno kad bih im rekla da želim naučiti plesati flamenco ili da je el Prado magičan muzej. Ruku na srce, i bilo bi mi bolje da se uživljavam u Njemačku, Nizozemsku ili Japan, barem bih mogla unovčiti znanje jezika koji se тамо govore, otići na dobar fakultet, naći dobar posao, ali eto, ja sam zapela za luđake koji imaju procesiju u čast jednoga pijanca i zabavljuju se jurcajući pred bikovima. Meni se baš to sviđa.

„Urečen rastanak bez našeg htijenja obećava i sastanak, zar ne?“

S. Jesenjin

Svake školske godine, pa tako i one koja je iza nas, nakon uspješno savladanih školskih i domskih obveza, dolazi vrijeme posvećeno maturalnicama. Čarobna svibanjska splitska noć u dvorištu Ženskoga đačkog doma. Valcer pod vedrim nebom, ispod zvijezda. Naravno, sve uzpridržavanje epidemioloških mjera i preporuka. Svečano i emotivno ohrabrili smo naše maturalnice i ispratili ih plesom, glazbom, ukusnim zalogajima i željom da im ta večer bude lijepa uspomena na dane mladosti provedene pod krovom Doma.

Večer su obogatili nastupi posebnih gostiju. Bili su to plesni par Andrea Rogošić i Dino Delić iz plesnog kluba Mirela koji su otplesali valcer odjeveni u prigodne kostime, i saksofonist Vicko Vice Pavlov, u glazbenim krugovima poznat kao Music box. Ne smijem zaboraviti ni moj govor upućen maturalnicama, onako, baš iz srca. A za kraj - slasni cheesecake i kokteli koje su pripremili naši dragi kuhanici i još jedan put nam ispunili želje. U planu smo imali i puštanje lebdećih lampiona u nebo, ali nam je vjetar poremetio planove.

Tako su se naše trideset dvije maturalnice generacije 2019./2020. sa svim svojim snovima, željama i planovima rastale od Doma. Doviđenja do novog susreta.

Dora Pašalić

1. odgojna skupina

2. odgojna skupina

3. odgojna skupina

4. odgojna skupina

5. odgojna skupina

6. odgojna skupina

7. odgojna skupina

Drage maturantice,

odbrojavamo vrijeme do trenutka kada ćemo vas ispratiti na svibanjskoj priredbi. Srednjoškolsko obravnavanje privodi se kraju, zadnja je domska lekcija gotova. Daleko od toplog roditeljskog doma, u Domu ste provele četiri godine. Bilo je i lijepih i tužnih trenutaka, svi su doprinijeli vašoj izgradnji da postanete osobe kakve ste sada. Nadamo se da će u vašem sjećanju dugo ostati lijepa sjećanja, dragi prijatelji i ugodni razgovori. Znanje i iskustva koja ste stekli u Domu nemajte izgubiti, njegujte ih i dogradujte. Život pred vas stavlja nove putove. Bez obzira kamo vas životni putovi odveli i bez obzira što radiće u životu i čime se bavile, budite dobre, plemenite i odgovorne, povećajte i njegujte najbolje kvalitete u sebi. Želimo da se vaši snovi ostvare. Odaberite svoj put i čvrsto hodite njime. Kako kažu veliki umovi:

„**Svi se naši snovi mogu ostvariti - samo ako imamo hrabrosti slijediti ih.**“ Walt Disney

„**Budućnost pripada onima koji vjeruju u svoje snove.**“ Eleanor Roosevelt

Ispričat ću vam svoju priču

Moje ime je Karla, dolazim iz prelijepog grada na Neretvi, Metkovića. Učenica sam četvrtog razreda Obrtničke škole u Splitu, smjer tehničar za očnu optiku. Moja priča započinje vrlo neodlučno kao i u većine osmaša. Kada sam završila osmi razred, počela su razmišljanja u mojoj glavi u kojoj je vladao kaos nezrele četrnaestogodišnjakinje, i brige kako nastaviti dalje. Jedina odluka koju sam već bila donijela je ta da neću nastaviti srednju školu u Metkoviću jer mi izbor i ponuda zanimanja nisu bili dovoljni. Sanjala sam o nečemu velikom, o nečemu što će mi promijenit život. Okrenula sam stranicu i odlučila upisati školu u Splitu. Bilo mi je teško. Jedinica u roditelja, mažena i pažena, odlazim iz toplog gnijezda kojeg nisam napuštala od rođenja. Skupila se tuga zbog odlaska, ali i čvrsta odluka da probam. Najveća podrška i oslonac bili su (i još su uvijek) moji roditelji.

Željela sam upisati farmaciju ili fizioterapiju. Kao mala gledala sam se u ogledalu, zamišljala se u bijeloj kuti, pravila se da razgovaram s ljudima. Jedva sam čekala da dođe taj dan. I došao je, ali ne onako kako sam zamislila. Nisam se uspjela upisati u željenu školu. Možda mislite da sam bila ljuta, krivila sebe što nisam imala bolje ocjene i više bodova za upis ... Ali ruku na srce, tuga je trajala kratko. Shvatila sam da to zapravo i nije bilo za mene. Sada znam da se sve događa s razlogom, i da svatko ima neki svoj zapisani put.

Na listi za upis bila je škola koju sada završavam. Nisam znala kakvo je to zanimanje tehničar za očnu optiku, ali rekla sam sebi: „Karla, ideš probati!“. Oduvijek sam voljela izazove pa zašto ne i ovakav. Došao

Karla Galov na praksi

je rujan i odlazak od kuće u suzama, sve kao u nekoj magli, ali kada sam ugledala natpis Split sve je postalo kristalno jasno: tu sam gdje jesam, odluka je moja, povratka nema. Zakoračila sam u Ženski đački dom sva uplašena i sramežljiva, sve je bilo novo, ljudi, okolina, nov način života... Dok sam čvrstim zagrljajem pozdravljala majku i oca, pitala sam se hoću li izdržati. Iz dana u dan upoznavala sam nove djevojke i s njima razmjenjivala iskustva. Te godine najteže mi je bilo ispratiti maturantice jer su me upravo one uputile u domski život i uvele u novi svijet. Sve je bilo neobično: krevet na kat, tri nepoznate djevojke s kojima dijelim sobu. Bilo je uspona i padova, lijepih i manje lijepih trenutaka, ali uz obitelj, odgajateljicu i nova prijateljstva sve je prošlo bajkovito. Vezuje me čvrsto prijateljstvo s cimericom s kojom sam od prvog razreda,

našle smo zajednički jezik, stvorile mnogo zajedničkih uspomena.

Sada sam druga Karla u odnosu na onu s početka priče. Punoljetna sam, imam samopouzdanja, ne bojim se izazova u budućnosti. Želja mi je upisati fakultet Optometrije i zamijeniti Split Velikom Goricom. Ostat će sjećanja, dobra ili loša teško je reći: loše ocjene na početku, u Domu nema tople vode kada ti najviše treba, tri godine bez interneta (tek smo ove godine dobili wi-fi), hrana kojoj se uvijek nađe zamjerka, smijanje do suza, super izleti, nastupi na Kviskoteci. Sva lijepa druženja pokvario je Covid-19 s kojim se borimo i danas.

Na kraju ove male priče želim zahvaliti svima koji su bili na mome putu dok sam postajala ovo što sam sada, svima koji su mi pružili ruku podrške ili rame za plakanje kada mi je bilo potrebno. Moja je odgajateljica uvijek nekako imala rješenje za sve moje probleme. I moji roditelji bez kojih bi ovo bila tek jedna prazna stranica.

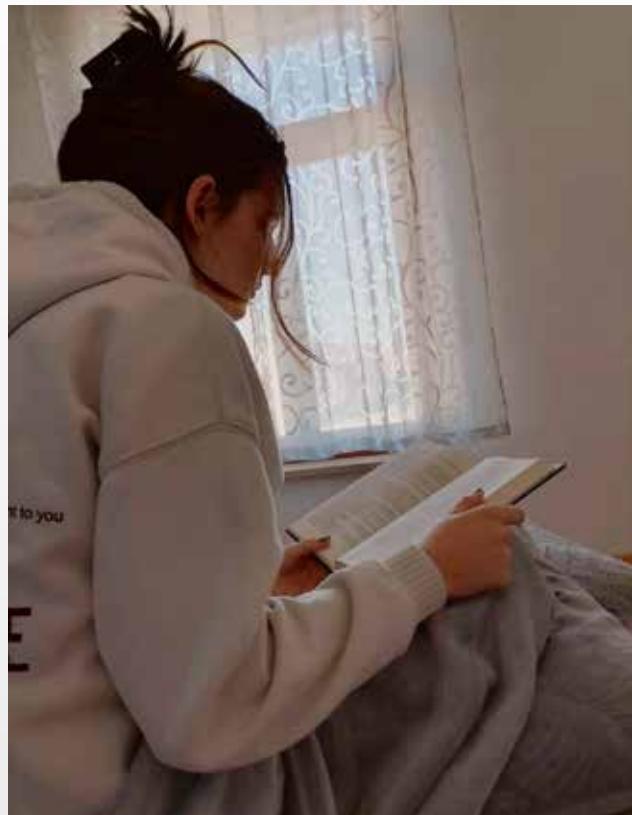
Vjerujem da ovo nije kraj nego početak nečeg novog, uzbudljivog, velikog i lijepog. Jednoga dana kada vam zatrebaju naočale, voljela bih biti ta kod koje ćete ih potražiti. Prepoznat ćete me po bijeloj kuti i ružičastim naočalama kroz koje gledam svijet.

Karla Galov

Od Splitske do Splita

Dom je mnogo toga u jednome. Istodobno raj i pakao. Može biti dobro, ali i ne mora. Ti biraš. Cijela srednja škola za mene je bila pitalica. Što ću sad učiniti? Kako ću ovo ispraviti? Hoću li razgovarati s njima? Gdje ću otici? Život je zaista klupko odabira. Da sam samo na jedno pitanje odgovorila drugačije, ne bih bila ovdje gdje sam sada.

Prva odluka koju sam donijela je odlazak u srednju školu u Splitu. Ni pod razno nisam htjela ostati na otoku. Izabrala sam Školu za dizajn, grafiku i održivu gradnju jer me tada zanimala. Već nakon prve godine htjela sam nešto drugo. Ali roditelji su me nagovarali da završim što sam započela. Nisu mi dopustili da se naviknem na odgađanja i odustajanja. U prvom razredu smatrala sam Dom mjestom gdje se mnogo toga događa. Bila sam poput glavne djevojke u američkom filmu koja odlazi na Sveučilište u drugi grad. Sve je

Petra Štrba - opuštanje uz dobru knjigu

bilo novo i uzbudljivo. Pa sam i sama postala takvom. Navukla sam šminku i crvenu kosu te se pokušala uklopiti. Zaradila sam nekoliko prijatelja do kojih mi nije bilo stalo. Obitelj mi je strašno nedostajala. Znala sam danima proljevati suze preko telefona. Bježala sam u svijet knjiga jer je ovaj bio zastrašujući. Upoznala sam osobu koja mi je i danas najbolja prijateljica. Cimerice smo cijelu srednju školu. Pomogle smo jedna drugoj preživjeti prvu godinu. Taman kada se sve u meni posložilo došla je sljedeća školska godina. Ako je prošla bila grozna, ova je graničila s pogubnom. Moje nove cimerice nisu poznavale pojmove poput mira, privatnosti i higijene. Neprestano sam osjećala njihove oči na sebi. U sobi se razgovor nije odigravao. Napetost se mogla rezati nožem. Pod hitno sam htjela otici iz Doma iako je to značilo vratiti se na otok čije sam stanovnike prezirala. Nagovarala sam roditelje da mi kupe stan objašnjavajući im kako se kao šesnaestogodišnjakinja mogu brinuti za sebe. Znali su ono što ja tada nisam. Nisam bila sposobna živjeti sama. U cijelom tom kaosu, prijateljica mi je bila jedina svijetla točka. Corona je donijela upravo ono što mi je trebalo. Lockdown u trećem mjesecu.

Godina je prošla. I danas se ponekad pitam je li se moj treći razred uopće dogodio. Možda je to bio samo

san koji mi je ispunio um dok sam ležala u krevetu kao na psihiatrijskom odjeljenju. Bila sam u sobi koju su svi željeli. Bila sam suprotna smjena od odgajateljice, što je podrazumijevalo nedolaženje na sastanke odgojne grupe. Mogla sam učiti kad želim. Nikad prije nisam prošla tako visokim prosjekom. Imala sam čast dijeliti životni prostor s prijateljicama i onima koje su to uskoro postale. Nikada se nismo svađale. Mogle smo razgovarati nadugo i naširoko o važnim, a posebice o nevažnim stvarima. Soba je uvijek bila uredna i prozračena. Pitam se čime sam zaslужila tu nagradu.

Završna godina još uvijek traje, ali mogu dodati dojmove za ovih nekoliko mjeseci koje sam iskusila kao maturantica. Neobično mi je kada me na stepeništu ili u blagovaonici pozdrave djevojke koje ne poznajem, ali isto mi bude drago. Osjećam se prihvaćeno. U sobi je situacija na nivou. Ništa ne može nadmašiti prošlu godinu, ali i ova teče relativno glatko. Kao i svima, matura mi zadaje glavobolju. Toliko je toga za naučiti, a ja sam kampanjac. Ali mislim da mogu izaći na kraj s tri ispita.

Imala sam veliku sreću roditi se kao dijete svojih roditelja. Mislim da oni ni ne naslućuju koliko mi je njihov zagrljav bio potreban. Jedno njihovo „Bravo“ uljepšalo bi mi cijeli dan. Smatram kako sam imala najbolju odgajateljicu. Nisam to napisala samo zato što će ona pročitati ovaj tekst. Zaista to mislim. Spustila me je na zemlju pokazujući kako je svaki problem rješiv. Borila sam se za smajliće u njezinoj bilježnici. Naučila me prihvatići odgovornost za vlastite postupke.

Nadam se kako ću narednih pet godina studirati filozofiju i religijske znanosti jer, kao i prije, to je jedino što me trenutno zanima. Voljela bih živjeti u Lijepoj Našoj, u maloj kući s velikim vrtom, negdje uz more. Nikad nisam planirala daleku budućnost pa neću ni sada. Pustit ću životu da odluči što će biti za deset, petnaest godina.

Smatram kako me iskustvo u Domu obogatilo, naučilo strpljenju i toleranciji iako to na početku nisam shvaćala.

Petra Štrba

Moje želje, moji snovi

Došao je i taj dugo iščekivani početak srednje škole u Splitu. Život na Visu činio mi se monoton: uvijek isti ljudi, ista mjesta koja znam napamet. Dolazak u srednju školu u Split obećavao je promjenu. I stvarno, život mi se promijenio. Na bolje ili na gore? Procijenite sami.

Na početku prvog razreda srednje škole jako sam se zaljubila u Split. Stalno sam bila vani, uvijek je bilo još neko mjesto na koje sam željela otići, koje sam htjela vidjeti. Očekivano, to upoznavanje i istraživanje grada odrazilo se na moje ocjene. Cijelo prvo polugodište iz latinskog jezika imala sam negativnu ocjenu. U Domu mi je bilo zabavno, sprijateljila sam se sa svima, upoznala mnoge. Bilo je i sitnih nesuglasica koje donosi život u zajednici, poput nedostatka tople vode, sitnih krađa, kolutanja očima na odgajateljicu koja komentira (ne)urednost sobe ili ocjene. Hranila sam se u pekarama, fast food-ovima, MC Donalds-u i zbog toga nabacila koji kilogram viška. A onda su došli zimski praznici koje sam provela na Visu. Odjednom je zavladao mir. Bila sam opuštena, prijali su mi udjasi svježeg zraka, mir i tišina bez zvukova prometa, isti stari prijatelji, ista mjesta koja su mi toliko nedostajala. Vikendima koje sam provodila na Visu punila sam baterije. Shvatila sam da ne želim razočarati roditelje koji su mi omogućili dolazak u Split što podrazumjeva troškove za Dom i školu, džeparac. U drugom polugodištu posvetila sam se popravljanju ocjena. Potpuno sam se prilagodila na život u Domu iako mi je nedostajala intima moje sobe na Visu i buđenje uz cvrkut ptica. Krajem godine došla je korona. Život se promijenio preko noći. Odvojila nas je od prijatelja i svih dragih ljudi. Sve vrijeme online nastave bila sam kući i bilo je lijepo, ugodno, komforno, intimno. Ali tada mi je nedostajao kontakt s prijateljima, potreba da ih zagrim bez straha hoće li me netko krivo pogledati ili osudititi.

Nakon nekog vremena vratili smo se u školske kluppe. Život u Domu se promijenio. U blagovaonici sam najčešće sjedila sama za stolom ili s cimericama kada bi one napokon odlučile da će jesti. Nije više nikad bilo zajedničkog blagovanja s djevojkama iz drugih soba, onog dugotrajnog opuštenog čavrlijanja. Odlasci u tuđe sobe bili su zabranjeni, čak i kažnjavani. U

Antonia Mandaković i ljubimac Riki

usporedbi s prvim razredom, nisam poznavala skoro nikoga. Neke djevojke iz moje generacije otišle su u privatni smještaj, one starije generacije otišle su tiho, bez prirede za ispráčaj, s novom generacijom djevojaka nisam imala kontakt. One nisu niti pozdravljale prilikom susreta po hodnicima i na stepeništu. Lagano su nestajala prijateljstva, svatko je odlazio svojim putom, svojim životom.

Sve okolnosti i događaji formirali su me u osobu kakva sam sada. Za to su zaslžni moji prijatelji, odgajateljice, učitelji. Ali i obitelj na prvom mjestu, oni su vjerovali u mene, gurali me naprijed, naučili da nikada u životu ne treba odustati.

Evo me sada u drugom polugodištu četvrtog razreda. Najstresnije razdoblje u mom životu. Zbog priprema za maturu ne mogu redovno vikendima odlaziti kući. U glavi je zbrka oko upisa na fakultet. Puno pitanja, a nigdje odgovora. Znam da će se ti odgovori pojaviti u mom životu prije ili kasnije, samo trebam biti strpljiva i pustiti neka sve ide svojim tijekom. Spremna sam dati sve od sebe i boriti se sa svakom preprekom na koju nađem. Vjerujem da se sve u životu događa s nekim razlogom, i da će način života po korona pravilima uskoro završiti.

Ako me pitate gdje vidim sebe za pet ili deset godina, reći ću vam da ne znam. Još ne znam. Ne znam ni što će biti sutra. Živim u sadašnjosti, dan po dan, i to mi je za sada dovoljno.

Antonia Mandaković

Ostajem u zdravstvu

Nakon pet godina provedenih u Domu, za sebe mogu reći da sam pustila korijenje. Navikla sam na domski ritam života: u nedjelju dolazak u Dom, raspremanje stvari, zatim naporan tjedan učenja i prakse, a onda jedva dočekani četvrtak navečer, pa opet pakiranje kako bi se u petak uputila kući sretna i ispunjena na zasluženi vikend-odmor. Život u Domu nije lagan, a epidemija ga je dodatno otežala. Prije Covida u Domu su se odvijala razna događanja: Kviskoteka, Masterchef, božićna priredba, maskenbal, razne sekcije... To je bilo vrijeme za pamćenje, puno druženja, smijeha, pjesme, igre. A tek Domijade, natjecanja na kojima smo predstavljali sve što smo radili tijekom godine. Uspjeh nas je ispunjavao, o tome su se pričale priče. Dolaskom epidemije morali smo se prilagoditi novim uvjetima: obroci u trajanju 20 minuta kako bi svi stigli pojesti bez gužve u blagovaonici, maska gdje god podeš, redovito mjerjenje temperature, dezinfekcija i prozračivanje prostora.

Ali sve se može kad se hoće, vjerujem da ćemo izgurati i ovo! U Domu stekneš puno iskustva, znanja, prija-

Osmijeh ispod maske - Mija Galić s kolegicom

telja, naučiš mnogo životnih lekcija. Svega toga ne bi bilo bez odgajateljica, kuhara, spremaćica i ostalog osoblja koji vremenom postaju poput druge obitelji. Uvijek spremni pomoći i saslušati, savjetovati i pogurati u pravom trenutku. Gledajući unatrag, imam što vidjeti. Postala sam zrelijia, strpljivija i samostalna. Prihvaćam ljude i razumijem da smo drugačiji, svatko na svoj način, i da je to ono što nas čini posebnima. S obzirom na to da dijelim sobu s cimericama, naučila sam se na kompromise, jer svatko ima drugačije navike, stil života, iz različitih smo krajeva pa i sam govor nam je različit. Iz tih svakodnevnih malih-velikih kompromisa rađaju se divna prijateljstva. Ona prava, cjeloživotna.

Moji planovi nakon srednje škole koju završavam kao medicinska sestra su veliki. Ostajem u zdravstvu, želja mi je upisati medicinski fakultet. Ne bojam se rada i učenja. Nadam se da će postići cilj.

Small talk u odgajateljičinom kabinetu

Možda ovo ne vrijedi za svaki učenički dom, ali za ovaj u kojem ja živim već četiri godine sa sigurnošću mogu reći: Dom je mjesto puno znanja, ljubavi i izazova. Svaki dan nešto novo vidiš ili saznaš, svaki dan nešto naučiš od djevojaka s kojima živiš, od odgajateljice koja ti se neprimjetno ušulja u sobu i toliko je suptilna da kada malo zadrijemaš popodne, uopće ni ne znaš da je bila u tvojoj neurednoj sobi. Kada se probudiš i dođeš do njezinog kabineta, reći će ti da biste mogli malo očistiti sobu. „Jer je kaos“ - kaže nježnim glasom. I bude ti žao da tako prekrasnu osobu iznevjeriš jer ne obavljaš svoju dužnost, a znaš da je ona tu za tebe 24/7. Zatim u WA grupi objavi termin sastanka odgojne skupine „danас u 19:30“. Pomislili: „Kako glupo vrijeme, taman sam večerala, sada moram slušati neko predavanje, a mislila sam se odmoriti ili otići u šetnju s dečkom kojeg deklariram kao rođaka.“ Otkažeš sve, dovučeš se na sastanak i onda krene: prvo prezentacija koju ti ni u snovima ne bi napravio tako dobro, i žena koja daje sve od sebe da ostane ukorak s tehnološkim napretkom jer ne može odoljeti a da neprestano ne uči nešto novo i unaprjeđuje svoje vještine (na svim poljima!). Napravila je prezentaciju s koje ne možeš skinuti pogled. Bilo bi jednostavno da ta prezentacija samo dobro izgleda, ali i informacije koje se nalaze u njoj dopru do tebe i natjeraju te na razmišljanje. Za-

Amélie Franka Carl Vadnjal s odgajateljicom Jelenom Ćubić
- small talk u kabinetu

tim slajd s pitanjem: „Što biste vi rekli na tu temu?“ - i onda muk. U nekom trenutku javi se prva hrabra osoba i počne pričati. Tu sve krene i na kraju sastanak od pola sata traje skoro dva sata. Svi imaju nešto reći, pa čak i oni stidljivi. Završi sastanak, a ti nisi ništa napravila za školu niti nećeš, i to zato što još dugo razmišljaš o temi sastanka.

Još su bolji oni razgovori kada dođeš kod odgajateljice po selotejp, oštiro ili neku drugu banalnu stvar koju ti nemaš u svojem kaosu, i onda započne razgovor o tome kako je bilo u školi. Razgovor potraje desetak minuta i onda s pitanja o školi prijeđe na to kako odgajateljica peče kolače za svoje nećake u nekoj skroz ludoj pregači. Ali nemojte misliti da vodimo samo „small talk“, ponekad se razgovor zahukta i teme postanu filozofske. Dopustite mi da se ispravim - nije samo *ponekad*, nego u većini slučajeva.

Zašto je ovaj malo dulji uvod o odgajateljici i domskom životu važan kako bih odgovorila na pitanje koji su moji snovi? Za tu diskretnu odgajateljicu neki bi rekli: „Ne moraš se nje bojati, ona je dobra.“, ali mogu reći da je istina puno dublja! Kada nešto ne napraviš ispravno ili se ne držiš dogovora, bolje da te nema. Neće ona vikati i svađati se s tobom, ona će ti reći što nije u redu i osjetiti ćeš kako si je iznevjerila, a taj osjećaj nećeš moći izbaciti iz glave jer će te progoniti barem narednih nekoliko dana. Ako mislite da to nije istina, vjerujte mi, niste bili u toj situaciji i možda biste poželjeli da se netko izdere na vas.

Moja je odgajateljica pravi renesansi čovjek, bogatog znanja i širokih interesa. Kroz razgovore s njom otkrila sam da volim pomagati ljudima, ali ne volim biti u društvu s nepoznatima. Bez previše napora ra-

zumijem druge i mogu dati dobar savjet, ali ipak ne volim biti stalno okružena ljudima.

Dom nije samo mjesto za stanovanje, već cijelo jedno prekrasno iskustvo kroz koje upoznaš različite osobe i naučiš mnogo o sebi.

Na fakultetu želim živjeti u svoja četiri zida i u nekim trenutcima biti odvojena od svijeta. Želim imati puno biljaka i jedan veliki krevet na kojem se mogu opustiti i zaspasti pola sata bez ometanja. Želim imati kuhinju u kojoj ću peći kolače i onda ih dijeliti kolegama.

Imam neku viziju sebe u budućnosti, što želim upisati i što ću raditi, ali ne želim da svi to znaju. Osobe do kojih mi je stalo i od kojih trebam i mogu dobiti pomoć i podršku u ostvarivanju ciljeva znaju, a za vas, dragi čitatelji, napisat ću jedan tekst za nekoliko godina i objaviti ga u Poletu. Kroz ove četiri godine puno sam naučila o sebi i svojim interesima. Naučila sam biti svoja, imati svoje ja i ne biti marioneta drugih ljudi i njihovih zamisli. Za sve što poželiš moraš raditi sama. Budeš li vrijedna i marljiva, uvijek će biti u blizini netko da ti pomogne i da te savjetuje, da te podrži ali i da ti suptilno ukaže na propuste i uputi konstruktivnu kritiku. Za kraj otkrivam još jednu tajnu: sve sam ovo naučila u odgajateljičinom kabinetu na drugom katu nove zgrade.

Amélie Franka Carl Vadnjal

Novo poglavlje

Uskoro završavam još jedno poglavlje života. Blizi se odlazak iz srednje škole i Doma u neki novi, drugačiji svijet. Osjećaji su pomiješani. Isprepleće se tuga zbog rastanka s priateljima, odgajateljicom, nastavnicima i dječjom bezbrižnošću s jedne strane, a s druge se strane javlja radoznalost i uzbudjenost od budućnosti i svega što donosi ljeto ispred mene.

Sjećam se straha kojeg sam osjećala kad sam prvi put kročila u Dom i Zdravstvenu školu i uspoređujem ga s osobom kakva sam sada. Shvaćam koliko sam se kroz ove četiri godine promijenila, izgradila. Od uplašene i sramežljive djevojčice postala sam samopouzdana djevojka koja čvrsto stoji iza svojih stavova i uvjerenja. Sve osobe koje su bile oko mene, i sve zgode i nezgode kroz koje sam prolazila tijekom četiri godine srednje škole i života u Domu, pomogli su mi da se pronađem i izgradim kao osoba. Najveću i najvažniju

Nena Brstilo i ljubimac Carrera

ulogu imali su moji roditelji, zatim cimerice i naravno odgajateljica Vlatka. Uvijek su bili tu za mene, prihvatali me ovakvu kakva jesam, s manama i vrlinama. Iako se Dom ponekad činio kao najgore mjesto na svijetu, u sjećanju ostaju samo lijepi i sretni trenutci.

Sada sam na još jednoj prekretnici, upisati fakultet i okušati se u studentskom životu ili pronaći posao u struci. Nakon dugog razmišljanja odlučila sam upisati fakultet, a moja želja je studij radiološke tehnologije u Zagrebu. Svjesna sam da put do cilja neće biti jednostavan i da ću se morati jako potruditi, ali vjerujem u sebe i smatram da ako nešto dovoljno jako želim, onda to mogu i ostvariti, pogotovo kada znam da će me na putu do cilja pratiti i podržavati dragi ljudi.

Za ove četiri godine djelatnicima Doma šaljem jedno veliko HVALA OD SRCA!

Nena Brstilo

Frida

Piše: Kristina Ćuk

Crtež: Josipa Lozančić

Samo ime meksičke slikearice budi u glavama većine ljudi niz vizualnih asocijacija. Od njezinih slika: papige na ramenu, krvavi prikazi tijela u bolovima, fetus u staklenki, noge u kadi, dvostruki autoportret, preko spojenih obrva i brčića pa do žarkih haljina i cvjetova u kosi. Frida je, možemo slobodno reći, postala jedan od simbola pop kulture. Njezin je lik otišnut na jastučnicama, majicama, torbicama i šalicama, šepure se njome i odijevaju kao ona za Noć vještica i maškare. Ipak, malo tko zapravo zna kakvu priču krije to enigmatično, kruto lice ukrašeno bojama i boli.

Magdalena Carmen Frida Kahlo Calderón rođena je 6. srpnja 1907. godine u meksičkom gradu Coyoacánu. Iako je joj je djetinjstvo bilo obilježeno bolestima, uključujući dječju paralizu zbog koje joj je lijeva noga bila kraća od desne, i epilepsiju, bila je oduvijek znatiželjna, razigrana i živahna.

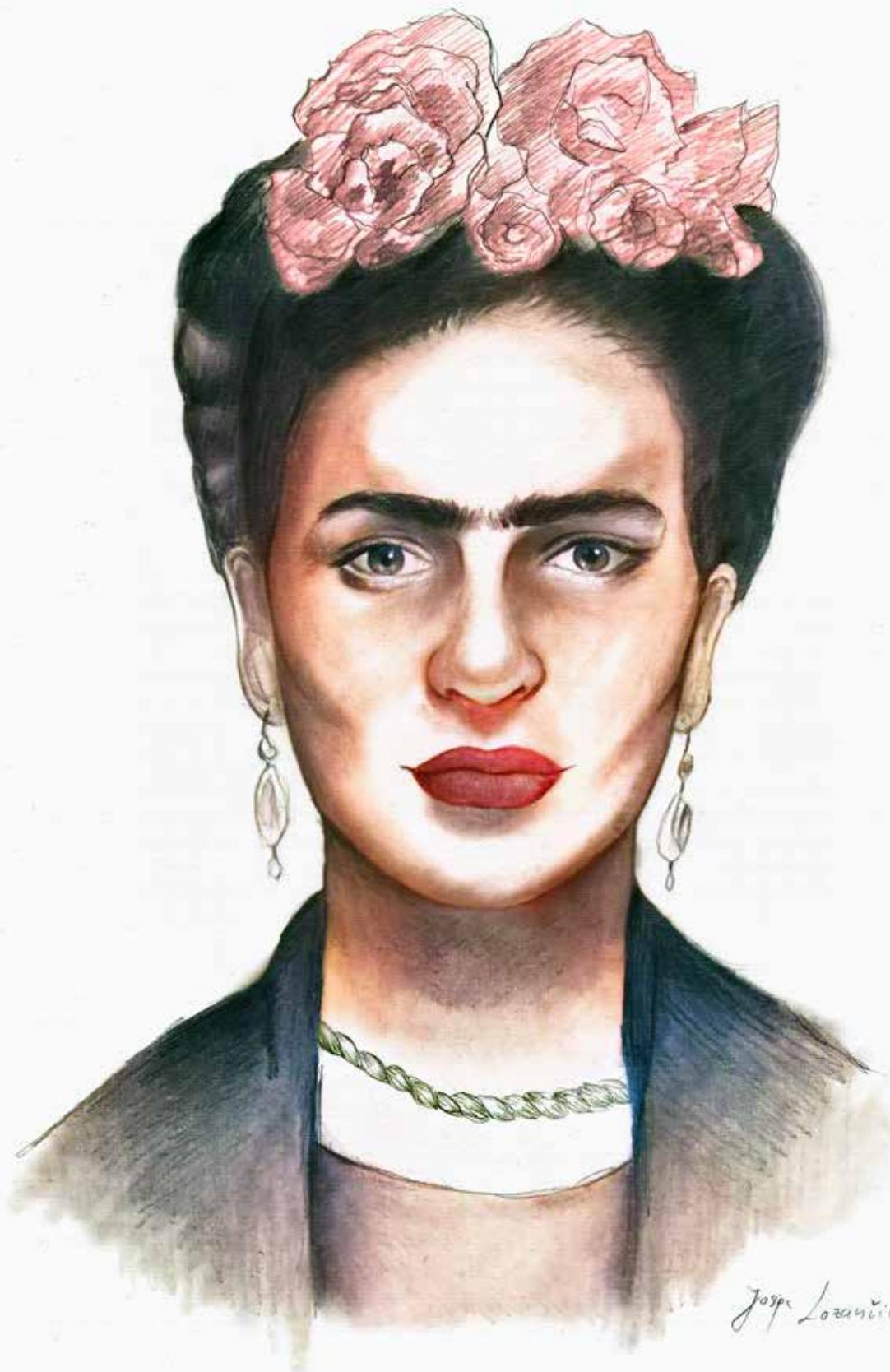
S osamnaest godina doživjela je tešku prometnu nesreću. Autobus u kojem se vozila zabio se u tramvaj i ona je teško nastrandala. Zadobila je frakture zdjeliće, kralježnice, nogu, stopala i ključne kosti, i ono što možda zvuči najgore - metalna šipka prošla joj je kroz vaginu i razderala joj utrobu te izišla na rame. Zbog potonje ozljede nikada nije mogla imati djece. Doživjela je tri pobačaja u kojima joj je život bio ugrozen, a i ja se sama iskreno nekad pitam kako bi to bilo da su Friducha i njezin genijalni, egocentrični muž Diego imali djece.

Diego Rivera također je bio slikar, muralist (slikao je murale, velike slike na zidovima), dvadeset i jednu godinu stariji od Frida. Zanimljiva je priča o tome kako su se upoznali. Frida se kao petnaestogodišnjakinja pojavila na mjestu gdje je Diego slikao svoj novi mural. On je već bio afirmirani umjetnik, a ona tek učenica. Nagovarala ga je danima da siđe s visokih ljestvi na kojima je stajao i slikao i da pogleda njezine slike. On ju je danima ignorirao, ali je na kraju ipak popustio njezinoj tvrdoglavosti i konačno je pristao sići. Kada je bacio oko na platna koja je donijela, ostao je frapiran njezinim talentom i poručio joj je da nikada ne prestane slikati. Kasnije će Frida postati poznačajna od svoga muža Diega te će prema nekim navodima

ma čak i Diego smatrati kako je vještija umjetnica od njega samoga.

I priča o tome kako je Frida počela slikati nevjerojatna je. Prvo joj je „platno“ bio kruti, gipsani korzet koji je nosila u bolnici nakon nesreće u autobusu. Ležeći praktički nepokretna, dosađivala se i trebala je distrakciju kako ne bi stalno razmišljala o životu koji propušta i o svim iskustvima koje neće doživjeti zbog posljedica teških ozljeda. Smatrali su, naime, kako nikada više neće ponovno stati na noge. Tada joj je otac u bolnicu donio ogledalo, boje i kistove i postavio joj platno iznad kreveta. Oslikala je svoj korzet pa je počela slikati i autoportrete kojih se većinom držala do kraja života. Ako ste vidjeli Fridina djela, mogli ste primijetiti kako njezina slikarska tehnika nije tehnički izrazito kompleksna. Vrijednost njezina rada ne leži u izrazito realističnim prikazima, slojevitom prikrivanju nijansama boja ili vještoj igri svjetla i scene. Frida nije slikarica tehnike, već osjećaja. Njezini su likovi većinom prikazi nje same: drži samu sebe za ruku (Dvije Frida), prikazuje se kao životinja (Divlji jelen), pored Diega (na jednoj slici čak s njegovim portretu na čelu). Često slika sebe u najranjivijem obliku: povrijeđena nakon što je Diego prevario pa si je u slomu živaca odrezala kosu, nakon pobačaja u bolnici ili dok je figurativna smrt doslovno nadvijena nad njezin krevet. Karakteristika Fridinih prikaza jest izrazita ekspresivnost i simboli prepuni boli koja ponekad doslovno krvavi (Bolnica Henry Ford, Dvije Frida), a ponekad je ta bol prikazana suptilno, gotovo sasvim zamaskirana u ljubav (portret s Diegom).

Potvrda Fridina talenta leži u činjenici da je praktički samouka, a u njezinoj priči potvrđuje se i jedna poznata premisa vezana uz stvaralaštvo općenito, a to je da velika umjetnost nastaje iz velike boli. Ali Frida je, što jest jest, znala i kako ublažiti bol i uživati u životu. Što se izvanbračnih izleta tiče, kada je shvatila kako je Diego nevjeran, nije mu ostajala dužna. Prevario je i s njenom vlastitom sestrom, što je neusporedivo s drugim aferama koje je imao. Nakon toga su se razveli (ali nisu dugo ostali razdvojeni), i ona je zavela ženu s kojom je on bio spavao. Ova je Fridi navodno rekla kako je bolja ljubavnica od svoga muža. („No comment.“)

„Zaljubljena u ljubav“

Anita Vudrag naša je lanjska maturantica i više-godišnja urednica Poleta. Rad u novinarskoj grupi i sudjelovanje u stvaranju domskog lista bili su i ostali izazov njezinoj kreativnosti. U ovom Poletu predstavlja svoju omiljenu spisateljicu Jelenu Kastaneti i recenziju knjige „Živjeti“.

Ne sjećam se više ni kako sam naišla na profil ove mlade spisateljice na Instagramu ni koji sam njen tekst prvi pročitala, ali znam da, otkako sam je prenašla, ne prestajem je pratiti.

Njeno je ime Jelena Kastaneti, tridesetjednogodišnja Zagrepčanka s trenutnim prebivalištem u Stockholmu. Za sebe kaže kako je oduvijek znala da će biti pisac te da je to neprestano bio njen odgovor na svako ono pitanje: „Što ćeš biti kad odrasteš?“

Prva njena knjiga pod imenom „Bez povratka“ bila je zbirka poezije koju je napisala u četvrtom srednje, a prvi roman bio je „(Moj) dnevničić“. To je knjiga koja donosi priču o tome kako je čovjeku nepredvidljivo koga će i kada u životu zavoljeti, snažnu priču o ljubavi dvoje mladih koji su kilometrima udaljeni. Ova je knjiga doživjela velik uspjeh te je zbog velike potražnje tiskano i drugo izdanje iste. Njena djela nemoguće je čitati, a da ostanete ravnodušni jer u svako svoje sljedeće djelo unese cijelu sebe. Vidljivo je to i u njenim dvjema, za sada, objavljenim knjigama trilogije priča: „Priče o nama“ i „Još poneka priča o nama“. Svaka za sebe zbirka je kratkih priča raznovrsnih tema te u svakoj ostavlja prostora čitatelju da se saživi s njima. Jezična jednostavnost kojom ih Jelena piše osvaja čitatelje svih dobnih skupina, a unatoč jednostavnosti karakteriziraju ih emocionalna dubina i bogatstvo. Objavila je poslasticu i za one najmlađe, slikovnicu pod nazivom „Moja mama kaže da sam ja Sunce“, a iste godine objavila je i roman „Živjeti“.

Njeni su likovi kompleksni, razrađeni i detaljno osmišljeni, a situacije kroz koje ih ona u djelima provodi i njihove reakcije alat su putem kojeg ih približava čitatelju.

Sama autorica kaže kako joj je nemoguće odabratи svoje najdraže djelo jer joj je uvijek najdraže ono sljedeće koje tek treba ugledati svjetlo dana. Mislim da bi isti odgovor mogli dobiti i ako upitate njene vjerne čitatelje, na što me upućuje opće oduševljenje koje vlađa društvenim mrežama kada Kastaneti najavi skri izlazak nove knjige. Ono što Jelenu Kastaneti čini posebnom je to što putem društvenih mreža komunicira s čitateljima te ih čini neizostavnim dijelom svake knjige u njenom nastanku. Obavještava o novim koraćima, nesobično dijeli načine na koje razrađuje svoje ideje te pomaže i daje savjete onima koji su se upustili u iste vode. Upoznaje publiku te istoj dozvoljava da upozna nju što stvara posebnu, gotovo prijateljsku vezu između svakog pojedinca koji čita njene knjige i nje kao autorice. Posebnu čar tom prijateljskom ozračju daje njen skroman karakter, prizemnost i podrška koju upućuje svima koji poput nje žele koračati putem svojih snova.

Često na upite o motivaciji i inspiraciji kaže kako ona zapravo ne vjeruje da je to čarolija koja te u određenom trenutku obuzme i nadahne, nego da je to nešto što dode usputno kada na nečemu redovito i marljivo radiš bez obzira na dobre i loše dane. Ona sama primjer je osobe koja radi i živi ono što voli redovito pišući 1001 riječ dnevno te tako korača prema svakoj svojoj novoj knjizi.

Za kraj ostavila bih vam nešto što je sama napisala: „...zato ne dozvolite da vam netko ugasi snove riječima „nisи talentiran/a za ovo. Jer, kako rekoh... Rad sve talente ovog svijeta pojede za doručak.“

Zanimljivosti:

Godine 2011., 2015. i 2016. bila je državna prvakinja u hrvanju u kategoriji do 59 kg.

Godine 2016. bila je državna prvakinja u dizanju utega.

Kastaneti, Jelena. 2020.

Živjeti

Alegria knjiga. Slatina

„Rekao sam joj kako smo ponekad razgovarali o drveću. Djed je rekao da šuma izgleda smireno i ne-pokolebljivo samo zato što se svom snagom drži za zemlju.“

Pišem vam ovo iz udobnosti svojeg doma. Ne znam u kojem ćeće dijelu godine ovo čitati, ali kod mene je sada Božić. Godina je pri kraju i vrijeme je to koje nas nagna da rezimiramo sve što nam se u istoj dogodilo. Pred sobom gledam svjetlucanje jelke i razmišljam koliko je ova godina zapravo utjecala na mene, koliko su situacije koje su se u međuvremenu dogodile utjecale na moj sadašnji, a zasigurno i na budući život.

Taj dojam pojačavaju i godine u kojima se nalazimo - vrijeme mentalnog sazrijevanja, postavljanja prioriteta i život u vrtlogu neočekivanih situacija, prepreka, ljepota, emocija.

Mislim da su emocije najveće gorivo života, a ona, Jelena Kastaneti, osoba je koja mi ih uvijek iznova uzburka. Svakim svojim tekstom sve je bolja i svakom novom rečenicom probudi novi kutak srca. To je učinila i ovom knjigom. Živjeti. Kreće od kraja, a vraća nas početku. Započinje smrću, a uči nas živjeti.

Kada započnete čitati knjigu, već vam prvom rečenicom zarobi srca i sve do kraja gospodari vašim osjećajima. Uči vas nizu životnih istina poput one da je svakom čovjeku istina ono u što bira vjerovati. Priču

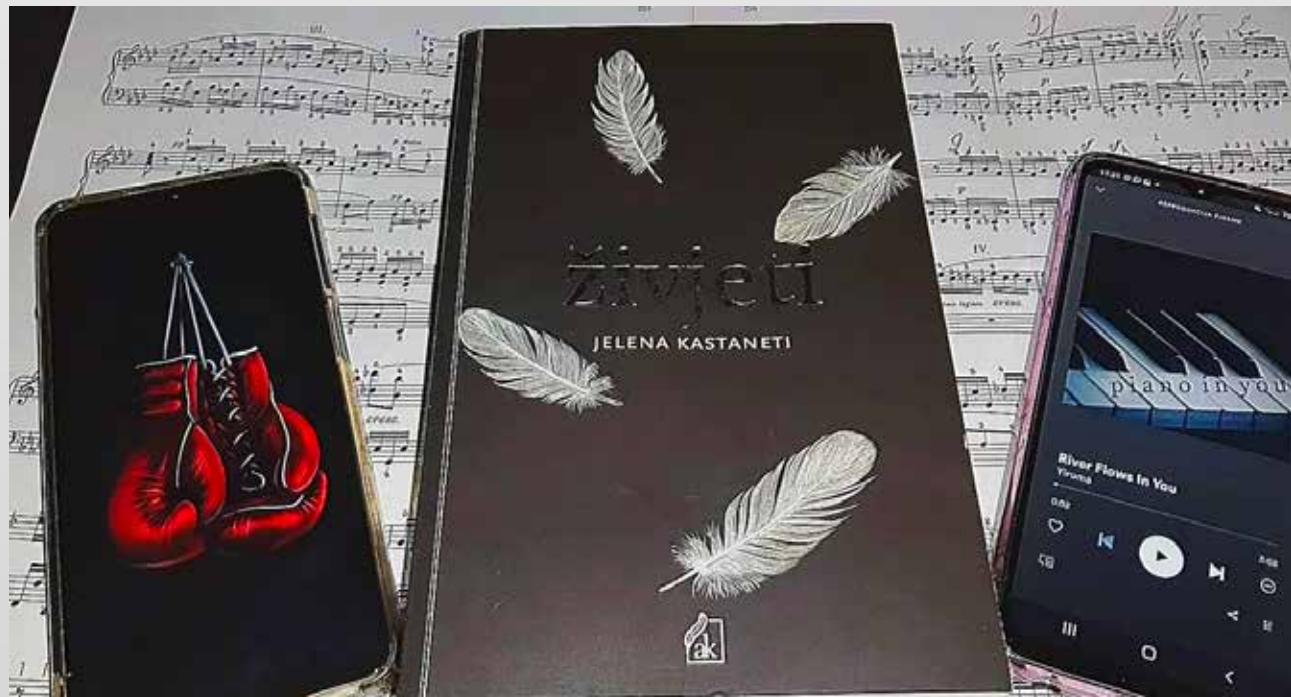
priča kroz likove Alexandra Ravenu i Lene Evans čiji život upoznajemo nakon teške prometne nesreće koja se dogodila nekoliko trenutaka poslije svađe. Postoji li što tragičnije od rastanka popraćenog teškim riječima? Izmjenjuju se sadašnjost i prošlost. Sadašnjost nam prikazuje svu surovost života, tragičnost riječi koje nisu nikada bile izgovorene, nepodnošljivo nedostajanje od kojeg samog čitatelja zaboli srce. Prošlost je druga priča. Upoznajemo što je naše likove oblikovalo u ono što su postali, pomaže nam razumjeti ih. Ideja likova toliko je razrađena da upoznajemo njihove navike, najdražu pjesmu i najljepša sjećanja iz djetinjstva. Važan faktor u svemu je blizak odnos Alexa i njegova djeda preko kojeg autorica upućuje poruke svima nama. Upoznavanje ovo dvoje mladih prikazuje potpuno realno, ne ispisujući pritom filmski scenarij nego životni. Njihove dijaloge lišila je uzvišenog govora te ga približila svakodnevnim konverzacijama.

Tko je uistinu umro te noći i umiru li i oni koji nakon njih ostaju živi? Kakve emocije prožimaju onoga tko izgubi osobu s kojom je bio povezani više nego i s kim? Zapravo, pitanje na koje odgovara knjiga je: „Kako tuga mijenja onoga koji nije stigao reći zbogom najvoljenijoj osobi?“

Ne mogu vam ni opisati koliko je ova knjiga utjecala na mene i koliko me toga naučila. Jelena Kastaneti me svim napisanim rečenicama pogodila ravno u srce da sam se nakon čitanja osjećala jednako slomljeno i oplemenjeno. Čak i sada dok ovo pišem.

Toliko od mene... Mogla bih do sutra.

P.S. Fotografija koja prati recenziju nije slučajna: glavni lik trenira boks, a Lena, glavni ženski lik, svira klavir i najdraža skladba joj je „Riwer flows in you“.

Preporuka za čitanje po izboru Mariane Klarić
Lee, Harper. 2014.

Ubiti pticu rugalicu

Šarenim dućan, Zagreb

„Ubiti pticu rugalicu“ knjiga je koju ste sigurno zapazili na nekom od popisa knjiga koje svi barem jednom u životu moraju pročitati. Nije pretjerano reći da je u pitanju bezvremenski klasik koji je iznimno poučan, a sada ćemo vidjeti i zašto. Prije svega treba napomenuti koliko djetinjstvo autorice Harper Lee podsjeća na djetinjstvo glavne junakinje djebla. Lee je bila jako uspješna i inspirativna autorica i Ubiti pticu rugalicu djelo je koje je, po mom mišljenju, iznimno dirljivo i efektno.

Mjesto i vrijeme radnje jasno su određeni. U pitanju je američki jug za vrijeme 30-ih godina prošlog stoljeća, tri godine nakon velike gospodarske krize, a čitavu radnju pratimo kroz oči bistre djevojčice Scout Finch koja je stalno na udaru kritika starijih gospoda zbog svog ponašanja koje nije u skladu s ponašanjem jedne djevojčice. Scout nas odmah uvodi u svoj životni tempo i upoznajemo se s članovima njene obitelji, prijateljima i susjedima. Poseban naglasak je na Atticusu Finchu, lokalnom odvjetniku i ocu malene Scout i njenog starijeg brata Jema. Atticusov odnos prema Scout i Jemu je ono što pratimo kroz cijeli roman i tako imamo primjer sjajnog oca kojem su njegova djeca na prvom mjestu i kojem je stalo do svakog područja njihovih života (igre, obrazovanja, razmišljanja o budućnosti...). Jem i Scout tipični su brat i sestra koji se svakodnevno nalaze u komičnim situacijama. Jem je prilično zaštitnički nastrojen prema sestri, a to je u nekim okolnostima nužno jer Scout, koliko god da je pametna, još uvijek je samo dijete koje ponekad djeluje nepromišljeno. Napominjem da je njihova majka umrla te djeci tu prazninu nadopunjuje Calpurnia, crnkinja koja se brine o djeci i kućanstvu i zapravo je više smatraju dijelom obitelji nego poslugom. Uz nesretnu okolnost odrastanja bez majke i uz oca odvjetnika, Jem i Scout drugačija su djeca. Ponašaju se zrelije od vršnjaka, puno su osjećajniji i imaju više empatije. Mislim da Atticusa, Jema i Scout možemo svrstati u glavne likove iako se radnja ne vrti samo oko njih. Tu je i Dill, Scoutin vršnjak i njen i Jemov prijatelj, kojeg ćete zapamtiti po pričama koje na dnevnoj bazi iznosi prijateljima. Glavna zanimacija ova mala tri mušketira je susjed Boo Radley kojeg se djeca u početku boje,

no kako vrijeme odmiče, tako se njihovi stavovi mijenjaju. Možda će pretjerana dječja zainteresiranost za susjedov način života biti pomalo naporna. Ipak, moramo imati na umu da su u pitanju samo djeca i da će se truditi koliko god mogu ne bi li nešto saznali i umirili radoznašlost. Ono što je meni bilo posebno zanimljivo i zabavno je odnos Finchevih i njihovih susjeda. Atticus se kroz cijeli roman trudi upristojiti svoju djecu do kraja jer su oni već od malih nogu dobro odgojeni.

Ne bi bilo korektno da uz sve ovo ne spomenem i ono oko čega se vrti velik dio radnje. Ime koje sam dobro zapamtila je Tom Robinson. On je crnac optužen za strašan zločin, a zastupa ga odvjetnik Atticus. Možda niste mislili da bi ovo mogao biti važan podatak, ali sad je vrijeme da napomenem da je većina likova, pa i Finchevi, bijele boje kože. Samo razmislite kakvo su mišljenje imali bijelci poznanici kad su saznali da ugledni Atticus na sudu brani ni manje ni više nego crnca. Moram priznati da me zgrozi ophodenje sporednih likova prema crncima, kao da su crnci niži sloj ljudi koji ne zasluzuje ni gram poštovanja. Svi smo ljudi i ne bismo se trebali dijeliti međusobno zbog boje kože, ali nažalost ni danas mnogo ljudi ne dijeli moje mišljenje. Diskriminacija je jako izražena u romanu i cijeli slučaj Toma Robinsona poprilično je zamršen. Ono što zasigurno znamo je to da je Robinson lažno optužen.

Ako uz čitanje knjige istražite nešto o životu Harper Lee, uočit ćete sličnost između nje i Scout. Lee kao djevojčica nije voljela haljine, obožavala je čitati i njen je otac bio odvjetnik, baš kao i Atticus. Kako vidimo, u djelu (očekivano) ima elemenata autobiografije. Također treba spomenuti i uspješnost knjige Ubiti pticu rugalicu. Naime, Lee je napisala djelo davne 1960. godine i prema podacima iz 2014. prodano je više od 30 000 000 primjera, a možete zamisliti kolika je ta brojka sada. Lee je za knjigu 1961. nagradena Pulitzerovom nagradom za književno djelo.

Roman ima posebnu toplinu i humor zato što radnju prepričava malena Scout koja mi se jednostavno uvukla pod kožu. Važno je to imati na umu jer se roman bavi ozbiljnim temama od kojih je jedna i rasna diskriminacija. Moram priznati da mi je fascinantna način pisanja Harper Lee jer je ona svojim talentom uspjela tako odrasle i mračne teme prikazati na drukčiji način. Svim ljubiteljima čitanja preporučila bih da bace pogled na Ubiti pticu rugalicu jer je to roman koji ukazuje na probleme u ondašnjem društvu, ali koji su se prenijeli i u sadašnjost. Pomogao mi je da shvatim da su ljudi ostali isti. Uvijek ima dobrih i zlih i to će zauvijek ostati osnovna podjela čovječanstva. Jedino što se mijenja je način života kroz desetljeća, stoljeća i tisućljeća. Svi koji žele znati nešto više o društvu prošlosti prikazanom na drukčiji, zanimljiviji i pristupačniji način obavezno moraju pročitati ovaj književni klasik.

Türkçeyi seviyorum

Učenje turskog jezika preko TV serija

Turske serije gledam od ranog djetinjstva, točnije od šeste godine. Sjećam se zimskih dana uz peć u vunenim papučicama i džemperiću. Moje su djetinstvo obilježile serije Izgubljena čast (Fatmagül'ün Suçu Ne?), Sila (Sila) i Crna ruža (Karagül). To nisu serije s kojima je počelo moje učenje turskog jezika, to su serije s kojima sam naučila čitati. Vjerovali ili ne naučila sam čitati zbog

turskih serija. Kada bi serija počela, prvih desetak minuta mojim roditeljima i sestrama nije bio problem čitati mi što je Keram rekao Fatmagül i zašto je Kemal vikao na Adu i Barana. Međutim, nakon deset minuta svima bi dosadilo pa bi mi rekli "Čitaj sama". Kao šestogodišnjakinja poznavala sam slova i mogla sam pročitati neke manje riječi po-

put mama, tata, volim te, ljubavi, itd. Moj je problem bio što bi titlovi nestali prije nego bih ja pročitala cijeli tekst na njima. To me užasno živciralo i uvijek sam razmišljala misle li ljudi koji uređuju titlove na nas male kojima je zabavno gledati serije ali neizvedivo za razumjeti jer glumci brzo govore i titlovi se brzo mijenjaju. Kako sam postajala bolja u čitanju, tako sam postajala i sve zaluđenija serijama. Osjećala sam se kao da sam ja velika jer gledam serije dok svi moji prijatelji čekaju da završi crtici Ptica trkačica, popiju kakao i idu spavati. Dječji mozak. Najteže mi je padao dio večeri od 19:15 do 20:20 sati, vrijeme Dnevnika. Ali, nadmudrila sam Novu TV prebacujući se na program Doma TV gdje je bila moja omiljena indijska serija Mala nevjesta (Balika vadhu). Riječ je o djevojčici Anandi koja se morala udati za vršnjaka Jagdishu i to samo zbog tradicije. Tada sam bila zanesena radnjom serije, no danas shvaćam koliko je zapravo bila nekvalitetna i plitka. Prva i zadnja indijska serija koju sam gledala. Nema do turskih serija! Serija uz koju sam počela malo pričati turski bila je Ljubav i novac (Kara para ask). Gledala sam je zbog glavnog lika, policijskog inspektora Ömera Demira.

Zahvaljujući mojoj ljubavi prema karizmatičnom Ömeru, naučila sam nekoliko turskih izraza. Iz epizode u epizodu moja je ljubav rasla, a raste i danas, toliko da sam već slobodna razgovarati na turskom jeziku. Potpuno su u pravu oni koji kažu da ljubav pozitivno utječe na nas u svakom pogledu, pa i po pitanju učenja stranih jezika.

Antonela Dominiković

Sve NAJ o jezicima

Piše: Dora Pašalić

Danas u svijetu postoji 7111 govornih jezika. Ipak, više od polovice svjetske populacije govori samo 23 jezika. Što je s onih 7088 jezika?

Najmanje govornika ima jezik busuu, nigerijsko-kongoanski jezik kojim se služio narod Furu u kamerunskoj provinciji Northwest. Njime govoriti još svega 8 pripadnika plemena Furu u selima Furu-Awa i Furu-Nangwa, a ostali se danas služe jukunskim jezikom.

Najviše jezika ima Papua Nova Gvineja, država u Oceaniji, između Australije i Azije. Ima 841 priznati individualni jezik po čemu je prva u svijetu. Od toga je broja 830 živih jezika, a 11 je izumrlo. Druga na svijetu po broju jezika je Indonezija sa 726 jezika.

Najprevodenja knjiga na svijetu je Biblija. Novi zavjet preveden je na 1275 jezika. Sveta knjiga muslimana, Kur'an, prevedena je na 50 jezika.

Deklaracija o ljudskim pravima UN-a prevedena je na 419 jezika.

Što se tiče dječjih knjiga, rekord drži Pinochio preveden na 240 jezika, Mali princ na 216 jezika i Anderseneve bajke prevedene na 153 jezika.

Za one malo starije, knjiga Julesa Vernea 20000 milja pod morem prevedena je na 147 jezika, Asterixove avanture na 112, a Alisa u zemlji čudesa na 97 jezika. Coelhov Alkemičar preveden je na 67 jezika, isto koliko

ko i knjige o Harryju Potteru. Na 60 jezika preveden je Dnevnik Anne Frank.

Najstariji jezik

Procjenjuje se da se jezik pojavio oko 100 000 godina prije Krista kada je i današnji homo sapiens imao dovoljno razvijenu lubanju (tj. mozak) i gorovne organe. To je bila tek mogućnost za razvoj jezika, ali vjerojatno je već i tada postojala neka najosnovnija vrsta glasovne komunikacije.

Najstariji pisani oblik jezika je sumerski koji datira iz 3500. godine prije Krista, a slijedi ga egipatski iz 3300. godine prije Krista. Oba su jezika razvila pismo u obliku piktograma (slika) ili runa (simboli).

Što se tiče danas korištenih jezika, najstarijim se smatra kineski koji potječe iz 1250. godine prije Krista, i starogrčki koji se u pisanom obliku pojavio oko 1500. godine prije Krista.

U starije jezike spada i albanski jezik. Spominje se već u 1. stoljeću naše ere ali tada nije imao pisani oblik. Prvi put je zapisan prije oko 500 godina.

Jedini jezik na svijetu koji nema nikakve veze ni s jednim drugim jezikom je baskijski. Govori se u planinama između Španjolske i Francuske gdje su ljudi prilično izolirani, što se odrazilo i na jezik.

Najdužu abecedu s više od 73 znaka ima kambodžanski jezik i zbog toga je jedan od težih jezika za samostalno učenje.

Najteži jezik za samostalno učenje je kineski (mandarinski) jezik i to zbog nedostatka abecede. Umjesto abecede imaju simbole. Procjenjuje se da prosječni kineski stanovnik zna oko 8000 simbola dok na primjer za čitanje novina trebate znati više od 3000 simbola.

Koreja - zemlja jutarnjeg mira

Antonela Dominiković vodi nas u Koreju, poluotok u Istočnoj Aziji na kojemu se nalaze dvije države, Sjeverna i Južna Koreja. Otkriva zanimljivosti i specifičnosti jezika te zemlje koju je davne 1934. godine kralj dinastije Ming iz Kine počastio titulom „chaohsein“ - što znači jutarnja svježina. Osobito se to odnosi na Južnu Koreju koju krase visoke planine, azurno more, zelene šume i doline, i svako buđenje prirode stvara osjećaj spokoja, mira i svježine.

Pismo i jezik Koreje

Pismo Hangul

Kineska su slova stigla u Koreju s budizmom u 1. st. pr. Kr. i adaptirana su za korejski. Ta se slova zovu „Hanja“ (Handa) i samo ih je elita mogla učiti. U 15. st. kralj Sejong napravio je novi korejski sistem pisanja zvan *Hangul*, s ciljem da bude jednostavan i da ga svi mogu naučiti.

Hangul je najfunkcionalnije pismo u svijetu i sistem je normalne abecede, što znači da ako naučite osnovna slova, onda možete napisati bilo koji zvuk na korejskom jeziku. Ima 24 osnovna slova i to 14 suglasnika (ㄱ ㄴ ㄷ ㄹ ㅁ ㅂ ㅅ ㅈ ㅊ ㅋ ㅌ ㅍ ㅎ) i 10 samoglasnika (ㅏ ㅑ ㅓ ㅕ ㅗ ㅕ ㅓ ㅕ ㅡ ㅣ).

Kao i u hrvatskom jeziku, suglasnici se kombiniraju sa samoglasnicima da bi nastao slog, kombinacijom slogova nastaje riječ. Razlika je u tome što se slova pišu u jednom bloku npr. riječ *hangul* Korejci neće napisati *hangul* (한글) već *han gul* (한글).

Struktura rečenice u korejskom jeziku razlikuje se od strukture u hrvatskom jeziku. Na prvom mjestu je subjekt, zatim objekt, a na kraju predikat. Npr. u hrvatskom jeziku kažemo: „Ja volim tebe“, a na korejskom bismo to rekli: „Ja tebe volim“.

Piše se s lijeva na desno, a nekada se pisalo odozgo prema dolje.

Korejski jezik službeni je jezik Južne i Sjeverne Koreje.

Korejski je jezik jezični izolat što znači da nema genetičku vezu s drugim jezicima nego je unikatan jezik za sebe. U Koreji ima osam dijalekata, ali svi se međusobno sporazumijevaju bez ikakvih problema, čak i s dijalektom u Sjevernoj Koreji.

Prednosti učenja korejskog jezika

Učenjem korejskog jezika dobit ćete vrijednu i korisnu vještinu koju možete iskoristiti za posao ili za upoznavanje novih ljudi.

Omogućit će vam da dublje razumijete K-pop (kratica za korejsku pop glazbu), najdraže bendove, pjesme i serije. K-pop je glazbeni žanr koji se sastoji od elektro pop-a, hip hop-a, pop-a, rock-a i R&B-a. Potječe iz Južne Koreje. K-pop je također postala i popularna supkultura među tinejdžerima cijelog svijeta što je rezultiralo velikim interesom za modu i stil korejskih grupa i pjevača. Najpopularnija K-pop pjesma do sada je Gangnam Style.

Južna Koreja je 11. ekonomski velesila s globalnim tehnološkim brendovima kao što su Samsung, Hyundai, LG. Svake godine imaju sve veći i veći globalni utjecaj.

Južna Koreja ima i najbržu internetsku vezu na svijetu, a cijela se država smatra izrazito digitalno povezanim i naprednom.

Ako planirate putovati u Koreju, znanje korejskog jezika pružit će vam bogatije iskustvo u putovanju. Omogućit će vam da lakše putujete i moći ćete se povezati s ljudima oko sebe.

Prisvajaju li Hrvati elemente korejske kulture?

Korejska kultura postala je hit zadnjih nekoliko godina. Zaluđuje cijeli svijet svojom kozmetikom, serijama, filmovima, osobito glazbom. Vidimo da su Korejci svestrani i uspješni u svim područjima.

Što se tiče kozmetike, odavno je već ušla u rutinu hrvatskih ljepotica i zamijenila francusku kozmetiku kojom su žene bile impresionirane. Njihove maske za lice ocijenjene su najboljim ocjenama i postale su

Sjeverna Koreja

Južna Koreja

fenomen u svijetu kozmetike. Njihov make-up je prirodan i mladenački. Sve se više koristi kosa u dvije ili više različitih boja. Proizvodi su osvojili svijet zbog kvalitete i pristupačnih cijena.

Muškarci također vole šminku, troše oko 900 milijuna američkih dolara godišnje ili četvrtinu svjetske muške kozmetike. No kada govorimo o izgledu i ljepoti, Južna Koreja zauzima prvo mjesto u svijetu po broju plastičnih operacija po stanovniku.

Posljednje dvije godine primjetni su izvrsni rezultati u filmskoj industriji. Film „Parazit“ prvi je južnokorejski film koji je osvojio Zlatnu palmu. Osvojio je srca mnogih kritičara koji su ga smatrali najboljim filmom 2019. g. i jednim od najboljim filmova desetljeća. Na dodjeli Oscara film je osvojio četiri vodeće nagrade: za najbolji film, najbolju režiju, najbolji originalni scenarij i najbolji strani film. Najpopularnija i najgledanija serija ikad na Netflixu ove godine bila je korejska serija Squid Game.

Ne smijem izostaviti korejske drame koje su na zavidnom nivou. Ljubitelji drama toliko su zaluđeni kvalitetom da znaju po cijelu noć gledati epizodu za epizodom.

Trenutno na svijetu korejski jezik tečno govori 78 milijuna ljudi, a broj zainteresiranih raste zbog serija i sve popularnijih korejskih pjesama.

Fotografija - Nikol Huljić

Najviše uspjeha Koreji donosi BTS, sedmeročlani južnokorejski boy band osnovan 2013. godine u Seulu. Svaki sedmi turist posjeti Koreju isključivo zbog njih. Prodajom koncerata, karata i odjeće doprinose Koreji 3-5 milijardi dolara te se procjenjuje da će do kraja svoje karijere donijeti 36 milijardi dolara.

Sve više mlađih u Hrvatskoj slijedi korejski stil održevanja, kosa im je u više nijansi i boja, i imaju specifičnu odjeću po kojoj su prepoznatljivi. Obožavaju slušati BTS i ostalu korejsku glazbu, te su motivirani i zainteresirani za učenje korejskog jezika.

Korejska kuhinja počela je sa svojim specijalitetima ulaziti i u hrvatske domove. Sve se više konzumira korejska jela jer su mlađi kroz serije izloženi korejskom stilu života i pokušavaju ga primijeniti na svoj. Ne samo zbog hira, već zbog dostupnosti i prihvatljivih cijena. Studenti i učenici koji žive u domovima odmah će znati o čemu pričam. Riječ je o noodlesima, konzumiraju se 24/7. Kada hrana u Domu nije po volji, obavezno je zamjenjuju nudle.

Kako sam naučila „dalmatinski“ jezik?

Tekst i fotografije: Dora Pašalić

50

Možda ste već svi u čudu stali samo pročitavši naslov i pomislili kakav je to dalmatinski jezik, kako za njega prije nismo čuli. Ali zapravo za neke čak i postoji, ako shvatite da tekst koji čitate piše čistokrvna Bosanka. Dan moga prvog dolaska u Split i u Dom bio je jako buran: odvajam se od obitelji, mijenjam mjesto boravka, u Domu je bilo kao u košnicama, puno učenica, njihovih roditelja, odgajateljice i drugi djelatnici, mimoilaženje po hodnicima, gužva na stepeništu. A onda je sve utihnulo, roditelji su otišli, a ja sam ostala. Sa svih strana dopirale su do mene riječi nekog čudnog jezika: skaline, ponistra, lancun, kušin, poplun, pitar, pinjur, pijat, bičve, borša, điletin, šlape, perun, kantun, kvarat, špaline, špigete, pitura, priša, kain, tuta, šugaman, poma, kukumar, cukar, gege, pinel, buža, vida, brokva, fjaka, dišpet, čakula, kantunal, marenda, spiza, balancana, kukumar, rebatinke... I tako u beskraj. Zastala sam na tren i pomislila gdje sam ja to došla. Na prvu sam pomislila moram li ja to znati, možda me malo bilo i stid, a onda sam skupila hrabrosti i rekla: „Ljudi, ja vas ne razumim, ja sam iz Kupresa, znate ono gore, Bosna i Hercegovina.“ Onda je počela razmjena riječi. Smijali smo se jedni drugima, ali i naučili

puno jedni od drugih. Ako ništa drugo obogatili smo vokabular. Kao čistokrvnu Bosanku najviše mi je zasmetalo „Ono bolan znaš – burek sa sirom.“ Na trenu-

tak mi se napela svaka stanica u tijelu i promislila sam: „Što to znači *burek sa sirom*“? Iz petnih žila sam se potrudila da im objasnim da je burek jedan jedini i to onaj od mesa, a sve ostalo su pite. Trebalo im je neko vrijeme da shvate, ali mislim da sada znaju. I u školi sam imala isti problem kao u Domu. Koristili smo verziju Google translate - objasni što je to, kako izgleda, za što služi - pa bih ja došla do zaključka.

Najveća zbunjoza je kod riječi „bolan“ i „bona“ i to ne zato što su čudne riječi nego zato što ne postoji niti jedan prijevod tih riječi na neki drugi jezik. „Bolan“ i

„bona“ koristimo samo mi u Bosni i Hercegovini. Ali i to smo s vremenom sredili.

Evo me sada, pet godina nakon dolaska u Dom, i mogu reći da su te čudne riječi s početka ove priče po-stale riječi i mog jezika, ne samo dalmatinskog, iako ruku na srce, svaki dan se sretнем s nekom novom riječi i pohranim je u svoj rječnik. Ne koristim ih često jer ipak govorim onako kako sam naučila cijeli život i ne dam svoje, ali dobro ih je znati za bolju komunikaciju.

Riječi iz Bosanskog podneblja (Dora Pašalić)

Astal – stol
Avlija – dvorište
Kalagija – valjak za tijesto
Ćenifa – WC
Ćuko – pas
Đezva – posuda za raditi crnu kavu
Đozluci – naočale
Galon – tegla
Ganjak – predulaz
Jaka – kragna
Jelek – prsluk
Magaza – podrum
Modra – haljina bez rukava
Nagrada – mjesto za odlaganje sijena tijekom zime
Paljak – zaimača
Pantale – hlače

Pendžer – prozor
Peškir – ručnik
Pušara – mali objekt pored kuće za sušenje mesa
Vanjska – plastična posuda
Mahala – ulica
Sećija – kauč
Sepet – košara za nositi drva
Stočić – drveni tronožac
Šlape – ručno pletene stopalice od vune
Šnjure – vezice
Šporet – peć na drva
Štokrlja – stolica
Štuc – pribadača
Tepsija – pleh
Varenika – slatko ne kuhanje mljeko
Vindeka – jakna

Lastovo (Karolina Trojković)

Crevje – cipele
Despet – inat
Funjestra – prozor
Kanotijera, šotomaja – potkošulja
Kamara – soba
Kikara – šalica
Kontubati - prevrtati
Mezan – ostava, špajza
Patata – krumpir
Škoj – otok
Tonda – pun mjesec
Trlica – valjak za tijesto

Nije sa njom lako
- Bosanka je to

Međimurje moje malo (Luna Štefulj, Čakovec)

Međimurje ili kako mu tepaju „cvjetnjak Hrvatske” prelijepi je kraj između rijeka Mure i Drave. Međimurje je malo, ali u njemu žive ljudi velikog srca. Luna Štefulj

Beciklin – bicikla	Kiklja – haljina	Ščara – napoj (za blago)
Bedak – budala	Klinčec – karanfil	Šekret – toalet
Blajka – ograda od dasaka	Kupček – mala hrpa	Šipek – ruža
Cuk – vlak	Kupec – gomila, hrpa	Šlah – crijevo
Cvirki – čvarci	Kostaji – kesten	Šlap – cipela
Čibok – lula	Kušica – čaša	Šolic – cipela
Čikoperonica - pepeljara	Lajbek – prsluk, grudnjak	Špancerati – šetati
Čmela – pčela	Lojtre – ljestve	Šporhet – štednjak
Čonta – kost	Lubasumno – ljubomorno	Štek doza – utičnica
Čurke – krvavice	Mela – brašno	Štenge – stepenice
Dežd – kiša	Naiža – tavan	Štreka – pruga
Ferunga – zavjesa	Novet – nokatškatla – kutija	Štrekar – pružni radnik
Figa – smokva	Obleka – odjeća	Štiharica – lopata
Foringaš – prijevoznik	Oblik – prozor	Štokrlin – stolić
Fortof – pregača	Pajcek – svinja	Tačke – građevinska kolica
Ftič – ptica	Petržol – peršin	Taška – torba
Gacija – bagrem	Pilečec – maslačak	Tejer – tanjur
Gajnik – hodnik	Protvan – pekač	Vana – kada
Goba – gljiva	Rafangerač – dimnjačar	Vrčak – vrt/bašta
Grdi – ružan	Raigla – zdjela	Vugnuti se – maknuti se
Hamer – čekić	Rafung – dimnjak	Vugarki – krastavci
Herc – srce	Robača – košulja	Vugel – ugao
Hiža – kuća (soba)	Robček – maramica	Vura – sat
		Zabače – grablje

Bračke riči (Mikaela Pivalica, Stivan)

Butiga – dućan	Kurijoža – znatiželjna osoba
Dinari/šoldi – novac	Libar – knjiga
Farmakotul – spajalica	Mudonte – gaćice
Fermat – prestat	Provin – topломjer
Fumor – dimnjak	Provјat – pričati
Gren – idem	Sumpraž – pegla
Inkartano – prljavo	Škina – leđa
Intimela – jastučnica	Šterika – lampa
Inrat – ući (u prostoriju)	Štikadenta – čačkalica
Kadena – ogrlica	Štit – čitati
Kamara – soba	Tleh – pod
Katrida – stolica	Tornat se – vratiti se
Kućarin – žličica	Tovor – magarac

Luške riči malo moje (Deana Sirovica, Vela Luka)

Bamp – zabava
Bareta – kapa
Bičve – čarape
Boutilja – boca
Brag – morska trava
Bukin - usnik
Busula – kompas
Buža – rupa
Čunka – lice
Ćukarin – žličica
Ćurominka – flauta
Damižana – velika staklena boca za vino, često je opletena
Fodra – podstava
Flumen – šibica
Grabuje – grablje za masline
Guja – zmija
Gvanćera – pladanj
Gvera – nevolja
Kacavida – odvijač
Karijola – građevinska kolica
Kolajna – ogrlica
Kontrina – zavjesa
Korać – čekić
Korduni – vezice
Kukuma – đezva
Kukviže – ptice
Lanika – lani
Lapis – olovka
Lemozina – milodar u crkvi

Movi se – požuri
Nagrušpan – naboran
Naprtit – natovarit
Orloj – sat
Pešk –
Pešnje – usne
Pišaleta – kahlica
Pritka -
Provin – topломjer
Pršurate – fritule
Pucal – otvor bunara
Puntičel – deblja daska
Rećine – naušnice
Sak – vrećica
Sakuperte – koverta
Senyat – označiti ili vidjeti (zavisi u kojem kontekstu)
Skuntubat – skotrljati
Sotobrange – muško donje rublje
Stiralo – uže za sušenje rublja
Šćap – štap
Šćikadent – čačkalica
Šćipalica – kvačica za rublje
Škovacera – lopatica za smeće
Tavaja – stolnjak
Terina – posuda
Tintara – glava
Tugiv – lijen
Užeži letriku – upali svjetlo
Žmul – čaša

Dicte i sentence

Piše: Ana Kaselj

Na društvenim mrežama sve češće nailazim na opise slika na latinskom jeziku. Na Instagramu odmah ispod imena i prezimena ljudi često stave neku latinsku poslovicu. Učenici na početku učenja latinskog jezika uče poslovice, i iako znaju tek pokoju riječ, odmah stave neku od tih poslovica na svoje društvene mreže. Latinski je jezik znanosti i kad vidimo neku takvu poslovicu na društvenim mrežama, pomislimo kako je osoba koja je to objavila, „pametna, obrazovana i načitana” iako je to možda jedino što osoba zna o tome jeziku.

Pa, evo nekih primjera latinskih poslovica i za vaš Instagram :)

Post nubila Phoebus. Poslje kiše sunce.

Dum spiro, spero. Dok dišem, nadam se.

Amor omnia vincit. Ljubav sve pobjeđuje.

Per aspera ad astra. Preko trnja do zvijezda.

Carpe diem! Iskoristi dan!

Non procul a proprio stipite cadunt poma. Ne pada jabuka daleko od stabla.

Festina lente! Žuri polako!

Iuventus-ventus. Mladost, ludost.

Quod nocet saepe docet. Što škodi često poučava.

Audacem fortuna iuvat. Sreća prati odvažne.

In vino veritas. U vinu je istina. (Što trijezan misli, to pijan govori.)

Suae quisque fortunae faber est. Svatko je kovač svoje sreće.

Veni, vidi, vici. Dođoh, vidjeh, pobijedih.

Nihil est difficile volenti. Ništa nije teško onome koji hoće.

Frazemi uz riječ JEZIK i njihovo značenje

Bez dlake na jeziku - uvijek reći ono što treba, bez ustručavanja

Brusiti jezik - zajedljivo pričati, olajavati

Govori deset jezika (npr. za kolač) - odlično je, napravljeno na najbolji način

Imati dug jezik - previše govoriti

Imati oistar jezik - govoriti izravno, bez uljepšavanja

Jezikova juha - grdnja, pokuda, prigovor s mnogo riječi

Jezik za zube - paziti na riječi, uzdržavati se od suvišnih riječi

Lomiti jezik - slabo govoriti strani jezik, loše se izražavati na stranom jeziku

Imati prljav, pogan, športki jezik - biti sklon ogovaranju, ružno govoriti o drugima

Mlatiti jezikom - previše govoriti, brbljati sve i svašta

Naći zajednički jezik (s kim) - sporazumjeti se

Navrh jezika mi je - znam, ali se ne mogu sjetiti kako se kaže

Odrezati jezik (sebi, komu) - svojim argumentima učiniti da sugovornik ostane bez riječi

Pojela je maca jezik - kada netko šuti nakon postavljenog pitanja

Povuci (koga) za jezik - dati povod komu da progovori, da kaže i ono što nije namjeravao reći

Sladak na jeziku - koji se ulaguje, koji umije lijepim riječima prikriti svoje namjere

Svrbi ga jezik - svakako želi nešto reći (ako i nije potrebno)

Što na srcu to na jeziku - što osjeća, to govorí

Ugristi se za jezik - reći što i odmah se pokajati

Zli jezici - oni koji govore loše o drugim ljudima

Frazem je ustaljena veza najmanje dviju riječi koje se u pismu i govoru upotrebljavaju kao cjelina.

Životinjski jezik

Piše: Ana Kaselj

Crtež: Lorena Dropulić

Sposobnost komuniciranja govorom jedan je od najdragocjenijih darova koji su ljudi dobili. Životinje također imaju svoj jezik i način komunikacije. Komuniciraju **mirisima** koje ispuštaju žljezde, **bojama** koje mijenjaju ovisno o situaciji, **pokretima** poput mahanja repom, trzanja ušima, lepetanja krilima i ljubavnim plesom, ili **glasanjem** poput lajanja, rike, režanja, kokodakanja i ptičjeg pjeva. U svakodnevnoj komunikaciji koristimo neke sintagme povezane s životnjama i jezikom, pa tako sintagma **riblji jezik** koristimo kada govorimo o gluhenjemom komunikacijskom sustavu, **jezik zmije** koji podrazumijeva govor okrivljavanja i optuživanja, i **jezik žirafe** kada mislimo na govor prihvaćanja i nenasilnu komunikaciju.

Kako papigu naučiti govoriti?

Ne uče sve papige govoriti jednakom brzinom. Neke vrste papiga uopće ne govore, neke nauče imitirati zvukove, talentirane mogu naučiti jednostavne riječi, a rijetko mogu i odgovarati na pitanja. Papige koje ljudi najčešće biraju u želji da ih nauče govoriti su afrički sivi papagaji, amazonski papagaji, are i kakadui. Ipak, ne može se reći da će svaki afrički sivi papagaj progovoriti. Kako biste povećali mogućnost da vaša papiga progovori, uzmite mužjaka. Smatra se da oni brže nauče govoriti nego ženke. Neke papige samostalno nauče riječi koje čuju oko sebe, tako da ponekad treba paziti što se oko njih govoriti. Krenite učiti papigu od najmlađe dobi i pričajte s njom cijeli dan, ali ne previše, dovoljno je 15-20 minuta dnevno, rasporedite to vrijeme tijekom dana. Morate voditi računa o tome je li vaša papiga umorna i ima li volje za poduku. Počnите s jednostavnim riječima i nemojte odustajati jer nekim papigama treba više vremena dok ne shvate da trebaju ponavljati za vama. Vjerovatno neke to koriste kao mehanizam obrane shvaćajući da što prije nauče, to ćete ih vi manje zamarati jednom te istom riječju cijele dane. Papige ne razumiju što govorite, samo imitiraju ljudski glas, zato je potrebno papigu učiti govoriti ili smjestiti u blizinu ljudi kako bi slušala i upijala što govore. Riječi koje papiga najlakše uči su one sa suglasnicima B, D, K, P i T. Papigu je važno nagraditi kada točno izgovori riječ jer je tako potičete na učenje novih riječi. Neke su papige prirodni talenti i ne trebate im puno ponavljati, one jednostavno vole pričati, a neke možda to i ne zanima. Ako vidite da vaša papiga nije zainteresirana, nemojte je bespotreb-

no mučiti. Ona vas nije dužna oponašati u govoru, ali to svakako može biti velika radost i zabava za cijelu obitelj.

Životinjski jezik

Dora Maar

Piše: Kristina Ćuk

Ako pitate ljubitelje umjetnosti ili čak profesore povijesti umjetnosti tko je bila Dora Maar, vjerojatno će vam odgovoriti: „Picassova muza i ljubavnica.“ Picasso muza, kao da je to bilo jedino njeno zanimanje, cjelokupni identitet, a ovo „ljubavnica“ životni poziv i smisao postojanja. Dora nema nacionalnost, nema roditelje, nema interes, posao, godine. Ona je ostala zapamćena kao osoba koja je slikarskom geniju Picassa pomogla da stvara.

Mada se i sama bavila umjetnošću (veoma uspješno!), ne pamti je se kao umjetnicu, fotografkinju, slikaricu i pjesnikinju. Većina ne zna da je Dora govorila hrvatski jezik! Da, dragi moji, Picasso muza, i to ona „glavna“, ona koja je svoje oči posudila „Ženi koja plače“ i očajnicima s „Guernice“ kao i likovima na mnogim Picassovim drugim slikama, kći je imigranta iz Siska. Budući da je otac, Josip Marković, naučio hrvatski jezik, a s ocem je uvijek imala bližu vezu nos majkom, Francuskinjom Julie Voisin, hrvatski jezik doživljavala je mnogo osobnijim, sentimentalnijim te je i svoje memoare, po kojima je Slavenka Drakulić napisala romansiranu biografiju „Dora i Minotaur; Moj život s Picassom“, bilježila na hrvatskom.

Dora je pionirka nadrealističke fotografije i bila je poznata i priznata neovisna umjetnica i prije nego je srela Picassa 1935. godine. Svoju odiseju svijetom umjetnosti započela je kao modna fotografkinja. Njezini radovi iz toga perioda protkani su dubinom, u njima

se nazire skrivena poruka, dimenzija zrelosti netična za fotografije turbice, cipela i kupačih kostima. Ipak, Dora nije ostala u svijetu mode, već je snimala i socijalno orijentirane fotoreportaže o ljudima na rubu egzistencije u Barceloni i Parizu. Fotoaparat je nazivala svojim trećim okom. Kamera je bila Dorin štit od svijeta i način da pobegne od sebe same, ali i da sebe spozna. Priklučivši se krugu nadrealista koje je predvodio André Breton, marginalizirana je kao i većina žena. Negdje u to vrijeme započela je i romantičnu vezu s Picassom koji joj je, kao da je on sam žrtva nesretnih okolnosti za koje nikako nije kriv, objašnjavao kako se ne može razvesti od supruge s kojom ne živi i koju ne voli, (nije on volio ni jednu, tele gramzljivo), ali s kojom ima dijete. Dora je prihvatala kao činjenicu to da je Pablo nužno da oko sebe ima mnogo žena. Drugačije nije mogao stvarati, a njegovo je stvaralaštvo ipak bilo od velike važnosti kako za njega, tako i za cijeli svijet. Njoj je pak ispirao mozak govoreći kako je fotografija, kojom se bavila, niža forma umjetnosti te da su fotografi samo zarobljeni slikari bez vještine. No kad se Picasso okušao u fotografiji, njegov rad proglašili su „prosječnim“, a on nije podnosio biti prosječan ni u čemu što je činio. Zato se vjerojatno i okomio još žešće na Dorinu profesiju. S druge strane, Dora je bila uspješna slikarica i formalno se obrazovala odlazeći na poduke u atelje slavnog francuskog slikara Andréa Lhotea. Nažalost, Dora se pod Picassovim pritiskom uistinu ostavila fotografije što si do kraja života nije oprostila. Dopustila je da njezinu uspješnu karijeru zasjeni činjenica da je ljubavnica kontroverznoga kolege umjetnika.

Picasso se u Doru zaljubio kada je video fotografiju njezinog prijatelja Mana Raya na kojoj je pozirala odjevena kao istočnjačka princeza. Picasso je možda i mislio da se zaljubljuje u Doru, ali ustvari se zaljubio samo u koncept nje kao muze. Inspiraciju fotografa reciklirao je u vlastitu inspiraciju i krenuo slikati portrete na kojima je jasno da su mu Dorine crte lica - usne, oči, nos, i njezine emocije - ljubav, strah, poniranje, služile kao inspiracija. Nju kao ličnost, umjetnicu sa stavom i osobu sa željama i potrebama, nikada nije doživljavao. Picasso je bio, prema Dorinim riječima, rob svoje umjetnosti, morao je slikati i to je bio njezov životni imperativ. On je bio rođen za slikanje, to je jasno, ali uspio je postati izniman samo zato što je neprestano ulagao trud i energiju da izbrusi svoj talent. Svejedno, to mu ne daje za pravo da druge ljudе

svede na plošne objekte kao što ih prikazuje na svojim slikama, na daleke i strane koncepte, i da ih koristi po potrebi kao svoje kistove, kantice, platna i palete. Dora svojevremeno nije imala snage ni samopouzdanja da se odupre posesivnim čarima muškarca kojeg je voljela, kojemu je dala da je posjeduje izvana i iznutra i tek kasnije to požalila.

Dora nije samo muza, Dora je umjetnica, nije predodređena da bude samo objekt žudnje i inspiracije koliko god to možda laskavo zvučalo. Dora Maar nisu morbidno iskriviljeni prikazi njenog lica uz pomoć nekoliko šarenih kockica Pabla Picasso. Ali nije Picasso iznimka, neki krnjo kojeg treba spaliti za maškare ili još bolje - za Dan žena, Picasso je tek jedan u nizu onih koji ne shvaćaju da je žena trodimenzionalno ljudsko biće, a ne portret. Dora nas je naučila da ne smijemo živjeti život u sjeni, čak ni u sjeni velike biljke koja će nam pružiti prividnu zaštitu.

I u tobioče „naprednom” društvu dvadeset i prvoj stoljeća, u kojem je uloga nježnijeg spola na parisu jednako važna kao i ona muška, svjesne ste da to nije tako. Sufiks za ženski rod jednak je sufiksu za umanjenice: -ica. Prodavačica, učiteljica, rušiteljica, izumiteljica, paziteljica, njegovateljica; kućica, ručica, knjižica - umanjenica. O riječima kojima se označavaju zanimanja koja nemaju žensku inačicu (pilot, javni bilježnik, mornar...) da ni ne govorim.

Promjena ne dolazi preko noći, ali gledajući Doriane slike, shvaćam da dolazi iznutra. Društvo treba mijenjati polako, ustrajnošću i dobrim namjerama, a ne propisujući zakone koji će se tek dijelom provoditi. Činjenica je da djevojke na razgovoru za posao još uvijek pitaju planiraju li biti majke, iako je to zakonom zabranjeno i mene to iskreno ljuti i brine...

Ispričavam se!

Ispričavam se što mi neke vaše osnove
Nikad neće postati dio rutine
Žalim što sam rođena na Balkanu
Gdje i kćeri nazivaju sine
Na ovom prokletu mračnom mjestu
Bez ikakvog smisla i nade
Gdje od malih nogu suptilno bivaš učen
Da ugledaš se na zvijezde slabog sjaja
One naše estrade.
Da mi prođe vrijeme i da
Pobjegnem od stvarnosti
Kradem tuđe rime (zabavljam se time)
I nalazim neke čudne podudarnosti.
Ja imam 15 i bore od smijanja
Punu glavu kompleksa zbog
Prevelikih očekivanja
Ruke u džepovima, u zagrljaju
Hladnoga betona
Prazna cesta trči preda mnom.
Cijela slika suviše je monotona
Za opisivanje, prepisivanje
Pretakanje riječi u stihove.

Još čujem njene prigušene krikove
Ne mogu, ne želim si priznati!
Da me to uvijek proganja u novo sutra
I da zvuk neće isprati
Ni hladnoća ovog jutra
Toliko iskriviljene vrijednosti
Sve me već pomalo razdire iznutra,
A ja još tražim načine da naštiram
Instrumente putujućeg uma
Tješim se da sve će jednog dana
Skoro pa sjesti na svoje mjesto
Protežem noge, dižem ruke u zrak
Među mrvilom betona postalо mi je tjesno.

Kristina Ćuk

Riješi kviz i provjeri svoje znanje o jeziku

Sastavila: Ana Kaselj

Ilustracija: Ivana Lozančić

1. Koji je najstariji pisani jezik?
  - a) Starogrčki
  - b) Latinski
  - c) Sumerski
  - d) Njemački
2. Koji je prvi tiskani jezik?
  - a) Njemački
  - b) Latinski
  - c) Hebrejski
  - d) Starogrčki
3. Koja je najprevodenija knjiga na svijetu?
  - a) Ilijada
  - b) Harry Potter
  - c) Biblija
  - d) Mali princ
4. Svako koliko jedan jezik nestane?
  - a) Svaki dan
  - b) Svaka dva tjedna
  - c) Svako drugi dan
  - d) Svako jednu godinu
5. Jedan tip glagoljice koristio je sav slavenski svijet, a jedan samo Hrvati. Koji su tip glagoljice koristili samo Hrvati?
  - a) Oblu
  - b) Uglatu
  - c) Zavinutu
  - d) Kosu
6. Koja riječ potječe s našeg područja, a prihvaćena je u svim jezicima?
  - a) Kravata
  - b) Banana
  - c) Vampir
  - d) Mobitel
7. Na koliko jezika radi Google pretraživač?
  - a) 247
  - b) 311
  - c) 733
  - d) 124
8. Na koliko umjetnih jezika radi Google pretraživač?
  - a) 3
  - b) 1
  - c) 4
  - d) 2
9. Od koliko se slova sastoji najmanja abeceda na svijetu?
  - a) 12
  - b) 11
  - c) 7
  - d) 9
10. Koji je prvi hrvatski tiskani rječnik?
  - a) Rječnik pet najuglednijih europskih jezika (Faust Vrančić)
  - b) Hrvatsko-talijanski rječnik (Bartol Kašić)
  - c) Kratka osnova horvatsko-slavenskog pravopisa (Ljudevit Gaj)
  - d) Temelji ilirskoga jezika u dvije knjige (Bartol Kašić)

Rješenja: 1c, 2a, 3c, 4b, 5b, 6c, 7d, 8d, 9a, 10a.

5 točnih odgovora – jedva prolazno, dovoljan (2)

6-7 točnih odgovora – zlatna sredina, dobar (3)

8-9 točnih odgovora

– malo ti fali do odličnog, vrlodobar (4)

10 točnih odgovora – Čestitamo! odličan (5)

Novo značenje interpunkcije

Piše: Dora Pašalić

Ilustracija: Lorena Dropulić

Internet, tekstne poruke i društvene mreže posljednjih su godina ispisali novi pravopis i način na koji pišemo. Koristimo znakove poput #, @, &, ali i obične uskličnike, zareze, trotočke na drukčiji i osebujan način.

Interpunkcija koju najčešće koristimo otkriva štošta o našoj vještini izražavanja i osobnosti. Zanima li te što interpunkcija otkriva o tebi ili tvome prijatelju? Zabavi se i provjeri.

Točka (.)

Odlučna si i voliš prijeći ravno na stvar. Ljudi vjeruju onome što kažeš jer si tako neposredna. S druge strane, vjerojatno si pomalo dosadna, ali zrela osoba koja bez histerije rješava i zakučaste situacije.

Zarez (,)

Dodatne informacije i previše informacija tvoje su najbolje prijateljice. Mrziš završetak, ali samo zato što se osjećaš obaveznom ljudima osigurati svaki i najmanji detalj. Željela bi prijeći na završnu riječ. I zapravo i sve druge riječi prije toga.

Uskličnik (!)

Znak uskličnika kad nema potrebe za uzvikivanjem zapravo je lukav način da se izvučeš iz situacije kad bi obična točka na kraju rečenice djelovala previše agresivno ili previše neiskreno. Na primjer: „Fantastično izgledaš u ovoj haljini.” naspram „Fantastično izgledaš u ovoj haljini!”. Ovo drugo je daleko uvjerljivije. Ako staviš uskličnik na kraj svake rečenice djelovat ćeš kao ugodna i zabavna osoba, ali zapravo živiš u strahu da se nekome nećeš svidjeti ili će te pogrešno procijeniti.

Upitnik (?)

Imaš neutaživu žđ za znanjem i izbjegavaš bilo što poduzeti dok stvari nisu potpuno jasne. Zbog toga te ljudi ponekad smatraju pomalo dosadnom ili naporom. Vjeruješ samo sebi. Također si prilično neodlučna.

Crtica (-)

Estetika ti je tako važna da joj ne možeš odoljeti, čak ni pod cijenu da ispadneš pretenciozna, pa si tako

ponosna i što bez mjere upotrebljavaš ovaj najekstravagantniji oblik zagrade. Nesumnjivo se baviš pisanjem.

Dvotočka (:)

Paziš na svaki detalj i pouzdana si. Možda te ljudi uzimaju zdravo za gotovo, ali ti si ona jedna prijateljica koja je uvijek malo sa strane: pouzdana, odana i uvijek tu da pruži ruku kad nekome treba pomoći.

Točka sa zarezom (;)

Shvatili smo! Ti si drukčija! Tko uopće zna kad se koristi točka sa zarezom? Tko si ti??

Tri točkice (...)

Kao i u slučaju pretjerane uporabe zareza, ni ti se ne osjećaš ugodno s osjećajem kraja i konačnosti, no osim toga također si poprilično neuhvatljiva i teško te pročitati. Uglavnom si tiha i rezervirana, ali isto tako uživaš u drami kad se za to ukaže prilika.

And / i (&)

Osoba si koja uvijek u životu traži prečace. Mnogi bi jednostavno rekli da si ljenčina, no ti samo sjajno rješavaš probleme. Čemu trošiti tri slovna mesta kad možeš samo jedno?

At (@)

Previše si online!

Hash (#)

Puno si previše online! Odlogiraj se!!!

Jesmo li ostavili kino u prošlosti?

Tekst i fotografije: Kristina Ćuk

Svaki put kad se udobno zavalim u jednu od stolica s imenima slavnih lica iz svijeta filma u kinoteci Zlatna vrata, ne mogu se oteti dojmu da se kultura i običaj odlaska u kino s mlađim generacijama nažalost gube. Još tu i tamo netko mi se od prijatelja pohvali da je s dečkom ili djevojkom otišao u kino, jer tu je funkciju (mjesto za spoj) i dalje zadržalo, a s obzirom na egzotičnu novotariju koju su u neka kina uveli (pravi pravcati krevet) to me ni ne čudi. Ipak, kinodvorana van sfere romantičnih izlazaka, uistinu se više ne spominje često.

Kroz osnovnu školu još bismo se i znali ekipno dogovoriti da se autobusom odvezemo do šoping centra i odemo u kino, ali danas mi se čini kao da smo u gomili školskih obveza, ali i otkriviši nove načine da se zabavljamo s prijateljima, tu aktivnost nepravedno zapostavili. Istina je da kad skinem nostalgične ružičaste naočale, kinodvorana možda i nije bila najprikladnije mjesto za druženje desetak glasnih osnovnoškolaca jer tamo i nismo baš uvijek odlazili zbog filmova. Međutim danas, kada bismo u projekcijama na velikom platnu mogli uživati daleko više nego kad smo bili osnovnoškolci, kada bismo se u kino mogli zapuniti i sami ili u društvu osobe s kojom bismo se osjećali ugodno i s kojom bismo kasnije mogli o filmu razgovarati, kad bismo zapravo mogli uživati i cijeniti umjetnost samu za sebe, mi smo kino ostavili u prošlosti. Zašto je to tako, može se samo nagađati.

Mladi imaju sve lošiju koncentraciju, nekima je problem sjediti na istom mjestu za vrijeme trajanja filma. Uz to, ovisnici smo o tehnologiji i ne bismo izdržali dva sata bez gledanja u mobitele. Draže nam je sjesti

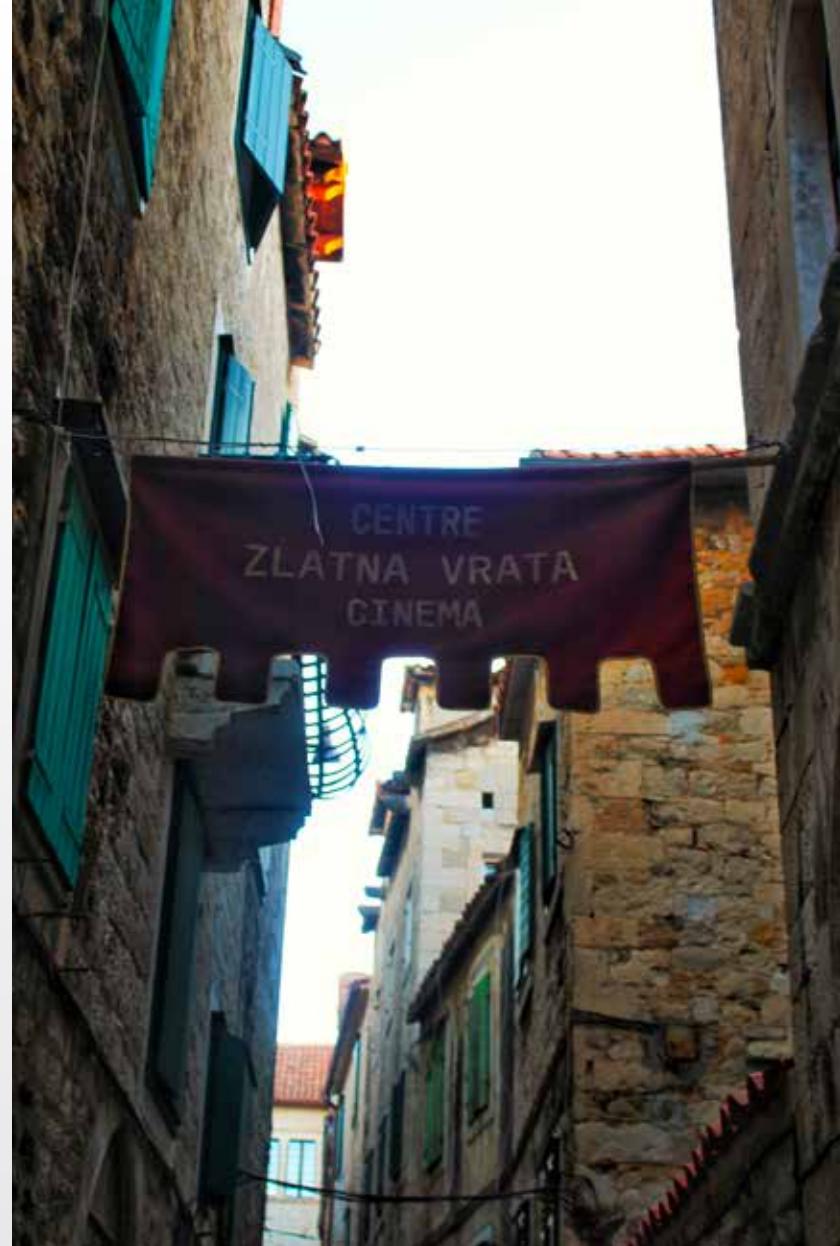
Kristina Ćuk

na kavu i paralelno, razgovarajući i družeći se, provjeravati društvene mreže i kačiti "storiјe" itd. Također, kino je "skup sport" s cijenama karata koje se petkom i vikendom penju i do 40 kuna.

Zlatna vrata

Ipak, nije svugdje tako. U kultnoj splitskoj kinoteci Zlatna vrata ulaznica je za sve projekcije, neovisno o danu u tjednu i dobu dana, 20 kuna. Ali to nije sve! Moguće je i učlaniti se pa za 150 kuna godišnje dobijete i sedam besplatnih projekcija. Međutim, ni to nije sve! Ako se učlanite u kinoteku, cijena ulaznica za vas više nije 20, već 10 kuna. Jednostavna matematika - odete li u kino barem sedam puta godišnje, ova ponuda se isplati. Ponekad mi je žao što su Zlatna vrata tako loše (praktički nikako) reklamirana, a osim kinoprojekcija nude i različite tečajeve, na primjer tečajeve stranih jezika, šminkanja ili crtanja kao i programe za obrazovanje odraslih.

Za mene su Zlatna vrata tiha terapija, od gospođe koja prodaje karte na ulazu i poznaje sve koji redovito navraćaju, preko crno-bijelih postera na stubištu i hodnicima, do kreativno dizajniranih i udobnih stolica. I atmosfera u kinodvorani Zlatnih vrata je drugačija nego u hladnim, beskarternim kinima šoping centara. U Zlatnim vratima osjećam da svi poštuju ritual kao i ja: uzbudjenje prije filma, komentiranje nakon te osjećaj dok sam film traje. Ponekad mi se čini kao da smo svi ugniježđeni u svoje stolice i zaštićeni u tom tihom polumraku, povezani nekom neobičnom vezom i emocijama koje u nama izaziva slika na platnu.

Fotografija - univerzalni jezik

Fotografija je najmoćnije sredstvo komunikacije na planetu, daje priliku komunikacije bez izgovorene riječi.

U okviru programa *Odgoj u solidarnosti*, kojeg provodimo u Domu, učenice su snimale dokumentarnu fotografiju, svjedočanstvo o trenutku stvarnosti nekoga ili nečije potrebe.

Fotografije gledamo očima, ali zahvaćamo čitavim bićem, one izazivaju osjećaje, pričaju svoju priču i prenose poruku.

Solidarnost je zauzimanje za čovjeka, podrška, razumijevanje, zajedništvo, suošjećanje, spremnost pomoći.

Nikol Huljić, Sjedi i čeka da se dogodi život

Maria Škero,
Hajdemo noge umorne, čekaju nas ceste daleke

Ivana Merčep, Sanjao je o tisuću novih putova ...
probudio se i pošao starim

Petra Blaga Dužević,
Ostale su mi prazne ruke i dom na drugoj strani neba

**„Sve stvari imaju svoje doba.
Vrijeme žetve, vrijeme sjetve.
Vrijeme dobra, vrijeme zla.
Vrijeme života, vrijeme smrti.
Znate li što to znači, djevojčice?”
Otvorile smo oči i pogledale se.
„Što to znači, mama?” upita Angelina premještajući se.
„Znači da se svaka stvar na svijetu događa u svoje vrijeme.
Kad smo tužne i kad se osjećamo usamljeno,
treba znati da neće trajati zauvijek.
Ne traju dobre stvari, pa tako ni loše.
Ne traje crno, ne traje ni bijelo.”**

Rosa Ventrella, Zli jezici

